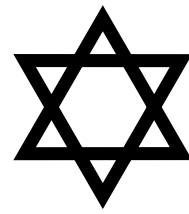

ב.ו.ל.ט.י.ן

ב ט א ו ן א י ג ו ד י ו צ א י ס י ן

שנה 52 גליון מס' 387

מוסף עברי

www.jewsofchina.org

מרץ - אפריל 2006 ♦ ניסן - אייר - תשס"ו

מפגש כל ארצי של יוצאי סין בישראל וטקס הענקת מלגות - חנוכה, 28 בדצמבר 2005

חג פסח
שמח
וכשר!

1. ליד שולחן הנשיאות
משמאל לימין: דני ברקוביץ,
יוסי קליין, משה בן יעקב, תדי
קאופמן, השגריר צ'ן יון לון,
וסטודנטים ישראלים וסינים

2. באולם החגיגה

תוכן העניינים

איגוד יוצאי סין

נוסד ב-1951

תל-אביב, "בית-פונבה",

רח' גרוזנברג 13,

e-mail: igud-sin@013.net

טל. 03-5171997

פקס. 03-5161631

"מטרת האיגוד היא לארגן את תושבי סין והמזרח הרחוק לשעבר לסיוע הדדי ולשיתוף-פעולה".

(מתוך תקנון האגודה)

עורך ראשי: תדי קאופמן

סגנית עורך מוסף עברי: יהודית ביין

חברי המערכת: יהודית ביין,

אורי ביין, תדי קאופמן, יוסי קליין

ויהודית סנדל

מטרות ה"בוליטין"

מופיע מ-1954

בהוציאם לאור את ה"בוליטין", איגוד יוצאי סין בישראל שואף לענות על הצרכים שלהלן:

1. לעודד את תחושת השותפות בין תושבי הקהילה היהודית לשעבר של סין.

2. לקיים ערוץ של קשר בין יוצאי סין בישראל ובגולה.

3. לסייע באיסוף, שימור והוצאה-לאור של מסמכים היסטוריים העוסקים בחיי אותה קהילה.

4. לסייע לאיגוד יוצאי סין במילוי מטרותיו, במיוחד אלה שעוסקים בסיוע סוציאלי ובמלגות חינוכיות לבני דור ההמשך של יוצאי סין בישראל.

כתובתנו החדשה:

איגוד יוצאי סין

ת.ד. 29786

תל אביב 61297

Kindly note our new address:

Igud Yotzei Sin

P/O/B/ 29786

Tel Aviv 61297 Israel

3	ת. קאופמן	דבר העורך
4		באיגוד יוצאי סין
5		בבית פונבה
6		חנכה 2005
8	מ. אוניל	מלאך של יהודי אוסטריה
9	ד"ר א. קאופמן	רופא המחנה
11	ז. צאו	התיירות מחממת את הכפור
12		משלחות מבייג'ין וחרבין
14	מ. ליכומנוב	אני ומלחמות ישראל
16		סמינר בשנחאי
17	א. מינסר	חזרה של יהודי שנחאי
20	ת. פיאסטונוביץ'	בית הכנסת בטיינזין
22		פגישת יוצאי טינזין בבית פונבה
24	ו. אליאן	רוח מזרחית
25	ע. פרת	סין לאורך הדורות
26	פרופ' סו בוזנג	מלחינים יהודיים בסין
29	א. עמית	איך אומרים כסף בסינית?
30		סטודנטים כותבים
32	י. סנדל	טניה
33		חרבין היהודית 2005
34		ספר חדש - מיטת סורגים
35	א. ור. אברהמי	שו וצו
36	ב. סופר	סליחות בביג'ין
37		מרכז למדעי היהדות בשנדונג
37		יהדות חרבין אשר בליבי
38		לזכרם
40		בבית פונבה

הגליון הבא של בולטין מס' 388 יצא לאור ב-1 ביוני 2006,

וגליון ראש השנה מס' 389 ב-1 בספטמבר 2006.

דבר העורך על סדר היום

להתקיים בסוף יוני, 2006. הסמינר יתקיים בבניין בית הכנסת החדש בחרבין. באותה עת תיפתח בבניין בית הכנסת תערוכת צילומים היסטוריים וכן תיערך הקרנת הסרט התיעודי, "קהילת היהודים של חרבין", אשר צולם זה עתה בסין, ישראל וארה"ב. עבודת הכנה לקראת הסמינר כבר החלה. "בולטין" עתיד לפרסם פרטים נוספים על הפרוייקט עם התקדמות ההכנות.

לזכר היהודים שנספו בחיילאר ב-1945

ב-25 בנובמבר בבית הכנסת לזכר הקהילות היהודיות ברמת גן, נערכה אזכרה לזכרם של 12 יהודים שנרצחו ע"י החיילים היפניים בחיילאר עם כניעתה של יפן בתום מלחמת העולם השנייה. לפני עשר שנים, על פי החלטת הוועד המרכזי של איגוד יוצאי סין, נקבע בבית הכנסת לוח זיכרון עם שמות הקורבנות של הטרגדיה האכזרית. בני משפחות הנספים מציעים לערוך יום זיכרון לנספים מידי שנה בשנה.

קצות ישראל (אחדים אף מארה"ב), אשר רבים מהם לא ראו איש את רעהו במשך שנים רבות. מי יתן ופגישות כאלה יהוו מסורת חדשה אשר תיתן את הכבוד הראוי לזכרה של הקהילה היהודית-ספרדית המהוללת של שנחאי.

גם אנשי טיינטסין ערכו פגישה ותיקים

ב-1 בדצמבר נערכה פגישה ארצית שנייה של הוותיקים, לשעבר אנשי טיינטסין. (הפגישה הראשונה נערכה ב-1998 במסגרת הכנס של תלמידים לשעבר, של בית הספר היהודי בטינטסין). הפגישה הנוכחית מהווה צעד ראשון בדרך לשחזור ותיעוד תולדות הקהילה היהודית המפוארת בעיר הזאת. התוכנית כוללת עריכת סמינר אודות תולדותיה של הקהילה היהודית בטינטסין והקמת מרכז חקר של תולדות הקהילה.

הסמינר השני אודות יהודי חרבין
סמינר שני על תולדות יהודי חרבין אמור

המסורת נמשכת

כבכל שנה, יצאה לאור מהדורה של "בולטין" בערב חג החנוכה, אשר לגבי עם ישראל כולו באשר הוא שם מסמל לא רק את ניצחוננו של האור על החושך, אלא ניצחון מדיני-פוליטי-היסטורי של העם היהודי במלחמת השחרור שלו נגד היוונים בארץ ישראל. אולם עבורנו, עבור היהודים שעלו מארץ סין ועתה מתגוררים במדינת ישראל הריבונית, מסמל חג זה דבר אחד נוסף: פגישה מסורתית כל-ארצית של ארבעה דורות של בני ארץ רחוקה ומכניסת אורחים ונדיבה, הלא היא ארץ הסינים. אנו מצפים לפגישה זו ושמים כי ביכולתנו להמשיך במסורת יפה זו הכרוכה בהענקת מלגות לימוד לדור הצעיר שלנו - הנכדים והננים של עולי סין המקוריים.

פגישה של הפלג הספרדי של חברי א.י.ס.

בחג הסוכות נערכה בתל אביב פגישה ארצית של חברי הפלג הספרדי של אגוד יוצאי סין, חברי הקהילה היהודית-ספרדית בשנחאי. לפגישה הגיעו עשרות ידידים מכל

יומן ידידות ישראל-סין

הסטודנטים מסין הלומדים באוניברסיטאות ישראליות לבין הסטודנטים הישראליים הלומדים תרבות סין בפקולטה ללימודי מדינות אסיה באוניברסיטת תל אביב. בחסות אגודת הידידות ישראל-סין נוסד פורום של סטודנטים ישראלים וסיניים. כמו כן נערכה פגישה בין הסטודנטים הישראליים והסיניים לציון השנה החדשה הסינית (שנת הכלב). בפגישה השתתפו גם אנשי השגרירות הסינית בישראל. נערכה תכנית של פעילות משותפת לקראת העתיד.

ספר דו"ח על הסמינר לחקר תולדות הקהילה היהודית בחרבין

המרכז לחקר תולדות הקהילה היהודית בחרבין הוציא לאור ספר בסינית ואנגלית ובו דו"ח מלא של הסמינר באותו נושא שנערך בחרבין, בספטמבר 2004. בדו"ח מופיעות כל ההרצאות והעבודות שהוגשו בסמינר הנ"ל. הספר הינו מסמך היסטורי חשוב המסוגל לסייע בעבודות מחקר מדעי.

נפגשו עם המשלחת כשבפגישה השתתף גם שגריר סין בישראל, מר צ'ן יונג-לונג. ראש המשלחת, מר סונג פה-טנג ונציגי האגודה דנו בהמשך שיתוף הפעולה בעתיד בין האגודה ומחוז חילונג-ג'יאנג והעיר חרבין. כן עלתה הסוגיה של פתיחת הארכיון של הקהילה היהודית בחרבין לקהל הרחב.

טינטסין על האג'נדה

על האג'נדה של אגודת הידידות ישראל-סין נמצא פרוייקט היווסדו של מרכז חקר תולדות הקהילה היהודית בטינטסין ועריכת סמינר בנושא זה ב-2007. בפרוייקט מעורבים עיריית טיינטסין, אקדמיה למדעים הסינית, שגרירות ישראל בפקין, איגוד יוצאי סין ואגודת הידידות ישראל-סין. לפי התכנית ייערך הסמינר בבניין של בית הכנסת בטינטסין, אשר הוכרז כבניין היסטורי ונקודת ציון היסטורית בעלת משמעות חשובה.

ידידות בין סטודנטים ישראלים וסטודנטים מסין

בבית פונבה בתל-אביב נערכה פגישה בין

ביקור משלחות

בחודש דצמבר 2005 ובחודש ינואר 2006, ביקרו בישראל שתי משלחות מסין. בראש הראשונה עמד מר פנג טז-וק, מנכ"ל חטיבת אסיה ואפריקה של אגודת הידידות סין-ארצות חוץ העולמית המשמש גם כמזכ"ל אגודת הידידות סין-ישראל.

מר פנג הינו ידידנו הוותיק אשר עמו נפגשנו לעתים קרובות בישראל ובסין. הפעם המשלחת בת 30 נציגים של חברות תירות סיניות, ממשלתיות ופרטיות מהשורה הראשונה ניהלה משא ומתן עם עמיתיהם הישראליים על אפשרות של בואם לישראל של 30,000 תיירים מסין בשנת 2006. גם במסגרת אגודת הידידות ישראל-סין יש כוונה לערוך תכנית של חילופי תיירים משתי המדינות.

בראש הקבוצה השנייה בת 40 היזמים עמד מר סונג פה-טנג, יו"ר המועצה המחוזית של חילונג-ג'יאנג. המשלחת כללה 11 נציגי מנגנון השלטון, ו-29 נציגי חברות מסחריות ותעשייתיות ממשלתיות ופרטיות מהשורה הראשונה. ראשי אגודת הידידות ישראל-סין

באיגוד יוצאי סין

סטטיסטיקה - מלגות - 2005 מאת: דוד גוטמן

מספר מקבלי מלגות:	מגורים	אוניברסיטאות:
סטודנטים - 70 סטודנטיות - 78	תל אביב 77 חיפה וצפון - 48 ירושלים ודרום - 23	ירושלים - 20 תל אביב - 22 חיפה - 16 בן-גוריון - 8 בר אילן - 10 טכניון חיפה - 10 אוניברסיטה פתוחה - 8 דרבי - 1 ישיבות - 3 מכללות - 50
שנות לימוד	ילידי	שורשים
א' - 40 ב' - 39 ג' - 34 ד' - 28 ה' - 3 ו' - 2 ז' - 1 דוקטורט - 1	ישראל - 126 רוסיה - 11 ארה"ב - 4 אנגליה - 2 גרמניה - 2 קזחסטן - 1 אוקראינה - 1 יפן - 1	חרבין - 82 שנגחאי - 46 טינזין - 61 קנטון - 3 רוסיה - 1

בנשיאות של איגוד יוצאי סין

ישיבתה הרגילה של נשיאות איגוד יוצאי סין נערכה בבית פונבה ב-20 בדצמבר, 2005. בישיבה נכחו: ת.קאופמן, י. קליין, ר. ויינרמן, א. פודולסקי, ב. דראל, א. ונדל, ר. רשינסקי, ת. פיאסטונוביץ', מ.קמיוניקה, ג. כץ, ח. ביי וחבר ועדת הבקורת, ז. וטנר. אושרה מלגה בסך של 250,000 \$ לכבוד מוסיא ודני ברקוביץ' לציון יום הולדתו ה-90 של דני.

ותיקי טיינטסין נפגשים

יותר מ-20 תושבי טיינטסין הוותיקים התכנסו ב"בית פונבה" ב-1 בדצמבר, ביניהם ורדה יורן (גרנבסקי) ובעלה אשר הגיעו באופן מיוחד מניו יורק. תדי קאופמן תידרך את הבאים על המבצע להנצחת זכרה של הקהילה היהודית בטינטסין. "הנצחנו את זכרן של קהילותנו בחרבין ושנחאי, הגיע זמנה גם של הקהילה המפוארת של טיינטסין", אמר תדי. שמואל מילר מסר פרטים על המגעים עם השלטונות הסיניים שנעשו עד כה, והציע לבחור ועד פעולה לקראת הצעדים הבאים במבצע. הוועד יכלול את ת. קאופמן, שמואל מילר ותדי פיאסטונוביץ'.

אורחים ב"בית פונבה"

מרה מוסטפינה מסידני, אוסטרליה (לשעבר מחרבין) ופרופסור אנדריו יעקובוביץ', גם הוא מסידני, ביקרו ב"בית פונבה" בעת שהותם בישראל בדצמבר 2005. הם עוסקים בחקר תולדות הקהילות ביהודיות בחרבין ושנחאי.

מרה מוסטפינה הינה בעלת ספר "סודות ומרגלים (תיק חרבין)", בו היא מספרת על קורות חיי משפחתה אשר גרה בחרבין והיגרה לבריה"מ בשנת 1930. משפחתו של הפרופסור יעקובוביץ' ברחו מפולין וניצלה הודות לדיפלומט יפני המפורסם, סוגיהארה אשר הנפיק להם אשרת כניסה לשנחאי. את שנות המלחמה בילתה משפחת יעקובוביץ' בשנחאי ועם תומה היגרה לאוסטרליה שם נולד אנדריו.

בעת שהותם בתל אביב, עבדו השניים על מסמכים מארכיון של א.י.ו.

מפגש ראשון בין סטודנטים ישראלים לסינים - 12/1/06

מפגש ראשון עם הסטודנטים הסינים התקיים בתאריך 12/1/06 בבית אגודת ידידות ישראל-סין. בארוע השתתפו כ-55 סטודנטים. הארוע סימל את פתיחתו של הפרוייקט לקירוב לבבות. במהלך הערב הכרנו אחד את השני וכל האורחים קיבלו מתנה סמלית מאגודת הידידות ותא הסטודנטים.

במקום פרחים לפסח

הסוציאלית ליוצאי סין מסתכמת בסך של 100,000 דולר לשנה.

אנו פונים אליכם בבקשה לתרום לקרן עזרה סוציאלית ובמקום פרחים לחג הפסח וכן במקום פרחים ומתנות לחגים אחרים, ימי הולדת, יובלות, חתונות, וחגיגות משפחתיות אחרות. אנו נשלח הודעה מתאימה למי שהתרומה נעשתה לכבודו.

אנו סמוכים ובטוחים שהתורמים יקבלו סיפוק גדול מהשתתפות במעשה אצילי כל כך - עזרה ליוצאי סין הנזקקים. פרחים נובלים מהר ואילו עזרתכם ותרומתכם מאפשרים לקסט את ימיו של קשיש וגלמוד.

את תרומתכם אנו מבקשים לשלוח בהמחאה לפי הכתובת: איגוד יוצאי סין בישראל ת.ד. 29786 תל-אביב 61297.

בברכות נאמנות ובמיטב איחולים לחג הפסח!

בידידות,

הוועד המרכזי של איגוד יוצאי סין
ת. קאופמן
י"ר
י. קליין
מ"מ י"ר וגזבר

ידידים יקרים,
חג הפסח הולך ומתקרב. איגוד יוצאי סין, כמו בשנים שעברו, מוסיף להעניק לאלה המקבלים עזרה סוציאלית, סכום נוסף על התמיכה החודשית שהם מקבלים, כך נעשה פעמיים בשנה.

עפ"י הנתונים ל-1 בינואר 2006 אנו מושיטים עזרה סוציאלית חודשית ל-99 יוצאי סין בישראל. ברוב המקרים מדובר בקשישים, גלמודים וחולים ומתוך אלה כמחצית הם עולים חדשים שעלו ארצה מבריה"מ לשעבר ושעזבו את סין עם פינוי עובדי מסילת הברזל הסינית - מזרחית וכן אחרי מלחמת העולם השנייה. מצבם של רבים מיוצאי סין אלה קשה מאוד ובלעדי עזרת האיגוד הם אינם יכולים לאזן את תקציבם.

כולנו יודעים שבשנים האחרונות התמעט מאוד מספר התורמים הן בישראל והן בחו"ל. וכתוצאה מכך התמעטו מאוד סכומי כסף המתקבלים לקרן עזרה סוציאלית. עם כל זה, מספר הנזקקים נותר גבוה כקודם. העזרה

מפגש לכבוד דוד פמיליאנט

תדי קאופמן מברך את האורחים. משמאלו דוד פמיליאנט, רעיתו פרידריק ובתו ענת

משמאל לימין: פ. ברשדסקי, בתו של דוד ענת, ת. קאופמן, ד. פמיליאנט, י. קליין, פ. פמיליאנט ורשה קאופמן

זניה אולשבסקי בת 85

משמאל לימין יושבת: לילי קורושי, זניהאולשבסקי, ורה בגון ורעיה ברגמן
 עומדות: אילנה אולשבסקי, גניה לימנשטיין, רשא קאופמן, גבי נחתומי, זנה טיקוצקי, שולה אבן, מירה פיסצקי,
 גליה רכס, מרי קמיונקה, אתי גיננסקי.

תמונות מפגש יוצאי סין - חנוכה 2005

בשורה הראשונה שגריר סין בישראל מר צ'ן יון לון ורעייתו, יועצת השגרירות צזאן וגב' אביבה בן-יעקב

חיים רובל עם נכדו

משמאל לימין שורה ויילר וגנה פרבר

חברת הוועד המרכזי, יהודית סנדל בעת חלוקת שי לסטודנטים

מיכאל זאזולה, אינו בן ליוצאי סין, מקבל מלגה מיוחדת עבור עבודת מחקר "הקהילה היהודית בחרבין"

מקבלי מלגות חנוכה דצמבר 2005

South China Morning Post

בתוך התווה ובוהו שקדם לפרוץ מלחמת העולם השנייה, סיכן חו פנג-שאן, הקונסול הכללי של סין בוינה, את הקריירה שלו ואולי אף את חייו, כדי לעזור לאלפי יהודים להימלט על נפשותיהם מפני אימת השואה ההולכת וקרבה. חו פנג-שאן הרי הוא הגיבור האלמוני של אותה מלחמה. אולם סיפורו של האדם הזה הנחבא אל הכלים מתחיל לצאת לאור רק עתה. הסברה היא שהדיפלומט הצעיר הציל את חייהם של יהודי אירופה יותר מאשר כל אדם אחר.

זה לא מכבר נערכה תערוכת צילומים לזכרו של חו בבניין האומות המאוחדות בניו יורק, ואילו בירושלים העניק לו המוסד הלאומי הישראלי להנצחת קורבנות השואה, יד ושם, תואר כבוד עליון במעלה של חסיד אומות העולם, ובשדרת חסידי אומות העולם נטעו עץ לצד עצי זית אחרים שניטעו על שמם של לא-יהודים, אחרי אשר סיכנו את חייהם במאמץ להציל יהודים בעת השואה.

חו פנג-שאן עמד בראש הקונסוליה הסינית בוינה מחודש מאי 1938 ועד חודש מאי, 1940. בתקופה זו הוא הנפיק אשרות כניסה לסין עבור אלפי יהודים בניגוד להוראות ממשלתו ולמרות מחאתם של הגרמנים.

יש לציין שהכניסה לשנחאי היתה חופשית ולא היתה מותנית בשום אשרה, אולם היהודים לא יכלו לצאת מתחום שיפוט נאצי מבלי שתהיה להם אשרת כניסה למדינה כלשהי אפילו ללא צורך, וחו סיפק להם את ה"דרכון לחיים", כפי שקראו לו היהודים, האמצעי היהודי להינצל.

חו התחיל את דרכו הדיפלומטית ב-1935 כפקיד במשרד החוץ הסיני, לאחר סיום חוק לימודיו במקצוע מדעי המדינה ויחסים בינלאומיים באוניברסיטת ברלין. הוא שלט בשפות גרמנית ואנגלית על בוריין ונשלח ב-1937 לשרת בשגרירות סין בוינה בתור מזכיר השגרירות. ב-1938 סיפח אדולף היטלר את אוסטריה. באותה עת היתה אוסטריה המדינה השלישית בגודל אוכלוסייתה היהודית, אשר 90% ממנה גרו בוינה.

כאשר ביקר היטלר בוינה, מיד עם סיפוח אוסטריה, הוזמנה הקהילה הדיפלומטית לפגוש אותו. רשמ חו בספר זכרונותיו: "הוא אדם נמוך קומה בעל שפם קטן, מגוחך ובעל תנועות של רודן". בתו של חו, הגב' חו מן-לע, המתגוררת בסן פרנציסקו, סיפרה לכתב "ג'רוסלם פוסט" בראיון טלפוני כי אביה דיבר על שירותו באוסטריה רק לעתים נדירות. עם זאת, בערוב ימיו החליט לפרסם את זכרונותיו בספרו "ארבעים שנים מחייו של דיפלומט". אולם מתוך 290 עמודי הספר, רק עשרה מוקדשים לאותה תקופה סוערת.

ואכן היתה סוערת התקופה ההיא. מיד עם סיפוחה לגרמניה, הוצפה אוסטריה בגל עכור של אנטישמיות. הנאצים הרסו את בתי העסק של היהודים, אסרו את בעליהם, החרימו את בתיהם ורכושם. לשווא ניסו היהודים לקבל אשרות כניסה למדינות שונות אשר ממשלותיהן פחדו להכעיס את האדם הקטן בעל השפם המגוחך. כתוב חו בספרו: "מאז סיפוח גרמניה את אוסטריה, הרדיפות של השדים של היטלר גברו באכזריותן. היו ארגונים דתיים אמריקנים אשר נואשות ניסו להציל את היהודים, אך ללא הועיל. הייתי בקשר סודי עם הארגונים הללו וניסיתי לעזור בכל צורה אפשרית, ואמנם הצלחתי להציל רבים".

רבים מיהודי וינה השתייכו למעמד גבוה וחו הכיר אחדים מהם. הוא החליט להנפיק אשרות כניסה לסין לכל דורש. השמועה על כך התפשטה במהירות בזק ותורים ארוכים הזדנבו ליד שערי הקונסוליה. חיש מהרה הגיע הדבר לאזני שגריר סין, צ'ן ג'יה אשר ציווה על חו להפסיק את פעולתו מיד. אולם חו סירב לציית. צ'ן שלח פקיד שגרירות לחקור אם חו מקבל שוחד עבור אשרות כניסה שהנפיק, אולם תוצאות החקירה הראו כי ידיו של חו היו נקיות.

המצב באוסטריה החמיר. חו ראה כמו עיניו את המבצע הנאצי "ליל הבדולח" אשר בו במשך לילה אחד נהרסו למעלה מ-200 בתי כנסת, 7,500 חנויות יהודיות נשרפו ו-300,000 יהודים נשלחו למחנות ריכוז.

חו הכיר רבים מן היהודים. בבוקרו של 10 בנובמבר, 1938 הוא הלך לבקר אצל משפחה יהודית אחת כדי להיפרד לפני צאתם את וינה. בדירה הוא מצא אנשי גסטאפו עוצרים את אב המשפחה. כאשר חו ניסה להתערב, שלף אחד הנאצים את אקדחו וכיוון אותו אל חו, ורק לאחר שמפקד הפעולה הסביר לחייל כי חו הוא דיפלומט סיני, נצר הנאצי את נשקו והמשפחה שוחררה.

עד עזיבתו את וינה במאי 1940, הנפיק חו אשרות כניסה רבות. איש לא ידוע כמה. גרסה אחת אומרת כי המספר הוא 1,900. גרסה אחרת קובעת כי עד פרוץ מלחמת העולם, קרוב ל-70% של 185,246 היהודים שחיו אז באוסטריה הספיקו לחמוק מוינה ויותר מ-18,000 פליטים יהודים הגיעו לשנחאי, אם כי לא ידוע כמה מהם ניצלו הודות לאשרות הכניסה שהונפקו על ידי חו.

ב-1940 הועבר חו באופן זמני לקונסוליה הסינית בניו יורק שם הוא עסק בניתוח פוליטי של המאורעות ולאחר מכן הוחזר לצ'ונג-קינג, בירתה של סין בתקופת המלחמה. ב-1947 התחיל את שירותו בן תשע השנים בקהיר כשגריר סין במצרים ובשבע מדינות

אחרות במזרח התיכון. עם תום מלחמת האזרחים בסין והגיעם של הקומוניסטים לשלטון, בחר חו להישאר נאמן לצ'אן קאי-שק, ונסוג עם כוחות הגו מין-דן לטייואן. מכאן הוא נשלח לשרת כשגריר מטעם סין הלאומנית. במכסיקו, בוליביה וקולומביה. הוא יצא לגמלאות ב-1973 והשתקע בקליפורניה, ארה"ב, שם נפטר ב-28 לספטמבר, 1997 בגיל 96. חו מעולם לא נפגש עם מישהו מאלה החייבים לאצילותו את חייהם.

הדרכון היהודי מאת ג'אנג ג'ון

אשה יהודיה אשר ברחה מאירופה לשנחאי עם עלות היטלר לשלטון בשנות ה-30 המאוחרות של המאה הקודמת, תרמה את הדרכון שלה, אשר הוחזר לה זה לא מכבר, למוזיאון ההיסטורי של שנחאי. "שנחאי היתה הרקיע השביעי" עבור הפליטים היהודיים. אנו מודים לעיר על שהצילה את חייו, אמרה גרדה ברנדר (71) אשר היתה אחת מרבות הפליטים היהודים שמצאו מקלט בשנחאי בעת מלחמת העולם השנייה.

ברנדה הגיעה לשנחאי עם הוריה בשנת 1938. עם פרוץ מלחמת האוקיאנוס השקט ב-1941, לאחר התקפת היפנים על פרל הרבור, פלשו היפנים אל העיר וכלאו את הפליטים היהודיים בגטו חונקיו. גרדה סיפרה על הסבל שנגרם לה ולהוריה מאכזריותם של הפולשים היפנים. "סבלנו רבות", סיפרה גרדה, "אולם הסבל שלנו היה כאין וכאפס בהשוואה לסבל של האוכלוסייה הסינית".

גרדה ברנדר ובעלה השתתפו באירועי אזכרה לרגל היובל השישים לתום המלחמה. כאשר ברנדה והוריה עזבו את שנחאי ועברו לחיות באוסטרליה, דרכונה הגרמני, כדרכונם של פליטים אחרים, נשאר בשנחאי. בשנת 1999, ז'ו פיי-אי, אספן מקומי של חפצים עתיקים, קנה את הדרכון בשוק הפשפשים. בסיוע ארגונים שונים, כולל העתון "Shanghai Daily", הוא מצא את משפחת ברנדר והחזיר לגרדה את דרכונה בחודש אפריל האחרון. עובדי המוזיאון ההיסטורי של שנחאי אמרו כי הם מעריכים את הדרכון כמסמך היסטורי יקר ערך של תולדות העיר, וכי ברצונם להציג אותו במוזיאון בתצוגה מתמדת.

פו ויי-ציאן, סגן מזכיר המפלגה (הקומוניסטית - ע.פ.), אמר: "דרכון זה הינו חפץ נדיר המעיד על הסבל של הסינים, היהודים ועמים אחרים בעת שלטון היפנים בעיר". המומחים מציינים כי יותר מ-30,000 פליטים יהודיים מאירופה ניצלו הודות להכנסת האזרחים של העיר שנחאי.

רופא המחנה 16 שנה גברית המועצות

ד"ר אברהם קאופמן, המשך מגיליון 386 מתוך ספרו בשם זה

פרק חמישי

קשים החיים. האוויר המחניקה. יום אחד באצלי הרופא למחלות עצבים. כל חיי חי בגרמניה. ב-1925 שמע על "הנסים והנפלאות" שבארץ הסובייטים, על "החופש" השורר בה ועקר עם אשתו (אף היא רופאה) מברלין למוסקבה. שניהם עבדו במקצועם, אולם לא ארכו הימים והם נאסרו, הואשמו לפי סעיף 58, נידונו ונשלחו כל אחד למחנה-עבודה אחר. הרופא מספר לי, כי במחלקתו בחור-ישיבה מפולין, אשר שמע עלי ומבקש לראותני. בחור-ישיבה זה גורם לו צרות צרות. אינו אוכל דבר, ורק בליל שבת, לכבוד שבת-קודש, טועם משהו. מחוסר מזון מרזה הבחור מיום ליום ומתנוון פיסית ורוחנית כאחד. הרופא ביקשני להשפיע עליו למען יפסיק את שבייתת - הרעב. בו בערב נפגשתי עם הבחור. משראה אותי, זינק אלי, התחיל מחבקני ונושק את ידי. שוחחנו ארוכות וגם בימים שלאחר מכן נפגשתי עמו רבות. חיזור פנים ובעל מבט מודאג וארשת של עצבות נסוכה על פניו ובת-צחוק לא עלתה על שפתיו. לבי נשבר בקרבי למראהו. הוא ברח מפולין, מהיטלר, מאימת השואה, ממוות. על הגבול תפסוהו חיילים סובייטים. וכי אותו בלבד? מאות ואלפים פליטים כלואים בבתי-סוהר סובייטים. וגם בחור ישיבה זה נידון בעוון ריגול. מפני מה מסרב לאכול? וכי יכול הוא לאכול ממאכלי הטרפייה שלהם! בצער רב נפרדתי מבחור ישיבה זה, בעת שהועברתי לבית-הכלא של סברדלובסק. הוא נשאר במחנה וכוחותיו הלכו וכלו מיום ליום. מקץ שנה נפגשתי בבית-סוהר במוסקבה עם אסיר אחד שהיה מאושפז עמו במחלקה לחולי-עצבים והלה סיפר לי, כי הבחור נתפס למרה שחורה ולאחר תקופה קצרה הלך לעולמו - קרבן של משטר עריצות ורשע.

רב סבלם של המעשנים. בקושי משיגים הם קמפוצץ של טבק. אולם נייר לעישון אין להשיג. הנייר הטוב ביותר למטרה זו - טוענים המעשנים - הוא נייר-עתון, אולם אף אותו לא קל לקבל ומחירו רב. בעד גליון "פראבדה" בן 4 עמודים, שמחירו 20 קופיקות, משלמים 8 רובלים. האיכרים משיגים עתונים ישנים תמורת לחם. בכסף אין הם רוצים כלל, שכן מה אפשר לקנות בו? יש שהמסחר בנייר-עתון ישן מכניס רווחים גדולים. קונים עתון בשמונה רובלים, גוזרים אותו לחתיכות קטנות, כדי 100 גלילות, ומוכרים חמישה גזרי נייר במחיר של

רובל אחד.

בסוף יולי הגיעה למחנה מפקחת המחלקה הסניטרית. בין היתר ביקרה בבית-הילדים שלי, עינה בחומר, נכנסה לחדרי ובשיחה עמי ביקשה לדעת, מי אני וכיצד נקלעתי למחנה. בפגישה כללית של הרופאים ואנשי-המינהל של המחנה עמדה על כמה מגרעות שמצאה בבית-החולים, ולעומת זה ציינה לשבח את הסדרים בבית-הילדים. דבריה עוררו את מורת רוחו של המנתח ולהצדקתו טען, כי בית-המרקחת מתנהל כהלכה. בשטף דיבורו אמר: "השד יודע מה נעשה שם. אין זה בית-מרקחת, כי אם 'חנות יהודית'!" (מנהל בית-המרקחת היה יהודי מבין האסירים) ועזב את החדר. מנהלת המחלקה הסניטרית קראה לו: "חזור, דוקטור!" ואילו המפקחת היצירה: "הניחי לו לגס-רוח זה!" ישבתי לצידה של המפקחת ואמרתי בקול רם: "איש זה טוען תמיד, כי 'אדם סוביטי אמיתי' הוא!" המפקחת שהתה אצלנו כמה ימים. יום אחד קראה לי וביקשה לדעת פרטים על התפתחות הילדים בשנה הראשונה לחייהם, על ההזנה הטבעית והמלאכותית. ענית על כל שאלותיה. בהמשך השיחה חזרה וביקשה לדעת פרטים על סיבת מאסרי, לפי איזה סעיף הואשמת ולכמה זמן נדונית. סיפרתי לה.

"ושכר-עבודה כרופא מקבל אתה? כמה?"
"אני עובד מזה חמישה חדשים ועד כה לא קיבלתי פרוטה..."

"הכיצד? והרופאים הגרמנים מקבלים?"
"איני יודע, אך דומני שכן..."
למחרת היום, בטרם עזבה את המחנה, קראה לי למשרדה והודיעתי, כי מכאן ואילך אקבל שכר-עבודה. ואכן מקץ שבוע קיבלתי 50 רובל שכר עבודת חודש. אולם מה ערכם של 50 רובל, אם עתון ישן עולה 8 רובלים, כוס חלב שני רובלים וכף אלומיניום 25 רובל? החל משנת 1948 ביטל סטאלין תשלום שכר-עבודה לאסירי המחנות... וכי לעבדים יש לשלם שכר-עבודה?

יום אחד נקראתי לחדר-הטיפולים. באתי ומצאתי אדם בריא-בשר, לבוש בגדי-אזרחים. "דוקטור, באתי להתרפא אצלך. אני חש בגבי..." וגם הנשימה קשה עלי. בדוק, בבקשה, שמא זקוק אני לכוסות-רוח?"
בדקתי ורשמתי את התרופה. הוא יצא יחד עמי מחדר-הטיפולים ובדרך שאל:
"מדוע לבושך דל כל כך?"

"ומהיכן אקח... אין נותנים אחר..."
"למה לא פנית ישירות אלי... מנהל-האספקה אני..."
נכנסנו בשיחה. יהודי מויטבק היה, שפונה מעירו בימי המלחמה. חבר המפלגה הנהו, ובהגיעו לאוראל - מונה לשמש מנהל האספקה של המחנה.

"מה נחוץ לך? בוא עמי..."
נכנסנו למשרד והוא פונה למנהל החשבונות הראשי:

"נפק לרופא מכנסיים, חולצה, אפודה ומעיל והכל מסוג ראשון. בנת? רשום, אני אחתום." הבחנתי במורת-רוחו של מנהל-החשבונות, שאנטישמי היה, למשמע הפקודה, בזיק השנאה שנתלקח בעיניו כלפי מנהל-האספקה היהודי והרופא היהודי. למחרת בבוקר קיבלתי בגדים חדשים. שמחתי להם, אולם אף יותר מזה שמחתי לרגש היהודי שהתעורר בלבו של איש-השררה.

לעיתים קרובות מזמינים אותי, ברשות שלטונות המחנה, לבקר חולים מבין תושבי הכפר. אני הולך לכפר בלויית שומר מזוין החותם כי "קיבל" אותי ובשוכנו רושמים ביומן עמדת המשמר כי "הוחזרתי" על-ידי. בביקורי בבתי-החיים ובבקעותיהם של תושבי הכפר ניתנת לי ההזדמנות לעמוד על תנאי חייהם. המראה המתגלה לנגד עיני עגום למדי: לכלוך... עוני...

ניו...
יום-יום מביאים אלי, אל "האזור", ילדים חולים מן הכפר. עומס רב מטילים עלי ביקורים אלה, שכן גם עבודתי הקבועה מעסיקה אותי שעות רבות, אולם אין לסרב. אני עובד הרבה ועם ערב גוברת העייפות. אף-על-פי-כן הנני מבלה זמן רב בחברתו של החובש הציוני. משוחחים... נזכרים בימים שעברו... חולמים... קשים החיים במחנה ורבים המאורעות בו. לפי התקנות החדשות חייבת אם שהגיע זמנה להשתחרר ולעזוב את המחנה, לקחת עמה מבית-הילדים את ילדיה. ילדיהן של רוב האמהות הם ילדים "בלתי-חוקיים" שנולדו במחנה, פרי קשר מקרי וזמני. בעבר היתה האם פטורה מלדאוג לפרי בטנה. עם עזיבתה את המחנה ובהגיע הילד לגיל שנתיים היו מעבירים אותו לבית-ילדים כלשהו, ואילו עכשיו השתנו החוקים. האם המשתחררת אמנם נוטלת עמה את הילד ועוזבת את המחנה, אולם בהזדמנות הראשונה היתה מפקירתו

(המשך בעמוד 10)

אי-שם בדרך. המשטרה פותחת בחיפוש אחר האם ומשהיתה נתפסת היו פוסקים לה תקופת-מאסר נוספת. לא אחת קרו מקרים כאלה והם נהפכו לחלק מהווי החיים במחנה.

פרק שישי

מחנה-האסירים נמצא במרחק קילומטר מאזור בית-החולים. כאלפיים איש היה מספר הכלואים בו. יום-יום מוליכים את האסירים לגדוע עצים ביערות הסביבה. מלאכה קשה היא, ועל האסירים להשלים מידי יום ביומו מכסת עבודה קבועה. האסירים, וביחוד אלה מביניהם שלא היו רגילים לעבודה פיזית, כרעו תחת עולה של העבודה המפרכת, ואילו הלוואים החמושים עומדים מסביב, נוגשים ומאלצים לעבוד. לא אחת קרה, כי האסירים היו מטילים בעצמם מומים כדי להשתמט מהעבודה הקשה - קוטעים בגרזן אצבע מאצבעות ידם, או חובלים בגרזן ברגל. כל מקרה של הטלת מום נבדק ונחקר, שהרי איש לא יודה בכך, כי בכוונה תחילה עשה מה שעשה, והכל טוענים כי "נפצעו בעבודה", ואילו לו לאיש אם ייקבע, כי אכן הטיל מום בעצמו. ברוב המקרים קוצבים לו כמה שנות-מאסר נוספות. לא אחת נזדמן לי לטפל בבית-החולים בחולים הללו ולשוחח עימם. אנשים אומללים אלה שנואשו מהחיים, היו בעיקר צעירים בגיל 20-30. מה יכולתי להגיד להם, לאנשים אלה, אשר נוכח המציאות האימה האופפת אותם ומתוך חוסר תקווה להיחלץ ממנה נואשו מהחיים...

שמירה חזקה מופקדת על המחנה שלנו. מגדלי-תצפית גבוהים ועליהם חיילים חמושים היטב מזדקפים במרחק של 25 צעדים אחד מהשני ולכל אחד קשור בשרשרת ארוכה כלב-שמירה. אף-על-פי-כן מנסים האסירים לברוח, ויש המצליחים בכך. יום אחד ברחו שנים מבני-עירי. על מה השליכו את יבם עת ברחו בלבוש אסירים, בלי להכיר את הסביבה? אין זאת כי כלו כל הקצין ומרוב יאוש עשו זאת. הם כרתו עצים ביער. לאחר יום-עמל מפרך תש כוחם. בערב, בדרכם למחנה, הצליחו להסתתר במעבה היער ולברוח. הדבר מתגלה בשעה שכל השאר הגיעו לשערי המחנה והשומר החל למנותם. שני "ראשים" חסרים! התורני בשער מטלפן לקצין התורני. אזעקה! מיד הגיעו כל המפקדים לשער. חוזרים ומונים - שנים חסרים. היכן הם? אין זאת כי ברחו! קבעו מי ומי הבורחים. חיילים חמושי רובים ומקלעים ועימם כלבי-מרדף מאומנים פתחו במרדף. שני הבורחים הם בחורים צעירים, אחד בן 19 והשני בן 21. ביער איבדו איש את רעהו ופנו כל אחד בכיוון אחר. את הלילה בילו ביער. למחרת בבוקר הגיע אחד הבורחים באפיסת כוחות לבקתה כלשהי. למראהו הבחינו מיד בעלי הבקתה כי ברח מהמחנה. לא הציצו לו טיפת-מים, אף לא פרוסת לחם - אין זאת כי חששו לעורם - והודיעו למשטרה.

הבחור נתפס, הוחזר למחנה ונכלא. השני יצא עם שחר מהיער, רץ על-פני המרחב הבלתי-מוכר לו, נושם אוויר החופש, אולם רעב הוא וכוחותיו כלים והולכים. ראה ערימת שחת, התחפר בתוכה וישב בנשימה עצורה. אחד מכלבי-המרדף שרץ בעקבותיו הגיע אף הוא לערימת השחת, ריחרח, התחיל מחטט ונובר בה וחשף את הבחור. נעץ בו את שיניו והתחיל קורע מעליו את בגדיו. גם הוא נתפס, הובא אל המחנה ואושפז בבית-החולים במחלקה שלי. כולו פצוע היה - בידיים, ברגלים וגם בחלקי-גוף אחרים ושרוי בדכאון-נפש קשה.

לא מעטים היו מקרי הבריחה. זוהי המציאות הקשה. חובלים בגופם... בורחים... חולי-עצבים... המחלקה למחלות-עצבים מלאה חולים. יום אחד הובלו כלואי אחד הצרפתיים לבית-המרדף. עם שהתפשטו הבחינו הלוואים כי אחדים מהם עונדים צלבים. בחמת-זעם תלשו החיילים את הצלבים מחזיהם של האסירים, זרקום על הרצפה ורמסום כשהם מלווים את המעשה בניבול-פה נאלח. האסירים הנדהמים פתחו בצעקות וביללות. דבר לא הועיל. זרקו את הצלבים הרמוסים החוצה. אחדים מקרבנותיה של בריונות זו זועזעו עד כדי צורך לאשפזם במחלקה למחלות-עצבים, והטיפול בהם נמשך חודשים רבים.

בראשית ספטמבר התחילו קוראים אנשים לחקירות ולשלחם לסברדלובסק. בסוף החודש קראו גם לי. החוקר, לייטננט בכיר, שאל לפרטים שלי וקרא באזני מתוך נייר כלשהו, בו נאמר כי הנני מואשם לפי סעיף 58, פיסקה 11, וכאמצעי-מנע מטילים עלי עונש-מאסר. יוצא, איפוא, כי רק עכשיו, לאחר שאני כלוא בבית-סוהר זה 13 חודשים... אוסרים אותי. הנני שואל את הקצין החוקר:

"ואם עד עכשיו לא הייתי אסור?"

"ייתכן כי הדבר יובא בחשבון", עונה החוקר, "אם כי אינני בטוח. גם לא מענייני הדבר..." "ומה פירושם של הסעיפים לפיהם מאשימים אותי?"

"חדל מזה, עוד יגידו לך... אתה יכול ללכת... אתה עובד?"

"כן, אני רופא..."

"ובכן, המשך בעבודה", מסיים החוקר את השיחה.

חברי הצינוי הכלוא זה 15 שנה הסביר לי את פירושם של הסעיפים השונים לפיהם הואשמת. סעיף 58 דן במאסרם של "קונטר-רבולוציונרים", ואילו פיסקה 11 מתייחסת למקרים, בהם ביצע החשוד את מעשה הפשע לא לבד, כי אם בשיתוף-פעולה עם אחרים. כלומר, הנני מואשם בהשתייכות לארגון, לחבורה של "קונטר-רבולוציונרים".

כעבור 10-15 דקות ידע המחנה כולו כי גם אני צפוי לשילוח. ואכן, יום אחד הודיעה לי מנהלת המחלקה הסניטרית כי מחר מעבירים אותי לסברדלובסק לצורך חקירה. התחלתי מכין עצמי לקראת דרכי החדשה. למעשה, לא הייתי זקוק להכנות רבות שכן "Omenia mea

mecum porto" - ("כל רכושי - על גבי"). זוג לבנים, מכנסיים, אפודה, מעיל - אלה כל בגדי. והנעלים שלרגלי. פרט לכך רכשתי בכסף שהשתכרתי כף-אלומיניום. עשרים רובל שילמתי מחירה, והיא "רכושי" היחיד.

משנדוע סופית כי בעוד יום משלחים אותי, התחילו באות אלי בהמוניהן האמהות. באות, נפרדות, בוכות ומנשקות לי. ובידי כולן - מתנות: ביצים, מלפפונים, עגבניות, גריסים, קמח (במשך 4 חודשי ההנקה הראשונים מקבלות האמהות המניקות תוספת מזון). הנני מבקש ומפציר בהן, כי יטלו חזרה את המתנות, שכן אין לי צורך במזון כה רב, שהרי הנסיעה לסברדלובסק אינה נמשכת אלה יום-יומיים, ועם בואי למקום כל מחסורי על... בית-הסוהר. אולם האמהות אינן שומעות בקולי וערימת-המזון בחדרי גדלה והולכת. כמה אארוז כל זה? בערב הביאו לי האמהות מזוודה מעץ לבד.

"הא לך, דוקטור, מזוודה, תן ונארוז הכל..." ארוז, שמו הכל במזוודה וסגררו.

עם בוקר נצטוויתי לבוא עם החפצים למחלקה הסניטרית. בבואי מצאתי שם את הקצין החוקר. הוא עורך חיפוש. בודק כל דבר במזוודה, נובר בעגבניות, במלפפונים ובדברי-המאפה.

"לשם מה צריך אתה כל זה?" שואל הוא בקנאה. "אין זאת כי לדרך ארוכה מתכוון אתה?"

"אינני יודע לאן שולחים אותי, עינתי, "רק זאת אדע, כי לכאן נסעתי שלושים ושלושה ימים..." "סיפורי-בדים מספר אתה, משיב הקצין, ממשיך בחיפוש, מוצא את כף-האלומיניום ושם אותה על השולחן. "סגור את המזוודה!" אני מושיט את ידי אל הכף, אולם הקצין תופסה ומכניסה לכיס מעילו.

"זוהי הכף הפרטית שלי, אזרח לייטננט בכיר. עשרים רובל מכספי שילמתי עבורה..."

"אין אתה צריך לה... תקבל אחרת, משיב הקצין וטורק את מכסת המזוודה.

לאחר-מכן קיבלתי 800 גרם לחם אפור, כף סוכר ושני דגים מיובשים - צידה לדרך. אני עומד ליד שער המחנה ובסמוך לי עוד כמה אסירים שאף אותם משלחים. כל האמהות נאספו ליד השער כדי ללוותני לדרך. שוב נפרדות ממני ומנשקות לי. הזקפים מגרשים אותי, אולם אין הן עוזבות את המקום. לקול קריאותיהן: "שלום, דוקטור!" "דרך צלחה!" "במהרה לחופש!" הנני יוצא משער המחנה. דמעות מתקשרות בעיני. נכמרו רחמי עליהן ועלי כאחד...

תחת משמר כבד הובלנו לתחנת-הרכבת ושם רוכזנו באחד הרציפים. כעבור 15 דקות הגיעה הרכבת ובה קרון-אסירים, המכונה קרון "סטולפיין" (על שם המיניסטר לענייני-פנים ולאחר-מכן ראש מועצת-המיניסטרים בממשלת הצאר, אשר הכניס לשימוש קרונות מיוחדים להובלת אסירים). השלטון הסובייטי ירש אותם מהצאר והוסיף להשתמש בהם.

התיירות מחממת ומפשירה

את הכפור בחרבין

ז'ולי צ'א

בכל תאיו כבר ישבו אסירים רבים ממחנות אחרים, שאף הם מובלים לסברדלובסק. החלונות שבפרוזדור העובר לאורך הקרון מסורגים סורגי-ברזל חזקים וצפופים, ואילו התאים עצמם היו בלי חלונות. אין אור ואין אויר בקרון סובייטי-סטוליפני" זה. כרגיל מיועד כל תא לשבעה אנשים, אולם כאשר הוכנסו לאחד מהם כבר היו בו עשרים איש וחד אתנו היינו 26 איש! אנו נחנקים מחוסר אויר. יושבים בצפיפות, איש על-גבי רעהו. משנכנסתי התחילו שניים מיושבי התא מפלסים לעצמם דרך לקראתי ובפיהם קולות שמחה: "שלום, דוקטור!"

היו אלה עורך עתון ומנהל מלון בחרבין. הם מחבקים אותי ומנשקים לי. בתא שלנו היו גם אסירים פליליים - גנבים ושודדים. הם ה"מיוחסים". בלא בושה פושטים הם מהאסירים את הבגדים ומסירים את המגפים ומשאירים תחתם את בגדיהם הקרועים. יכול אתה לצעוק, להרעיש - איש אינו מגיב. הלוואי התורני נגיש אל הדלת, מסתכל פנימה בעד הצוהר, פונה והולך כלעומת שבא, ואילו הפליליים גוזרים עליך שתיקה, ולא - "רע ומר יהיה סופך".

רק ב-1949 החלו להוביל את האסירים הפוליטיים בנפרד מהפליליים כדי לא לערבב את ה"נגד-המפכנים" עם הפליליים - "האנשים הסובייטיים". אולם לא תמיד היו מקפידים על ההפרדה, שכן חסרו מקומות. את המזוודה נטלו ממני עם כניסתי לקרון, שכן אין לקחתה לתא. מפקד הקרון שאל אותי אם יש עמי כסף.

"כן, יש..."

"מסור לשמירה..."

אני מוסר את הכסף ואת המזוודה ומבקש קבלה.

"אין צורך", עונה המפקד.

אני עומד על דרישתי והוא נעתר ונותן לי קבלה. הפעם, עם בואי לסברדלובסק, הוחזרו לי הכסף והמזוודה, אולם בהמשך הזמן, נוכחתי לא-אחת לדעת, כי אין כל ערך לקבלות, לחתימות, אף אם חותמת רשמית הוטבעה עליהן.

המחנק בתא גובר והולך. מי יתן וכבר יבוא הבוקר, מי יתן וכבר נגיע לסברדלובסק. הלוואים מתעמרים באסירים. אם צריך מי לבית-השימוש, אך בקושי יקבל את הרשות לכך. או שמפקד הקרון איננו, או שהלוואי סתם אינו שם לב לבקשתך. ויש שהוא פותח את הצוהר, מסתכל בכך, מצטחק צחוק אוילי וסוגרו. ומשמולכים אותנו לבית-השימוש דוחפים והולמים בקת הרובה בגב. אין להם זמן ללוואים והם מאיצים כך: "צא...סיים!".

ד"ר א. קאופמן היה יו"ר קהילת יהודי חרבין במשך שנים רבות. מנהיג ציוני של יהודי סין והמזרח הרחוק.

(המשך יבוא)

בתקופת החורף, כאשר הכפור משתלט על חרבין, הופכת העיר לממלכה שכולה קסם. הקור כה עז, שתושבי העיר חדלו מלהוסיף למספר המעלות את המילה - מינוס. עבורם, זה כל כך ברור.

הכפור הופך את הדיו בעט לקרח, מוסיף ערך נוסף ל"עבודת עתונאי", ואפילו הפלפונים מאיטים את קצב עבודתם. זגוגיות המשקפיים, כמו נאטמות עם נשימה בקור. כל יציאה מחוץ לבית דורשת הכנה של כעשר דקות. נעליים מרופדות נגד קור, מעיל פרווה. אך טעות תהיה לחשוב, שמינוס 20 מעלות ביום ומינוס 30 מעלות בלילה ירתיעו את התיירים מלבוא לעיר.

היום, חרבין השוכנת בליבה של מנצ'וריה, הפכה לעיר מרכזית בתחום של פיסול בקרח ומושכת אליה תיירים מכל העולם. וכך, לרגל חגיגות שנת הירח ב-2004 ביקרו בחרבין במשך שבוע ימים למעלה ממיליון איש, 8% יותר מאשר בשנה הקודמת.

אוכלוסיית חרבין - 9 מיליון תושבים, מביעים חוסר שביעות רצון מהכיניו "תושבי עיר הקרח". הם מעדיפים לראות עצמם כתושבי "פריז הקטנה של המזרח הרחוק", על אף העובדה, שהבניינים הישנים בעלי סגנון קולוניאלי, אשר נבנו בידי הרוסים הולכים ונעלמים. במקומם, קמים בנייני תעשייה המתנשאים לגובה רב ומשנים את הנוף לחלוטין.

האוכלוסייה, בתחילת המאה ה-20 הייתה ברובה רוסית. נכללו בה גם יהודי רוסיה רבים אשר נמלטו ממשטרו של הצאר ומצאו בה מקלט. עם השנים הפכה חרבין למרכז סחר של צפון-מזרח סין.

על מנת להעסיק את התושבים בתקופה הארוכה והמייגע של החורף, נולד הרעיון לפסל בקרח ושלג. ומזה עשרים שנה נערכות בעיר תחרויות פיסול.

בשנים האחרונות השקיעה הממשלה הסינית משאבים בשחזור בית הכנסת והכנסייה. אך תשומת לב התיירים, המבקרים בחרבין, נותרה כשהייתה - עולם קסום של פסלים מוצגים באוויר החופשי. כך נולד פסטיבל הפיסול בשלג ובקרח, במהלכו מפסלים האומנים יצירות ברמה אמנותית גבוהה.

הצלחת הפסטיבל מהווה הוכחה להעלאת מעמד הביניים בסין. אם בשנים עברו היה זה מקום מגורים לעשירי העיר בלבד, הרי נוכחותם בין הבאים לפסטיבל הפכה לדבר שבשיגרה.

חרבין ביצעה צעד חשוב בפיתוח התיירות והכל מתבצע תוך חישוב כלכלי מדויק. לדוגמה, ביקור בכנסיית סנט סופיה, עולה שלושה דולר, הרוצים לחזות ברחצה במים הקפואים של נהר הסונגרי, המבוצעת על ידי קבוצה מאורגנת של רוחצים פעמיים ביום, משלמים עבור המחזה קרוב לשני דולר וחצי.

משטח החלקה על קרח, הגדול ביותר בסין נמצא בחרבין וכן, המלון היחיד באסיה העשוי כולו קרח. משטח הקרח על נהר הסונגרי, מחולק לשבעה שבילים מובילים, גם הוא הגדול ביותר באסיה.

חיתוך הקרח של הנהר למלבנים ענקיים, מאפשר ליצור פסלים אמנותיים. החל מהמקדשים הבודהיסטיים בתאילנד וגמור בבניין האופרה בפריז. השלג מובא על ידי עשרות משאיות ונותן גם הוא אפשרות לפסל מציאות ודמיון כאחת. השנה, פוסל תרנגול, אחת החיות של שנת הירח הסיני, בגודל של בית בן שלוש קומות. בתחרות הבינלאומית, קבוצת פיסול שהגיעה מהודו והתחרתה עם קבוצת פסול מסרביה וצרנגורה, יצרה קשת ענקית בשלל סגנונות של הארכיטקטורה. יש להוסיף, שתענוג הביקור באזור בו עומדים הפסלים, יקר למדי ומחירו - 20 דולר, ואילו השכר החודשי הממוצע בחרבין, הוא 44 דולר בלבד.

נהג המוניית שליווה אותי, העיר, שאם משפחה בת שלוש נפשות תרצה לבקר בתערוכה, היא תישאר ללא מחיה לחודש ימים. על כן, החרבינאים מעדיפים תענוגות זולים יותר, לדוגמה, סוכריות קרח מפוסלות ומחירן 25 סנט לאחת.

"בבית של החרבינאים חם למדי, אומרת המוכרת ליו חואצ'זוא, והסוכריות מקרות אותם". היא מוכרת את הסוכריות מכוסות בקרם, כשהיא עומדת ברחוב. אין צורך במקררים לשימור הסחורה.

משלחות מבייג'ין ומחרבין בביקור באיגוד יוצאי

סין ובעמותת ידעות ישראל-סין

שתי משלחות מבייג'ין ומחרבין התארחו באיגוד יוצאי סין ובעמותת ידעות ישראל-סין בין התאריכים 2-10 בנובמבר 2005.

הרכב המשלחת מחרבין כלל את ידידנו הוותיקים מהאקדמיה למדעי החברה של חבל הילוצ'יאן - מרכז לחקר ההיסטוריה של יהודי חרבין. היו אלו נשיא האקדמיה וראש המרכז פרופסור צ'יו ויי, פרופסור לי שוסיאו, גב' פו מינצ'זין ונציג המחלקה הכלכלית של חבל הילוצ'יאן, ראש המחלקה למדעים, השכלה ותרבות גב' צ'זואן ביניו, שהיה זה ביקורה הראשון בישראל. אנשי המשלחת האחרים ביקרו בישראל בשנת 2001 שלוש פעמים, ובשנת 2003 - פעמיים. למשלחת הצטרפה קבוצה של אנשי טלוויזיה מבייג'ין, נציגי חברת "Great River Television" ביניהם המפיקה הראשית לו אין, מנהל החברה ואן בו, במאי הסרט מואו סאן וצלם ראשי ליו ינחון.

המשלחת הגיעה במטרה להפיק סרט על יהודי חרבין. טרם בואם לישראל, הם ביקרו בחרבין ובמשך שבועיים צילמו אתרים הקשורים לעבר היהודי בעיר. שני בתי כנסת, בית קברות, בית חולים, בית תמחוי, בית ספר תיכון, בתים ובנייני מסחר שהיו שייכים ליהודים.

מחרבין טסה המשלחת לארה"ב. בניו יורק נפגשו עם העורך דין יצחק שפירו (בנה של לידה צ'ריניצקי), ליליה קליבובו, ליובה שיפרין ועוד. הנרי קיסינג'ר (מזכיר המדינה לשעבר), רואיין על ידם בווינגטון. בלוס אנג'לס התקיימו פגישות עם פרופסור פיטר ברטון, אריאל שפירו ועוד.

ב-2 בנובמבר, בשלוש לפנות בוקר נחתה המשלחת בישראל והתקבלה בשדה התעופה על ידי ת. קאופמן ו-ב. דראל.

עוד באותו יום התקיימה פגישת עבודה בין אנשי המשלחת לבין נציגי איגוד יוצאי סין ואגודת ידעות ישראל-סין ת. קאופמן, י. קליין, ר. ויינרמן ו-ב. דראל. לאורחים הוצגה תכנית עבודה לגבי שהייתם בישראל למשך תשעה ימים, וזו התקבלה על ידם בברכה. בשעות אחר הצעית המשלחת את דרכה עם ת. קאופמן לחיפה. במלון "שולמית" המתינו להם

יושבת-ראש איגוד יוצאי סין בחיפה, אסתר ונדל ו-ר. ויינרמן, וכן עשרה יוצאי חרבין לשעבר.

הצוות הטלוויזיוני ראיין וצילם את המראיינים עד שעות הערב. בין המראיינים היו מרק גולדברג, לאונפריד היימן, עמנואל איגרמן,

שורה ויילר, איסאי קוטקין, דליה כתבן, בוריס וזינה דגטיריב, וכן רונה מרי (וייסמן). בתום הראיונות חזרה המשלחת למנוחת לילה בתל-אביב.

הבוקר החל בבית הקברות קריית-שאול, ליד קברו של דר' יעקב רוזנפלד. זרי פרחים הונחו על הקבר, דברים לזכרו נשא פרופ' צ'יו ויי. ותפילת קדיש נאמרה על ידי ת. קאופמן.

בית הכנסת לזכר הקהילות היהודיות בסין, הממוקם ברחוב גולן בתל-אביב, היה התחנה הבאה.

את המשלחת פגשו י. קליין, גבאי בית הכנסת צבי פרגה, ש. שפילמן וא. שיבק. תפילת "אל מלא רחמים" נאמרה לזכר דר' יעקב רוזנפלד. י. קליין סיפר על תולדות בניית בית הכנסת, ונעזר במפת המוסאיקה של קהילות היהודים בסין המותקנת באולם בית-הכנסת.

בבית פונבה המתינו למשלחת כ-20 יוצאי חרבין, אשר רואיינו וצולמו על ידם. ביניהם היו: יוסי קליין, גליה כץ, פרופסור ז. רובינסון, גריק ברבינסקי, יהודית סנדל, יהודית ביין, ברנרד דראל, דוד גוטמן, ראובן שליפר, אינה גלובין, איה רוזנבלט, רפי רשינסקי, חנה מילר, זאב וטנר, זלדה ודוד פרידמן, טינה וגרישה שמושקוביץ' ועוד.

הביקור הבא נערך בקבוץ אפיקים. כאן הם התקבלו על ידי ר. ויינרמן ועו"ד ד. פרידמן, יליד טינצ'זין, בנה של ליוסיה פרידמן מחרבין, חברת קבוץ אפיקים. מפאת מחלה, וכן בגלל גילה המתקדם (90), נבצר מגב' פרידמן להיפגש עם המשלחת. פגישה חמה נערכה בינם לבין שרה פלד וגילה באחונב, בנותיו של אלינסון מחרבין. דניאל פרידמן הוביל את המשלחת בשבילי הקבוץ תוך הסבר על מהותו.

הביקור הסתיים בחדר האוכל הקיבוצי. המשך ראיונות עם יוצאי חרבין נערכו בנהריה. כאן רואיינו בטי חזן (יסינובר), י. יוסילביץ' (בלוקמין), ניוסיה חנין, יצחק דשינסקי, שלמה קרוטר, משה ליכמנוב, איסאי פסטונוביץ', טימה ליטוין, ורה בלוקמין.

בשבת, ה-5 בנובמבר, נסעה הקבוצה יחד עם י. קליין ו-ב. דראל למושב עמיקם שהוקם על ידי בית"רים יוצאי חרבין. דינה קדר ויוצאי חרבין רבים קיבלו את פניהם בספריה בה נערכו הראיונות. כאן התאספו ארבעה דורות של יוצאי סין, משפחות שורצברג, טריגובוב, טנדט, ברונר, רוזנברג.

ארוחת צהריים חגיגית, נערכה בביתה של מרים יקיר (טנדט) בנימינה ובעזרת חברתה זלדה שוהם (קוחנובסקיה). אביה של מרים יקיר, מוליה טנדט הפליא את האורחים בדיעת השפה הסינית.

את הערב החפשי, בילו אנשי המשלחת תוך טיול ברחובות תל-אביב.

היעד הבא - ירושלים. כאן רואיין וצולם מ"מ ראש הממשלה אהוד אולמרט.

במשרד החוץ, במחלקה למזרח אסיה רואיין סמנכ"ל המשרד עמוס נדאי בהשתתפות דנה בנבנישתי-גבאי, מזכירת המחלקה.

במוזיאון "ד ושם" קיבלה את פניהם לסיור מודרך גב' שושי רוזן. בין עצים שניטעו בכניסה לאתר לזכר חסידי אומות העולם, יש גם שני עצים לזכר שני סינים, שהצילו יהודים במלחמת העולם השנייה.

ביקור בכותל, וארוחה במסעדה סינית סיימו יום גדוש זה.

גם היום הבא היה מוקדש לירושלים. כאן, באקדמיה למדעים הם פגשו וראיינו את הפרופ' חיים תדמור נשיא האקדמיה לשעבר. התארחו לארוחה ולראיין בביתה של שרה רוס, ילידת חרבין. אבי פודולסקי, יליד חרבין רואיין בשפה הסינית. ושוב ערב חפשי בתל-אביב.

העיר התאומה של חרבין - גבעתיים. ראש העיר, אפי שטנצלר וממלא מקומו ראובן בן-שחר ארחו את חברי המשלחת בבית הספר לאמנויות "תלמה ילין". תלמידי התיכון הנעימו את הביקור בקונצרט מוסיקלי ובקטעי בלט. כמו כן, ביקרו האורחים בתיאטרון גבעתיים ובמרכז המסחרי. ארוחת צהריים חגיגית סיימה את הביקור.

גב' אורה נמיר, לשעבר שגרירת ישראל בסין, ארחה את הבאים בביתה, ורואיינה ארוכות.

עם ערב, הוזמנו כל אנשי המשלחת, לארוחת ערב בביתו של ת. קאופמן ברמת-גן, באווירה חמה.

בימים שנותרו, הם ביקרו ב"בית התפוצות", התארחו בביתו של שמואל כסלו ברמת-גן, נכדו של הרב כיסילב. לפגישה הגיעו כ-20 בני משפחה, נכדים ונינים. שמואל ואייבי כסלו רואיינו על ידי המשלחת הסינית. הערב הסתיים במפגש מסכם ומרגש, בנאומים ובשירים בעברית וברוסית.

ביום האחרון, נערכה פגישת סכום בבית-פונבה. באותו יום, רואיין ת. קאופמן, במשך שלוש שעות, כשהוא נעזר במסמכים שהוכנו מראש.

פתיחת התערוכה

"אזיז"

של הציירת לאונטינה שמושקוביץ

(ילידת סין)

שתתקיים מיום שבת 22.4.06

עד מוצ"ש 6.5.06

פתיחה חגיגית של התערוכה

תתקיים במוצ"ש 22.4.06 בשעה 20:00

בבית עמנואל רח' חיבת ציון 18 ר"ג, טל. 5707717

בחסות:

מר צ'ין יונג לונג

כבוד השגריר של הרפובליקה העממית של סין

דברי ברכה:

מר צ'ין יונג לונג

ד"ר סבלי דודקוב

הסטוריון ומבקר אומנות

מר תדי קאופמן

יו"ר איגוד יוצאי סין ואגודת ידיות ישראל-סין

תערוכה על חיי

יהודי חרבין - בחרבין

ישראל וסין, רבים מתושבי חרבין לשעבר שבו אליה כתיירים כדי להשתטח על קברי אבותיהם ולראות את זירת נעוריהם. סוכנות החדשות הסינית "סין-חוא" הודיעה כי בתערוכה למעלה מ-400 מוצגים: צילומים, מסמכים ויצירות אמנות מישראל, ארה"ב, אוסטרליה, גרמניה, צרפת וגם עבודות פרי ידם של אמנים מקומיים. יש לציין כי השלטונות המוניציפליים של חרבין השקיעו בתערוכה 20,000,000 יואן (2.5 מיליון דולר) לעבודות שיפוץ הרובע היהודי, ואילו נשיא האקדמיה למדעי החברה של המחוז חילונג-גינג (אשר חרבין הינה בירתו) הודיע כי האקדמיה עומדת להקים מרכז קבוע לחקר תולדות יהודי צפון סין (מנצ'וריה).

(NEWSru.co.il)

ב-8 בינואר, בבניין "בית הכנסת החדש" בחרבין נפתחה תערוכה גדולה המוקדשת לתולדותיה ותרבותה של הקהילה היהודית באותה עיר. היא השתרעה על שטח של קומה שלמה - 3,000 מ"ר. חרבין הייתה ועודנה המרכז הגדול ביותר של החיים היהודים במזרח הרחוק. מסוף המאה ה-19 ועד אמצע המאה ה-20, יותר מ-20,000 יהודים מרוסיה ואירופה המזרחית הגרו לסין והשתקעו בחרבין. עם תום מלחמת העולם השנייה היהודים עזבו את סין והגרו ברובם לארה"ב, ישראל, אוסטרליה ולמדינות אירופה ודרום אמריקה. בישראל הוקם איגוד יוצאי סין בסוף שנות ה-90, עם קשירת קשרים דיפלומטיים בין

מלגות לסטודנטים מסין

במסגרת חנוכה המסורתית של איגוד יוצאי סין אשר נערכה ב-28 בדצמבר 2005, חולקו 12 מלגות לסטודנטים סיניים הלומדים באוניברסיטאות שונות בישראל. המלגות הן בחסות הקרנות הבאות: קרן שגרירות סין בישראל (4); קרן אגודת הידידות ישראל-סין (4); קרן מוסיה ודן ברקוביץ' (1); קרן ע"ש רלף מגיד, ז"ל (2); קרן ע"ש אהרון ירחו, ז"ל (1).

השגריר הסיני, מר צ'ין יונגלון ויו"ר איגוד יוצאי סין ואגודת הידידות ישראל-סין, תדי קאופמן, בירכו כ-400 אורחים שהתכנסו באולם מועדון של עובדי עיריית תל אביב. נאמו גם יוסי קליין ורוני ויינרמן סגני יו"ר א.י.ס. בשם מקבלי המלגות נאם (בסינית) ניר שאולסקי הלומד מדעי סין באוניברסיטת תל אביב. הוא סיפר על הפורום המאוחד של סטודנטים יהודיים וסיניים הלומדים בפקולטה למדעי המזרח הרחוק של אוניברסיטת תל אביב. הפורום היא מיסודה של אגודת הידידות ישראל-סין.

זמרת ישראלית צעירה, דגנית דדו, שרה מחרוזת שירים ישראלים וסיניים. הנוכחים במסיבה היו, בין היתר, שגריר סין עם רעייתו והפקידים הבכירים של השגרירות, עתונאים ישראלים וסיניים והשגרירים לשעבר של ישראל בסין, אורה נמיר ומשה בן יעקב.

(המשך מעמוד 12)

האורחים הביעו רצון לקיים כנס שני בנושא יהודי חרבין ביוני 2006 לרגל פתיחת בית הכנסת החדש שיכלול תערוכת צילומים. כמו כן, ביקשו לאפשר לאיש האקדמיה מטעמם לשהות כחודש ימים בתל-אביב מנת לעבוד על ארכיון איגוד יוצאי סין. מצד איגוד יוצאי סין ועמותת הידידות הועלו הנושאים הבאים לטיפול אנשי האקדמיה בחרבין:

1. פתיחת ארכיון הקהילה היהודית של חרבין המצוי בתוך ארכיון כללי של חבל הילוצ'יאן.
 2. הקדשת בית הכנסת החדש למטרת חקר יהדות חרבין בלבד.
 3. המשך שתוף פעולה בין האקדמיה למרכז המחקר.
- האורחים ביקשו לתרגם את ספרו של ת.קאופמן על יהודי חרבין לסינית, לאחר שיתורגם לאנגלית. בדרך לסין, התעכבה המשלחת בווינה במטרה לחקור את עברו של ד"ר רוזנפלד, ובברלין, לראיון עם הלמוט שטרן. לסכום ניתן לומר, שהביקור עבר בהצלחה מרובה, ומטרתו העיקרית - ראיונות וצילומים של כ-50 יוצאי חרבין הושלם. אנו תקווה, שהסרט יוקרן ביוני 2006 בחרבין, עם פתיחת בית הכנסת החדש ומאוחר יותר ברחבי סין, ישראל וארה"ב.

אני ומלחמות ישראל

מאת: משה ליכומנוב

אני יכול לכתוב את עצמי "איש כל מלחמות ישראל", כפי שמכנים את הזמרת יפה ירקוני, מכיוון שבזמן מלחמת העצמאות הייתי ילד בן שמונה, תלמיד ב"ס יהודי בעיר חרבין שבסין הרחוקה. אומר רק שהייתה לי הזכות לקחת חלק בכל מלחמות שהיו בארץ, החל ממבצע סיני בשנת 1956 ועד מלחמת המפרץ בשנת 1991, שאחריה שוחררתי משרות מילואים.

עם העלייה לארץ, וההתיישבות במושב על גבול הלבנון, התחלתי להבין שנושא הבטחון הוא חלק בלתי נפרד מהחיים בארץ. תמרוני הצבא באזור המושב, טיסות אימונים של חיל האוויר מעל המשק של אבא, המרדפים אחר המחבלים בגבולות, פעולות התגמול של צה"ל המחישו לי באופן ברור את משמעות הנושא הבטחוני במדינה.

עם פרוץ מלחמת סיני, באוקטובר 1956, הייתי נער בן 16, תלמיד בית הספר התיכון בנהריה. גם אנו התלמידים נדרשנו לתרום את חלקנו למאמץ המלחמתי של המדינה ועזרנו בפניו בית החולים העירוני מחולים שהועברו לכמה מלונות בעיר, כדי שיהיה מקום לקלוט את החיילים הפצועים, באם יהיו כאלה...

אני זוכר את ההוראות שקיבלנו, להאפיל את חלונות הבתים בלילות, מפחד של הפצצות אויר. היתה גם הוראה לצבוע את פנסי המכוניות בצבע שחור, כדי שמטוסי האויב לא יבחינו בכבישים. אני זוכר שבילילה הראשון של המלחמה, הגיע רכב צבאי אלינו הביתה כדי לקחת את אחותי לשרות מילואים. כולם ציפו שהנה, עוד מעט, תגיע המלחמה למקומותנו. יעופו פגזים, תהיינה הפצצות אויריות ואנו נצטרך להגן בגופנו על מקומות מגורינו.

הכנו את עצמנו לגרוע ביותר. אנשים בנו קירות מגן בפחתי הכניסה של הבתים. היה חושך מוחלט ברחובות בשעות הלילה. מי ששכח להאפיל איזה חלון היה מקבל קריאת אזהרה מאנשי הג"א שהסתובבו ברחובות ושמרו על בצוע ההוראות.

והנה זה בא! בלילה השלישי או הרביעי מתחילת המבצע, הגיעה למפרץ חיפה אוניית מלחמה מצרית בשם: "איברהים אל אוואל", בכדי להפציץ את בתי הזיקוק. אניות חיל הים, בעזרת מטוסי חיל האוויר, הצליחו תוך זמן קצר לנטרל ולשבות את האוניה על כל מלחיה. מאוחר יותר, הועברה אוניה זו לשרות פעיל בחיל הים הישראלי.

מבצע סיני התנהל מחוץ לגבולות המדינה, כך שהאוכלוסיה האזרחית לא נפגעה כלל.

כולם נשמו לרווחה עם ריאות מלאות בגאווה לאומית עם סיומו של המבצע.

בשנת 1960, מיד עם סיום בחינות הבגרות, גויסתי לצה"ל. היה זה גיוס של מחזור אוגוסט מה שנחשב לגיוס של בוגרי התיכון, חברה בעלי רמה גבוהה יחסית... עברתי את המסלול הרגיל של חייל מתגייס: טירונות, קורס קשר אלחוט והצבה ביחידה.

הוצבתי במפקדת חטיבת גולני בבסיס ליד עכו, לא רחוק מהבית בכפר לימן. החיים השיגרתיים בבסיס נקטעו יום אחד עם קבלת הפקודה למבצע "נוקייב" שהוטל לבצוע על חיילי החטיבה. היתה זו תקופה קשה עבור הישובים הסמוכים לגבול הסורי, מזרחית לכנרת. הסורים היו יורים בלי אבחנה על החקלאים שחרשו בשדות ועל הדייגים שלנו בכנרת. בצה"ל החליטו לבצע פעולת תגמול ולהרוס את המוצב של צבא סוריה בכפר "נוקייב" שממנו היו יורים החיילים כל הזמן. בצוע הפעולה הוטל על חיילי חטיבת גולני ואני ביניהם.

היה זה יום שיש, ערב חג פורים של שנת 1962. החברים בבית התכוננו למסיבת פורים עליזה. הייתי ברשימת היוצאים לחופשת שבת והתכוננתי למסדר היציאה. פתאום הגיעה הפקודה למבצע ומיד בוטלו כל החופשות. ניתנה הוראה לחתום על הציוד ולהיות מוכנים ליציאה לשטח. חשבתי בליבי: "זו בטח צריכה להיות מתיחה. מישהו למעלה חמד לצון והחליט "לעבוד" על החיילים". עם התקרב הערב ראיתי שהעניין הולך להיות רציני. אף אחד לא סיפר לנו, החיילים, מה הולך להיות, לאן יוצאים? חשש כבד החל לכרסם בליבי כאשר ראיתי שכוון הנסיעה הוא מזרחה, לעבר הגבול עם סוריה. כל השיירה נסעה ללא אורות. היה חושך מסביב וזה הגביר עוד יותר את החששות בלב כולנו.

עברנו את "צמח" בדרום הכנרת וכל השיירה פנתה לעבר קיבוץ "עין גב". עכשיו כבר היה ברור, לילל, ספק, שהולך להיות כאן קרב עם הכוחות הסוריים.

אי הידיעה על מה שהולך לקרות רק הגבירה את החששות שבלאו הכי היו גדולים אצל כולנו. החנינו את המכוניות בכניסה, ליד שער הקיבוץ. הירח החל זה עתה לעלות מהמזרח ולהעיר את הרכס המאיים של הרמה מעל הקיבוץ. היה שקט מתוח באויר. שקט שלפני הסערה שעומדת לפרוץ בכל רגע.

תפקידי היה להיות האלחוטן של סגן מפקד החטיבה. היה לי את מכשיר הקשר בתוך

הג'יפ בעזרתו הייתי מקבל כל מיני הודעות והוראות מהמפקדים עבור הסמח"ט. נהג הג'יפ היה בחור עליוז, והתבדח כל הזמן. נראה כאילו הוא לא לוקח ברצינות את מה שעומד לקרות.

הוא צחק וסיפר בדיחות על הסורים, בדיחות שהיו אז פופולריות בין חיילי החטיבה. יתכן והתנהג כך על מנת להתגבר על הפחד והחשש שהיה בלב כולנו באותם רגעים. השקט המתוח הסתיים בבת אחת. אחד הנגמ"שים של כוחותנו המתקרבים אל המוצב, עלה על מוקש וזה הוציא את גורם ההפתעה מכל המבצע. הסורים פתחו באש תופת לאורך כל הגיזרה. מן הרמה המאיימת נשלחו פצצות תאורה ואחריהן באו הפגזים של המרגמות.

החלטנו להכנס אל תוך הקיבוץ עם הג'יפ ולעבור את ההפגזה שנחתה על הקיבוץ בתוך בונקר תת קרקעי שהיה במקום. החנינו את הג'יפ לא רחוק מהבונקר וכנסנו לתעלות קשר שהיו חפורות מסביב, להגנה מפני הפגזים שנחתו סביבנו. ראיתי כמה עצי אקליפטוס גדולים מתעופפים באויר מהדף הפגזים שפגעו בהם.

התחלנו להתקדם בתוך התעלה כשנהג הג'יפ לפני ואני מתקדם מאחוריו. פתאום שמעתי מישהו קורא לי במכשיר הקשר שהיה בג'יפ. קפצתי החוצה מהתעלה ועליתי לג'יפ בכדי לענות בקשר. באותו רגע נפל פגז ממש קרוב ומההדף קפץ הג'יפ וזז כמה מטרים הצידה ואני בתוכו. יצאתי מהג'יפ חזרה לתעלה ואז שמעתי את הנהג צועק: "נפצעת, נפצעת!"

חשבתי בליבי: "מצא לו זמן לבדיחות הליצן הזה!!" כשהתקרבותי אליו ראיתי כי הוא חיזור כשלג ופרץ של דם מחלחל לו מהחזה. התחלתי לצעוק: "חובש! חובש!" היו עוד חיילים בתעלות הסמוכות. הראשון שהגיע היה חייל, כתב גלי צה"ל שנשלח לסקר את המבצע. סיפרתי לו בקצרה מה שקרה והוא הקליט אותי ברשמקול. החובש הגיע אחרי זמן קצר אך זה היה מאוחר. הנהג נפטר בידיים שלי.

ההפגזה על הקיבוץ נמשכה כמעט כל הלילה. בינתיים, כוחותנו ניהלו קרב פנים אל פנים בתוך המוצב הסורי עד שחיסלו את כל הסורים ופוצצו את המוצב. לקראת בוקר הגיעו מטוסי חיל האוויר ושיתקו באש תותחים את מקורות הירי של הסורים שהיו פזורים על רכס הרמה. התחלנו בנסיגה מהשטח. היו עדיין צליפות של הסורים על הרכבים שלנו עד שיצאנו מטווח האש

שלהם. כשהורדתי לרגע את כובע הפלדה שהיה על ראשי, ראיתי שיש קמט בפח. כאילו משהו פגע בכובע. אולי רסיס של פגז? דבר אחד היה ברור לי!

הכובע הציל את חיי! בשבת הראשונה, אחרי המבצע הלכתי לבית הכנסת להגיד את ברכת "הגומל".

היינו רגילים תמיד לשמוע על ההצלחות של צה"ל בכל המבצעים, באותם הזמנים. הפעם הייתי עד לביצוע לא כל כך מוצלח, בגלל העדר גורם ההפתעה. ששה מבין חיילנו נפלו בקרב. בשבילי זו היתה טבילת אש ראשונה בחיי שהשאירה זכרון בל ימחה עד היום הזה.

לפני תחילת מלחמת ששת הימים, ביוני 1967, טיילתי עם חברי שלמה בירושלים. לשלמה היה אופנוע שחור וכבד מסוג B.S.A., ולי היה קטנוע מסוג "סופה". טיילנו להנאתנו בעיר שהיתה עדיין מחולקת. קו הגבול הפריד בין העיר החדשה שבמערב לבין העיר העתיקה שבמזרח ומנע אפשרות לבקר בכל אותם המקומות הידועים כמו: הכותל המערבי, עיר דוד, הרובע היהודי, הר הבית וכו'. המקום היחיד שממנו אפשר היה לראות את איזור הכותל וכיפת הסלע היה ציון. עלינו לשם עם האופנועים שלנו. עמדנו והסתכלנו לעבר העיר העתיקה. היתה זו שעת בין ערביים. ראיתי את כיפת הסלע הזהובה מוארת בקרני השמש השוקעת במערב. המראה היה מקסים. חשבתי בליבי: "מתי כבר יבוא הזמן בו נוכל לחצות את הגדרות ולהלך בעיר העתיקה ולראות את כל המקומות הקדושים מקרוב?"

ביום המחרת, ראינו הרבה קבוצות של חיילי מילואים מתגודדים ברחובות העיר, מחכים להסעות. לא יחסנו לזה חשיבות והמשכנו בטיוולנו. אחר הצהרים החלטנו לנסוע הביתה לצפון, לראות מה קורה שם. בבית, חיכו לי שני צווי גיוס מהצבא. אספתי כמה חפצים בתיק ונסעתי דרומה, אל מחנה צריפין, שם היה בסיס יחידת המילואים שלי. שלושת השבועות לפני תחילת המלחמה, עברו עלינו בבטלה גמורה. ישראל נתנה צ'אנס לדיפלומטיה לדבר. כשהדיפלומטיה נכשלה, התותחים התחילו לדבר. שבוע לפני פרוץ הקרבות, נקראתי עם עוד כמה חיילים למפקד היחידה. לא הסבירו לנו, כרגיל, מה אנו הולכים לעשות. אמרו לנו רק שאנו משתתפים במבצע סודי. עלינו ללבוש בגדים אזרחיים ולהיות מוכנים ליציאה בערב.

נתנו דרור לדמיון שלנו בקשר למהות המשמה שהוטלה עלינו. היו כאלה שאמרו שאנו הולכים לרגל אחרי הדיפלומטים הרוסים שהיו עוד בארץ לפני שבריה"מ ניתקה את היחסים עם ישראל. באמת, אני ועוד שני חיילים ידענו רוסית. ההשערה היתה נכונה. היה ידוע לכל שכל הדיפלומטים הסובייטים היו בעצם מרגלים והיה חשוב מאד לישראל למנוע מהם להאזין לשיחות

הטלפון והאלחוט של הצבא, כדי שלא יוכלו להזהיר את הערבים על מועד פתיחת הקרבות, באם יפרצו כאלה.

לפנות ערב, עלינו על משאית כשאנו לבושים אזרחית ושמונו פעמינו לכוון תל אביב. ראיתי שהמשאית נכנסה לחצר של בניין, אשר שימש כמעבדה לביולוגיה הכנסייה הרוסית ב"אבו כביר", בדרום תל אביב. פרקנו במהירות את ציוד הקשר שהבאנו עמנו והתמקמנו בתוך המעבדה. מהחלון שהשקיף אל חצר הכנסייה הסמוך, הבחנו מיד בכבל שחור עולה בצמוד לקיר הבניין ומגיע עד לצלב שנמצא בראש הכיפה של הגג. כאנשי קשר מקצועיים הבנו מיד שזו היתה אנטנה לקליטת שידורים של הצבא. הכבל ירד למרתף הבניין ששם היו יושבים הרוסים ומאזינים לשיחות שהועברו ברשתות הצבאיות. משימתנו היתה לשבש להם את קליטת שידורי הצבא, ואכן עשינו זאת במיומנות מקצועית, בעזרת הציוד שהבאנו עימנו. שמעתי מספר פעמים את השיחות שהתנהלו ביניהם בקשר להפרעות ושיבושים בקליטה. בשבילי אלה היו מחמאות שהעניקו לנו הרוסים על "עבודתנו" המקצועית.

בלילה שלפני פרוץ המלחמה, ראינו איך הרוסים מעמיסים ציוד על משאית ומסתלקים מהמקום בחפזון. כנראה שהם קבלו פקודה לעזוב מיד את הארץ עם ניתוק היחסים בין בריה"מ וישראל.

את ששת ימי המלחמה ביליתי במחנה צריפין ויחד עם כל עם ישראל עקבתי בחרדה אחר ההתפתחויות המהירות של מהלך המלחמה, עד לנצחון המוחץ. כיבוש העיר העתיקה של ירושלים ושחרור הכותל, ב-8 ביוני, שהוא יום הולדתי. חשבתי בליבי: "הנה התגשם החלום שלי מוקדם מכפי שציפיתי. עוד מעט אוכל להלך בסמטאות העיר העתיקה ולהגיע לכל אותם מקומות שרק לפני זמן קצר יכולתי לראותם מרחוק בלבד. איזו מתנה נפלאה קבלתי מצה"ל ליום הולדתי!"

במלחמת יום הכיפורים, שהייתה מלחמה קשה ביותר, אשר גבתה הרבה מאד קורבנות מעם ישראל, הייתי מגויס תקופה ארוכה, יותר מ-5 חודשים, ככל יתר אנשי המילואים.

לא אפרט כאן את כל מכלול הסיבות והשתלשלות העניינים שגרמו למלחמה. הדברים ודאי ידועים לרוב הציבור. אתאר רק את החוויות האישיות שחוויתי במשך תקופת המלחמה. את שלושת השבועות הראשונים של הקרבות, ביליתי באיזור צפת, על רכס הר הצופה אל כל רמת הגולן. ביום הגיענו לשטח, (יום השני של הקרבות לפנות ערב), ראינו מולנו את רמת הגולן בוערת מאש ההפגזות של הכוחות הסורים. המראה היה מפחיד ומדא.

בזמן שמיקמנו את המכונות שלנו עם ציוד הקשר, נחתו מספר פגזים בקרבתנו. בשטח היו מספר תעלות קשר כך שבמזל הצלחנו למצוא בהן מחסה. היתה זו "קבלת פנים" מאד לא נעימה. עובדים בחושך מוחלט. חייבים להכין את כל הציוד לפעולה, כמה שיותר מהר. מישהו צועק: "מטוסים באויר!" לא יודעים אם אלה שלנו או של הסורים. ליתר בטחון נכנסים שוב פעם לתעלות. המטוסים חלפו ונעלמו. ממשיכים בעבודה. מקימים אנטנות, מסווים את המכונות, הכל בחושך מוחלט. מפעילים את הציוד. שומעים בקשר דווחים על נפגעים שלנו. מתחילים לעבוד ולעשות מה שביכולתנו כדי לשבש לסורים את הקשר ובכך להקל על כוחותנו. ככה עובר הלילה הראשון. בבוקר קיבלנו דווחים שאנו עובדים באופן אפקטיבי. יש תוצאות טובות והלב מתרחב במקצת. עוד עבודה רבה לפנינו.

עם חלוף הזמן, שומעים פחות טוב את הדווחים של כוחותנו. מבינים שהחזית זזה מזרחה והסורים נסוגים. אחרי יממה וחצי ללא שינה, סוף סוף, אני מצליח לישון כמה שעות בתוך התעלה. בוקר של יום מלחמה נוסף. רעש של מטוסים באויר. אני מתעורר ורואה עשן לבן של שני טילים סורים ששוגרו לעבר המטוסים. נראה לי שמטוס אחד נפגע. לא רואים את הטייס צונח. הלב מתכווץ עם המחשבות על גורל הטייס.

לא חסרו גם קוריוזים קומיים במשך התקופה הקשה הזאת. אחד מהם זכור לי היטב. כמה ימים לפני הכרזת ההפוגה בקרבות, נשלחתי בתפקיד לתל אביטל שברמה, לעמדה של היחידה שלנו שהייתה בתוך בונקר גדול בתוך ההר. תל אביטל התנשא מעל העיר הסורית "קוניטרה" וביום בהיר אפשר היה לראות משם אפילו את פירי דמשק.

כאמור, העמדה שלנו היתה בתוך הבונקר שרק זה עתה גמרו לבנותו, אך חסרו בו עדיין חדרי שרותים, דלתות פנימיות וכו'. חייל שהיה צריך ללכת לשרותים, היה חייב לעלות במדרגות, לצאת מהבונקר ולעשות את צרכיו בחיק הטבע, על רקע הנוף המדהים שנראה משם. איך שהגעתי למקום, שאלתי חייל היכן כאן השירותים? הוא התנדב להראות לי. טיפסנו במדרגות ויצאנו החוצה מהבונקר.

"הנה" - אמר החייל, "זה הלוקסוס שיש לנו כאן! תראה איזה נוף!! איפה תמצא שרותים עם נוף כזה? בחר לך מקום איפה שתצרעה!" איך שהתמקמנו והתחלנו "להתיחד" עם הטבע, ראיתי שתי נקודות שחורות בשמיים שהתקרבו אלינו במהירות. עד מהרה הפכו הנקודות לשני מטוסי "מיג" סוריים, שירו כמה רקטות אל עבר התל הסמוך. היינו במצב "אל חזור", אך האינסטינקט לחיות אילץ את שנינו, במצב כפי שהיינו, לרוץ בחזרה אל הבונקר. מזל שאף אחד לא פגש

(המשך בעמוד 16)

היה זה ביום לוחט ביולי 1945 כאשר מטוסי חיל האוויר האמריקני הפציצו בסיס צבאי יפני ברובע הונקיו בשנחאי. מיכאל בלומנטל (אז בן 19) נשא על גבו את גופות ההרוגים והפצועים מזירת ההפצצה לבית החולים. לרוע המזל, בני האוכלוסייה האזרחית חפים מפשע, בעיקר סינים ופליטים יהודיים שגרו ברובע, היו הקורבנות העיקריים של אותה התקפה.

"נשאנו את הגופות למגרש רחב ידיים. רוב הנפגעים היו הסינים. אם איבדנו עשרים או שלושים איש, הרי הסינים איבדו מאות", נזכר בלומנטל (עתה 79). בין אז ועכשיו עשה קריירה מזהירה, כולל כהונה כמזכיר האוצר האמריקני בעת נשיאותו של ג'ימי קארטר.

בלומנטל והוריו נסו מברלין לשנחאי ב-1939 ערב פרוץ מלחמת העולם השנייה. "עשינו זאת בגין מטרה אחת בלבד: כדי להינצל ממזימותיו של היטלר כלפי היהודים", סיפר בלומנטל בשבוע שעבר בפתיחת הסמינר שהוקדש לזכר ההצלה של הפליטים היהודיים בעיר שנחאי בעת מלחמת העולם השנייה. "היינו ברי מזל. ידידנו ומשפחותינו אשר נשארו באירופה הושמדו כולם. אילולא פתחה לנו שנחאי את שעריה, היה גורלנו כגורלם".

פרופסור פאן-וגואנג, המלמד באקדמיה למדעי החברה בשנחאי, קבע בהרצאתו בסמינר כי הפליטים היהודיים החלו מהגרים לשנחאי (אז נמל חופשי) עוד ב-1933, מיד עם תפיסת השלטון בגרמניה. ככל שהמאורעות באירופה התפתחו לקראת השואה, הגיעו היהודים לשנחאי במספרים הולכים וגדלים. הגל הגדול ביותר של הפליטים הגיע לשנחאי ב-1938, כאשר רוב הארצות נעלו בפניהם את שעריהן.

פנג שן-חה (1901-1997) כיהן באותה עת כקונסול סין בוינה. הוא הנפיק ויזות רבות לפליטים יהודיים אשר איפשרו להם למצוא מסתור בערים רבות בסין כאשר כניסה אליה היתה כרוכה בהצגת אשרת כניסה.

"כאשר ראה אבי את מצוקת הפליטים, היה זה טבעי וברור כי הוא יעזור להם", אמרה מן לי, בתו של הקונסול המנוח, אשר גם היא השתתפה בסמינר. "העיר קלטה קרוב ל-20,000 פליטים יהודיים בין 1939 ו-1945", הוסיפה מן-לי. "מאז עברו 60 שנה, אך כאשר דרי גטו חונקיו חזרו לשנחאי כדי להשתתף בסמינר התברר כי הזכרונות של אותם הימים עדיין חיים בליבם.

"החיים באותם הימים היו קשים מנשוא, לפליטים יהודיים, ועוד יותר לסינים", אמר מיכאל בלומנטל, "אינני חושב שתושבי שנחאי של היום מודעים ששנחאי דאז היתה שונה לחלוטין. אז לא היה אוכל, לא היו תרופות, לא היו בתי חולים".

פרופסור פאן גואנג הציג מצגת שקופיות

אודות חיי דרי גטו חונקיו. "רבים מן הפליטים הגיעו לשנחאי כאשר בכיסיהם 10 מארקים גרמניים בלבד", סיפר, "תרת רכושם הוחרמה ע"י היטלר. בשלב הראשון הם גרו במעונות ארעיים, ורק מאוחר הרבה יותר התפזרו לאורך ולרוחב הכרך הענק".

פליטים רבים חשבו שהמלחמה תיגמר בקרוב וכי שהותם בשנחאי לא תהיה ארוכה מדי, אך תקוותם התבדתה. הם שהו בעיר 10 שנים. רובם מצאו עבודה והסתגלו לחיים החדשים בסביבה זרה ומוזרה. "אמי היתה מבשלת אוכל על תנור קטן בחצר ביתנו", נזכר רנה וילדורף. "היינו קונים מים חמים בפנית הרחוב. שילמנו 10 צנטים עבור קומקום רדוד". רנה והוריו שהו בשנחאי במשך 10 שנים.

סינים רבים עדיין זוכרים את שכניהם היהודים בתור "אנשים ישרים, חכמים, מוכשרים בענייני מסחר ועמלים, חרוצים ומתמידים". שלא כעמי מערב רבים, הסינים מעולם לא שנאו את היהודים. ההיפך הוא הנכון: לסינים וליהודים יש תכונות וערכים משותפים, כגון דגש חזק על נאמנות למשפחה, שמירה על המסורת ואהבה וכבוד לחינוך ותרבות.

אחד ממשתתפי הסמינר אף העיר כי לא רק היותה של שנחאי עיר פתוחה, אלא בעיקר התכונות המשותפות הללו הטבועות באופי שני העמים הפכו את העיר למקלט היחיד במינו ליהודים במשך שנות המלחמה הארוכות.

עם פרוץ מלחמת האוקיאנוס השקט, עם ההתקפה היפנית על פרל הרבור, הפכו היפנים את אזור חונקיו לגטו. אולם גם בתנאים החדשים נמשכו חיי התרבות בקרב קהילת הפליטים, והוצאו לאור מספר עיתונים באנגלית, גרמנית ואף בידיש.

"אנחנו משפחה אחת", אמר רנה וילדורף בנאומו בסמינר, "ואני רוצה לשמור על המשפחה הזאת". רנה הוא הו"ר של "ברית הריקשות" העולמית, ארגון ידידות עולמי של הפליטים לשעבר. "אנו הננו הדור האחרון של שרידי התקופה הטרגית הזאת, וגם אנחנו נייעלם מן העולם בעתיד הלא רחוק", אמר מיכאל בלומנטל. הוא חזר לשנחאי לראשונה בשנת 1970 מאז ביקר בעיר כמה פעמים, לרוב עם ילדיו. "טיילנו ברחובות העיר במשך שעות", ואני הראתי להם את עברי הרחוק".

העיר פאן גואנג: "מי שזוכר את עברו עוזר לקיים את ההרמוניה בין העמים. וכן הוא עוזר להתפתחות התרבותית". לרבים מן הפליטים לשעבר יש קשר רגשי עמוק לגבי שנחאי והם מוכנים לתרום מעושרם התרבותי לטובת העיר.

קהילה יהודית חדשה מתהווה בשנחאי. דביר בר גל, צלם ועיתונאי מישראל, מקדיש הרבה זמן ומאמצים לגילוי וחקר של מצבות יהודיות מאז שנת 1900. הוא מקווה להקים

בניין זיכרון שם ירוכזו מצבות אלה וכך תונצח הקהילה היהודית העתיקה בשנחאי. עיריית שנחאי מתכננת סדרת צעדים אשר ישמרו על האתרים היהודיים בעיר, ביטוי של אהבה וכבוד לאבות - התכונה משותפת הטבועה עמוק במסורת של שני העמים.

המשך מעמוד 15

אותנו בכניסה, אחרת מי יודע איזה מחשבות "מגונות" היו חושבים עלינו אם היו רואים את שנינו עם המכנסיים למטה... מאותו רגע, התחלתי לשנוא את הסורים שנאה עזה ונדרתי נדר שנקמתי בהם תהיה איזמה ונוראה. לא מספיק שבגללם ביליתי כמה חודשים במילואים, בתת תנאים ובחרדה, גם את הצרכים הטבעיים שלי הם לא נתנו לי לעשות כמו בן אדם. על זה לא אסלח להם לעולם!!!

לפני כשנה, נזדמן לי לבקר בהר אביטל, במסגרת טיול לרמה מטעם העבודה. המדריך הסביר לאנשי הקבוצה, על קרבות מלחמת יום הכיפורים, על תל אביטל כמקום חשוב לצבא בגלל הגובה והתצפיות שאפשר לעשות מכאן. התרחקתי קצת מהקבוצה וחיפשתי את המקום המדוייק בו עברתי את ה"טראומה" עם ה"מיגים" לפני 33 שנים. הבטתי לכוון שממנו באו המטוסים. כל המישור הסורי היה פרוס לפני כמו על כף היד. השמיים היו כחולים ובהירים, כך שיכולתי להבחין באופק הרחוק בבתיים שבמבואות דמשק.

עמדתי כך מספר דקות, מהופנט מהשקט והמראה הפסטורלי שנגלה לעיני. פתאום הבחנתי בשתי נקודות שחורות נעות בשמיים בדיוק מאותו כוון שבאו המטוסים. לרגע עברו במוחי מחשבות שהחזירו אותי בבת אחת 33 שנים אחורנית, כאשר שתי הנקודות שראיתי אז הפכו עד מהרה למטוסים יורקי אש. הבטתי שוב פעם בנקודות השחורות שהתקרבו בינתיים, עד שיכולתי להבחין שאלה הם שתי ציפורים, אולי ניצים, שחגים מעל השדות ומחפשים להם אוכל לארוחת צהריים.

בדרכי חזרה אל הקבוצה, הגנבתי עוד כמה מבטים אל הציפורים כדי לוודא שלא טעיתי, ושאלה באמת ציפורים המשתלבות עם הנוף.

הקשר שלי עם צה"ל הסתיים מיד לאחר תום מלחמת המפרץ, בחודש מרץ 1991, לאחר כ-30 שנות שרות בשירות סדיר ובמילואים. גם אם עברו עלי רגעים קשים במשך כל התקופה הזו, רואה אני בהם כיום, חוויות שקרו לי במשך החיים, שאני יכול לספר עליהם בהרבה סיפוק וגאווה לילדי ולנכדי.

חזרתו של יהודי משנחאי

לאחר עשרות שנים שבהן ניסה לשכוח את התלאות של תקופת ילדותו כפליט בזמן מלחמת העולם השנייה, חוזר יהודי מדרום קליפורניה למחוז ילדותו כדי לחבק את האנשים שהצילו את חייו.

מאת אדם מינטר, עיתונאי פריילנס (שאינו קשור בחוזה למקום עבודתו) המוצב בשנחאי.

בכניסה לשוק, רחוב גאו יאנג מתרחב ומתעקל לכיוון אזור גורדי השחקים של שנחאי. למטה, בצללים שלהם, יש בניין ישן אפור בן שתי קומות מט ליפול, המאכלס בקומה הראשונה חנות טבק, סלון ליופי ומסעדת אטריות. הקומה השנייה משמשת למגורים, והיא בולטת מעל הקומה הראשונה, ויצרת סמטה מקורה עם כביסה. ממש מדרום לבניין, ג'רי מוזס, איש עסקים שפרש מעסקיו מדרום קליפורניה פוזל ומסתכל למעלה, ידיו משולבות מאחורי גבו "אני לא יודע...אני לא יודע" הוא ממלמל במבטא גרמני בולט. "זה לא בסדר". הוא לוקח נשימה ארוכה ומתחיל לצעוד לאיטו לכיוון הסמטה, גבינו חרושי קמטים "כל זה חדש, אני לא מצליח לזהות את זה". הפעם הקודמת שג'רי הסתובב ברחוב גאו-יאנג היתה בשנת 1947. אז הרחוב נקרא רחוב צ'אופונג והיה מקום מושבם של חלק גדול מ-18,000 פליטי אירופה היהודיים שמצאו מקלט מהצורך הנאצי ברובע הונג-קיו שבשנחאי (כיום נקרא הרובע Hongkou). הוא שולח מבט לסמטה. המצח שלו משתחרר והוא מתחיל להנהן. "זה כאן, זהו זה", הוא לוחש ברכות. "אני בטוח". בתוך שבוע אחד מאז שהגיע לשנחאי לאחר 60 שנות היעדרות, מוזס מוצא את המקום ששימש כביתו השלישי בגולה בין השנים 1941-1947. הוא פוסע בצעד ארוך לחלל, תחושותיו מתאימות יותר לילד בן 12 מאשר לאדם בן 70 שהוא כיום. "כאן נהגתי לרכוב על אופניים למעלה ולמטה" הוא מצהיר, ומצביע על הלבנים השחוקות. דלת אדומה בודדת צובעת את חזית הבניין. מוזס מעביר את ידיו לאורך העץ ומתיישב על המדרגה שמתחתיה. "אני חייב לחשוב" הוא נאנח. "תן לי רק רגע". הרגע חולף והוא מתחיל לשיר לחן חרישי "הו שיר סיני ששרתי בילדותי" הוא אומר. "אני לא זוכר את המילים. זה חוזר אלי" רק מילה אחת נשמעת ברור מאוד ZuGaNin שזהו הכינוי המקומי בדיאלקט של שנחאי. מוזס, עומד שם ומלטף את הלבנים. בשנים 1945-1947 הוא גר בבית הזה עם אמו, אביו, אחותו הגדולה ואחיו הצעיר. הוא הולך עד סוף הסמטה כשלפתע מופיע אדם בגיל העמידה שסוחב את האופניים שלו. "Nong", "ho", מברך מוזס את המקומי בדיאלקט שאותו הוא למד כילד. "Ala ZongGoNin" הוא

אומר ומצביע על החזה שלו. לאחר מכן, הוא מצביע על הבניין "Ala YouTaNin!"

אנחנו סינים, אנחנו יהודים.

הזר עם האופניים נדהם: אדם זר לבן בחצר האחורית שלו מדבר בדיאלקט המסובך כל כך? הוא מביט במוזס, לאחר מכן עלי אדם לבן בסביבות גיל 30, ואחר כך על האישה היפנית, צלמת עם מצלמה ענקית "YouTaNin?"

מוזס מהנהן בהתרגשות. "יהודי, YouTaNin. Shaghai YouTaNin! Ala YouTaNin!". האישה מתחיל לדבר בתערובת קולנית של מנדרנית, אנגלית וסלנג שנחאי המלווה בצחוקים קולניים ובלחיצות ידיים. הם אמנם לא מבינים אחד את השני אולם, אחרי כמה דקות (ובעזרת תרגום), המקומי ששמו הפרטי הוא אידה מצליח להבין שמוזס הוא אחד מיהודי שנחאי המפוארים, ושהוא גר בזמנו בבניין זה. אידה מזמין את ג'רי לביתו.

הדלת התחתונה מובילה לחלל לח וטחוב. "כאן גרנו" מוזס אומר ומצביע על עשן המיתמר מעל קעריות מלאות אטריות מהבילות. "זה היה חדר אחד והייתה בו רצפה יפנית מוגבהת", הוא מוסיף. "כיום זו מסעדה!"

ליד המסעדה יש גרם מדרגות בזווית של 80 מעלות. בעזרתו של אידה, מוזס מטפס בהן ומגיע לדירה אפולונית שבה יש שתי מיטות ושולחן קטן. אישה נעימת סבר בגיל העמידה בשם קסיאומי לוקחת את זרועו של משה ומובילה אותו לכיסא הנוח ביותר. כשמוזס מנסה ללהג בניב המקומי, היא מסתכלת על אידה ומצחקקת. מהר מאוד, השלושה צוחקים ומפטפטים כידידים ותיקים שמנסים להשלים את 60 השנים שחלפו.

"YouTaNin, Ho!" מצהיר אידה. יהודים הם מצוינים.

"ZongGoNin, Ho!", מוזס משיב. הסינים הם מצוינים.

הם ממשיכים לצחוק ומוזס אומר "בוא הנה". אידה נענה. הם מתחבקים. "אמור להם שאני אסיר תודה על כך שהאנשים הסינים כל כך טובים אלינו", הוא אומר ומבקש ממני לתרגם בצורה מדויקת את המשפט הבא "תגיד להם, שאילולא מדינה זו, הייתי מת". הוא מרחיק את מבטו ולוחש לעצמו בקול רך "שנחאי".

ביום אביבי בהיר, מוזס נשען על מעקה הברזל בגשר וואיבאידו בשנחאי ומסתכל מעל נהר ואנגפן לכיוון קו הרקיע העתידי.

"כשהייתי ילד לא היה כאן כלום", הוא נזכר, בעודו הולך בכיוון צפון לאורך סמטת סוזו לעבר רובע הונג-קיו העמוס לעייפה.

לפנינו יש שכונה עם בניינים די בלויים בני שתיים עד שלוש קומות השייכים למעמד הפועלים. דרך הדלתות הפתוחות אפשר לראות זקנים מעשנים ומשחקים קלפים סביב שולחנות עץ; נשים שעובדות על המדרגות, מכבסות בגדים ושוטפות גזרים בקערות פלסטיק אדומות. גברים שריינים עובדים עם אתי חפירה "כך הם חיו כשאנחנו היינו כאן", הוא אומר. "זוהי שנחאי!"

הוא מתכופף לעבר אדם המוכר סרטנים חיים מתוך קופסת קרטון ואומר לו "Ala ZongGoNin". משום מה שחך להגיד "YouTaNin". כשהוא מתרחק, המוכר לוחץ את ידו ומחייך חיוך עקום. לא, אתה לא!

ביולי 1947, מוזס ומשפחתו עזבו את שנחאי על ספינה שהפליגה לסן פרנסיסקו, בדרכם לצ'ילה, שם תכננו לפתוח חיים חדשים. "זכור לי שצבע המים השתנה מחום לכחול ברגע שנכנסנו לאוקיאנוס", הוא אומר, "ובאותו רגע, חשתי שהחיים שלי התחילו".

עד למסע הזה בן 3 השבועות בסתיו שעבר, מוזס מעולם לא חזר למחוז ילדותו בזמן המלחמה, על אף אפיו חסר המנוח שגרם לו לנוע בין דרום קליפורניה לגרמניה פעמים רבות בשנותיו הבוגרות. גם היום, שמאחוריו נישואין, גירושין, ילדים וקריירה כבעל תנות בגדים במחוז פיירפסקס הוא לא יכול להישאר זמן רב במקום אחד. "לא ברור לי מה מע ממני כל השנים לחזור הנה לביקור" הוא אומר. "אני משער שלא רציתי להתעמת עם העבר. לא רציתי להיות קורבן. כלומר, אני נשארתי בחיים בעוד שרוב היהודים יוצאי גרמניה לא שרדו".

הוא עוצר באמצע הרחוב ומרים את קולו לצורך הדגשה "בשלב זה של החיים שלי, אתה יודע, למה לא לחזור? הטיסה אינה כל כך ארוכה כיום". אמר ולא יסף. הוא מתחיל לחרוש שוב ברגליו לכיוון הרובע העתיק של הונג-קיו. הרחובות מלאים באנשים צעירים, אולם מוזס נמשך דווקא לקבוצות של האנשים המבוגרים המעדיפים ללכת על המדרכות. "ייתכן שחלק מהם היו כאן כשאני הייתי ילד" הוא אומר. הוא מברך אותם ולוחץ את הידיים לחלקם. זה דחף טבעי להודות בשלב מאוחר של החיים לאלה שאפשרו לך לחיות חיים מוצלחים. אולם, מוזס היה פליט, והתודה שלו מופנית לאנשים זרים לגמרי שבדרכם שלהם מייצגים עבורו את התרבות

(המשך בעמוד 18)

שקלטה וחבקה אותו בתקופה בה הוא היה במצב השברירי ביותר שלו. "אני אוהב את האנשים הללו, יש לי הרגשה שחזרתי הביתה". שנחאי הייתה מקור משיכה ליזמים ולפליטים עקב הסכמים ואמנות שנחתמו באמצע המאה ה-19 והבטיחו למעצמות הקולוניאליות את הזכות לשלוט באזורים מוגדרים במספר ערים סיניות. בדרך כלל לא היה צורך בויה ואף לא בבדיקה חפוזה. הנסיעה לשנחאי הייתה אתגר עצום.

כמו רוב היהודים שנמלטו למזרח סין בשנות ה-30 ובתחילת שנות ה-40 של המאה הקודמת, משפחת מוזס הייתה משפחה יהודית גרמנית, שהחצי הגרמני היה חשוב כמו החצי היהודי שבה. במקור המשפחה הגיעה מברסלב. הם היו חלק מקבוצה של כ-20,000 יהודים שהספיעו רבות על חיי התרבות של העיר. אביו של ג'רי, מקס מוזס, היה קניין בדים של רשת חנויות בגדים בבעלות יהודית. במסיבת חג שהבעלים ערך לעובדים, מקס פגש את פרידה קוריטובסקי. הם נישאו ב-1932. ג'רי נולד ב-1934. הוא היה השני מתוך 3 ילדים.

הזיכרונות מתקופת ילדותו הם די מעורפלים עד לילי הבדולח בנובמבר 1938. יומיים של פרעות נאציות מאורגנות הרסו, השמידו ובזזו מאות עסקים של יהודים, שופרים ובתי כנסת. מקס היה אחד מ-25,000 גברים יהודיים שנעצרו כליל הבדולח והועברו למחנות ריכוז. לדבריו של מוזס, מקס היה מוצא את מותו במחנה הריכוז אילולא נחישותה של פרידה לשחרר אותו, ואלמלא נחישותם של הנאצים לגרש את היהודים משטח גרמניה. "כמו הרבה נשים באותה תקופה, היא רצתה לשחרר את בעלה מהמחנה, והם הבטיחו לה כי אם בעלה יעזוב את גרמניה תוך 48 שעות, הם מוכנים לשחרר אותו, אולם, רק מדינות מעטות היו מוכנות לקלוט את הפליטים היהודיים באותה עת. איכשהו, אמי גילתה שהמקום היחיד שלשם הוא יכול היה לנסוע ללא רישיון או אישור כניסה הייתה שנחאי".

בחוף הים, מוזס נעצר מול בית בן שתי קומות מסוייד בצבע לבן המאחסן מכוון מסג' יומיים לפני כן מוזס גילה את הבית על פי אינסטינקט. "אני חושב שזה המקום שבו אבי גר עם הגיעו ב-1939, ואנחנו הצטרפנו אליו כשהגענו הנה ב-1941. הוא מתיישב על ספסל מבטון שמוצב ברחוב ומשלב את ידיו. "אני זוכר שרופא גר בקומה הראשונה, והחזיק צנצנת עם עובר על החלון. אנחנו גרנו באחת מ-2 הדירות שלמעלה. אני לא בטוח במאת האחוזים שזה היה הבית". הוא קופץ את שפתיו בחזקה. "אני קצת מזועזע מכך שכיום זה מכוון מסג'".

מוזס חצה את הרחוב ופסע לכיוון סמטת לבנים צרה במורד הרחוב לשיכון של בתי בטון נמוכים. אישה זקנה וצנומה עם שיער

אפור חלק, ישבה על ספסל עץ והסתכלה עלינו, הזרים. "Ala Shaghai YouTaNin" אומר מוזס תוך שהוא מתקרב אליה. היא מחייכת כמבינה עניין ולוחצת את ידו. מוזס פותח את הארנק שלו ומוציא ממנו תמונת ספורט ישנה שחור-לבן שצולמה בשנת 1947. "Ala!" הוא מצהיר, ומצביע על התמונה של הילד בן ה-12 עם אוזניים בולטות, עיגולים כהים תחת העיניים וחיוך דק. הוא מחייך באופן שמזכיר חיוכו של הילד בתמונה, ומצמיד את התמונה לפרצופו. "Ala!"

האישה לוקחת את התמונה ומחייכת בנימוס. שמה הוא ג'יאה-אודי. היא גרה כאן 60 שנה מתוך 92 שנותיה, אולם היא לא זוכרת כלל שהיו כאן יהודים. מוזס טופח קלות על ידה. "משהו באישה הזו מזכיר לי את ה-EMMA (המשרתת) שלנו. היא ניקתה ובישלה עבורנו כשגרנו בכניין הזה. בשלב יותר מאוחר, כשנאלצנו לעבור מכאן ל-"היים" (בית לפליטים), היא באה לבקר אותנו והביאה לנו ממתקים". הוא מרים את הגבות "זו לא היא, אולם היא מזכירה אותה".

הוא מתרכז בג'יאה-אודי, מחזיק את ידה עד שמצטרפת אליו גברת נוספת שמוקסמת מהדו-שיח. תוך זמן קצר, מתחיל להיאסף סביבנו קהל אנשים. הם מעבירים את התמונה מיד ליד וחוזרים על המילים "YouTaNin". "אני זוכרת את היהודים שגרו פה" אומרת אישה רחבת גרם לבושה במעיל סגול. "היו שני ילדים קטנים שתמיד רצו ושיחקו כאן, מאוחר, והיה עוד אחד קטן, תינוק ממש" היא מוסיפה לפני שהיא הולכת. עיניו של מוזס מתרחבות, "אלה הם אני ואחותי. אחי היה תינוק", הוא לוחש. "כאן חיינו". הוא מחבק כל אחד מהאנשים המבוגרים שסובבים אותנו בהתרגשות רבה.

בתחילת שנת 1941, פרידה מוזס וילדיה עדיין היו בגרמניה, וחיכו להצטרף למקס בשנחאי. הנאצים התכוונו לבצע השמדה ולא סילוק היהודים - מה שהם כינו "פיתרון הבעיה היהודית". בקושי ניתן היה להשיג אישורי יציאה והמלחמה המתרחבת והולכת גרמה לסגירת נתיב הים לשנחאי ששימש לפליטי אירופה. "אימי הייתה גיבורה. אילולא היא, היינו כולנו מתים" פרידה נקטה בגישה ישירה: היא ניגשה למטה מפקדת הגסטאפו בברסלב וביקשה חותמת אישור יציאה או לחילופין שיהרגו אותה. לפי הגרסה של בנה, ששמע לעיתים קרובות את הסיפור, מפקד הגסטאפו ענה לה: "ביחס ליהודיה, את אישה אמיצה".

אם אמנת אי האלימות לא הייתה קיימת בין גרמניה לרוסיה באותה תקופה, המשפחה לעולם לא הייתה מצליחה לעבור את הגבול ברכבת לולדיווסטוק שבסיביר. "אתה יכול לתאר לעצמך את האישה הגרמניה הצנומה שמעולם לא הייתה בחו"ל נוסעת לסין עם 3 זאטוטים?" שואל מוזס. בנמל סיביר הם ירדו מהרכבת ועלו לספינה יפנית שלקחה

אותם לשנחאי. "אני משוכנע שכאן ירדנו מהספינה" מוזס אומר, ומצביע לעבר נהר הואגפו. הוא עדיין נמצא מאחורי מכוון המסג' ומוקף בקהל. הוא מתקרב לשני חלונות המשקיפים לעבר הסמטה האחורית וכורך את הידיים על מעקה הבטיחות מברזל "הזיכרון הראשון שלי בשנחאי הם הקבצנים שהושיטו ידיים לקבץ נדבות. לא הבנו מה הם רוצים, פשוט לא הבנו".

עם כיבוש העיר על ידי הצבא הסיני, עשרות אלפי סינים מתו מרעב. יכולת לראות את הגופות ברחובות, על המדרכות" הוא נזכר "אולם, אם היית צמא, הם (הסינים) נתנו לנו מים. אם היינו רעבים הם נתנו לנו עוגות אורז". הוא מכווץ את השפתיים לפני שהוא ממשיך. "כמה שמצבנו היה רע, מצבם היה גרוע שבעתיים, והם רחמו ועזרו לנו". הוא הולך מסביב לכיוון חזית הבניין ונכנס פנימה. בתוך הבניין אנו רואים שתי בנות בשנות העשרה עם מכנסיים צרים וחולצות שמסתירות טפח ומגלות טפחיים. הן מחייכות בעצבנות לעבר שני הגברים הלבנים והאישה היפנית עם המצלמה. מאחורי הבנות וילון אדום פתוח לרווחה ומאחוריו עומד גבר שדוף כ-1.80 גובה עם שיניים צהובות מרוב טבק וסיגריה כבירה בין אצבעותיו הגרומות "Shanghai YouTaNin" מוזס אומר. הגבר מסובב את ראשו בסקרנות "Shanghai YouTaNin"? מוזס מהנהן לאישור. ומסביר באמצעות המתורגמן שמשפחתו חיה בעבר בקומה העליונה. האישה הגבוהה מהנהן וללא היסוס לוקח אותנו במעלה המדרגות למסדרון עם מספר דלתות. "הם שינו את מבנה הקומה" מוזס אומר בגיחוך. האישה הגבוהה פותח את הדלת האחרונה. ספה מבד דמוי עור מוצבת צמוד לקיר. השטיח הכחול טחוב. וילון מכסה את החלון. "יום ההולדת שלי חל ב-8 בדצמבר ואני זוכר שהורי ערכו שולחן יומולדת ועליו מלא מתנות ליד החלון" הוא נזכר.

בשעה 4 בבוקר בתאריך 8 בדצמבר 1941, הפצצה כבדה ניתנה על קו החוף של שנחאי כשחיליילים יפנים השתלטו על אונייה בריטית שעגנה בנהר הואגפו. "אני זוכר שהשמים הפכו לאדומים ואת רעש ההפגזות האינסופי, בום בום בום!" הוא נזכר. "אף אחד לא הבין מה קורה". בהוואי. התאריך היה עדיין 7 בדצמבר, ובסיס פרל הארבור הותקף. אני זוכר היטב שהסתכלתי על השמיים האדומים. אני ממש זוכר. אדומים".

כמה ימים מאוחר יותר, בזמן שמוזס אכל להנאתו סנדוויץ' בבית קפה בסגנון אירופאי, ברובע הצרפתי לשעבר של שנחאי. "ילדים מסתגלים", הוא אומר בין נגישה לנגישה. "הם מתרגלים. הם לא מסתכלים על זה כאסון או מסכנות". במשך 10 דקות הוא מהרהר וחוזר לאחור לתקופה של 3 שנים שבהם חיה משפחתו במעון לפליטים ברובע הונגקיו "אלה לא היו זמנים מאושרים, אולם,

בהשוואה לאלטרנטיבה באירופה...אני לא רוצה לחשוב שהיה כל כך גרוע בשנחאי" בשבועות שלאחר ההתקפה על פרל הארבור, היפנים פינו את משפחת מוזס מביתם שהיה במקום אסטרטגי על קו מים. כיוון שלא היו להם אמצעים לשכור או לרכוש דיור חליפי, הם התיישבו ב-Chaufoong-Hein אחד מ-5 בתים משותפים שנבנו בידי ארגוני סיוע יהודים למען הפליטים. משפחת מוזס חלקה חדר אחד עם 2 זוגות אוסטרלים. מטבחים משותפים ספקו אחת או שתי ארוחות ליום לכמה מאות פליטים שגרו בתוך או מחוץ לבית. לילדים נתנו יותר אוכל. "רעב" הוא נזכר. "כל הזמן רעב". הוא אכל מרק על בסיס עמילן כל כך הרבה פעמים עד שהיום הוא לא יכול לבלוע ואף להסתכל על אטריות. הוא נזכר שאביו פרס פרוטות לחם דקות ומצא בהן תולעים.

משנת 1937 ועד 1941, כוחות הכיבוש כמעט לא הציקו לפליטים היהודיים, ולא פגעו בהם. אולם, ב-1943 תחת לחץ מבעלי בריתם הנאציים, יסדו היפנים "מחנה מבודד" לפליטים יהודיים חסרי אזרחות בפקוד של קצין בשם גויה, שקרא לעצמו "מלך היהודים". יהודים וסינים נזקקו לאישור שהונפק רק בידי גויה כדי להיכנס או לצאת מהמחנה. "אני זוכר שהוא הגיע למחנה עם הכינור שלו ודרש שכולם יקשיבו לנגינה שלו. אם לא הקשבת לו, הוא היכה אותך מכות רצח". הסינים זכו ליחס הרבה יותר גרוע. אני זוכר שקולי (פועל סיני) אחד ביקש מקצין סיני תשלום לאחר שהסיע אותו בריקשה שלו. אני ראיתי כמו עיני שהקצין היכה את הקולי למוות. לנו הם לא עשו את זה".

ה-Chaufoong Hein נהרס שנים אחר כך, ובמקומו עומד כיום השוק. בשעות אחר הצהריים, מוזס התחמק משליח רכוב על אופניים ונכנס דרך הכניסה הראשית. "למה אני מגיע לכאן? אין לי מושג" הוא מחייך לבעלי הדוכנים הנושאים אליו את עיניהם בתימהון מיצורי המים המפרפרים תחת סכיניהם. קולות מהדהדים בחלל, פוגעים בקיר האחורי שלמוזס נדמה כי היה שם לפני 60 שנה. "זה חייב להיות כאן", הוא אומר במשיכת כתפיים, "אבל אין כאן כלום, זה לא מדבר אלי".

הזיכרונות שלו מקוטעים. הוא לא מחובר לפרצופים או לחפצים אולם החושים מחודדים להפליא. הוא מדבר על החורפים הטחובים בשנחאי בזמן שהוא מדשדש על אבני הבטון. הוא נזכר בתקופות הקיץ עם לחות כבדה של 100% "בכל קיץ מתו יהודים" הוא נזכר. "הסייט שלי הוא שאתה מזיע כל הזמן ושנאשים חולים ושאינן תרופות". אולם מוזס מסרב להיכנס למצב רוח רגשני או טרגי. "עבורנו, הילדים לגדול כאן היה דבר נורמלי לגמרי. אתה שם ילדים בסביבה שונה, וזה הופך לחלק מהם. כשאני הולך

אחורה בזמן, אני נזכר תחילה בקשיים של הילדות: למשל שהורי ואנשים מבוגרים מסביב כל הזמן אמרו לנו איך להתנהג". נשתכחו ממנו העיונות והשנאה של ימי המלחמה ההם. "נהגנו לשחק כאן עם ילדים יפנים והוא משרטט בידי את הקווים של משחק הקלאס בכניסה לשוק. "תראה הוא אומר ומתחיל לדלג על רגל אחת תוך שהוא שר שיר ילדים ביפנית מושלמת.

בשנת 1945 נרשם מוזס לבית ספר על אף ההפגזות הבלתי פוסקות של האמריקאים על שנחאי. "אני זוכר ששיחקנו כדורגל ויכולנו לראות פצצות שחורות נפלטות מהמטוסים. לאחר מכן התרגלת לזה. זמן קצר לאחר מכן המלחמה נסתיימה והיפנים נעלמו מהשטח. משפחת מוזס עברה לדירה שכיום משמשת כמסעדת אטריות. בשנתיים הבאות, מקס מוזס עבד קשה כדי למצוא בית חדש. הוא כתב מכתבים לשגרירויות, לקונסוליות, למחלקות הגירה במדינות שונות, הוא פנה לקרובי משפחה רחוקים בבקשה לסייע למשפחה חסרת האזרחות.

ה-EMMA באה לבקר אותם מידי פעם, שנים לאחר שהפסיקה לעבוד אצלם.

בתקופה של שלשה שבועות בשנחאי, הזיכרון של האומנת (EMMA) ושל ג'יאה-אודי, הזקנה שדומה לאומנת שלו רודף את מוזס. "אני חושב שהיא הסיבה לכך שאני אוהב את האנשים הללו", הוא אומר. "הסיבה שחזרת". וכך 24 שעות לפני עזיבתו את שנחאי, הוא נושא זר גדול של ציפורניים למכון המסגים ודופק בדלת של הבית הקטן. ג'יאה-אודי הזקנה מזהה אותו ומזמינה אותו פנימה עם חיוך. "אני לא יודע מה מושך אותי לחזור לאישה הזו, אבל עובדה, שאני חוזר". הוא מודה לה על האדיבות של העם הסיני בזמן המלחמה "אתם הצלתם את החיים שלנו". הוא אומר. הם מצטלמים מספר תמונות למזכרת. הם נפרדים והיא מנופפת בידה לשלום בזמן שהוא נעלם במורד הסמטה. "האמה שלנו, עמדה על החוף ובכתה בזמן שעלינו לספינה בדרך לצ'ילה".

הנסיעה לצ'ילה נעשתה באי-רצון ומתוך חוסר ברירה. לדברי מוזס, משפחתו רצתה לנסוע לאמריקה בסתיו 1947, אולם זמן ההמתנה היה ארוך מדי. "הורי חששו שלא נשרוד קיץ נוסף בשנחאי" הוא מסביר. בסופו של דבר, מוזס היגר בגפו מצ'ילה לארה"ב בשנת 1962.

בחזית מכון המסגים, מוזס עוצר מונית המאטה ברחוב שאנג-ז'. קסיאומי ו-אידיה הזמינו את מוזס לתה. לפני 60 שנה, השדרה הייתה מרכז של קהילה יהודית משגשגת שנקראה בשם "וינה הקטנה". היום הסינים מאכלסים את המקום ובניינים רבים הפכו למגרשים עם פסולת בניין שניכרת בה הארכיטקטורה עם מאפיינים אירופאים. "זה בסדר גמור" אומר מוזס. "הבניינים הללו לא

היו שווים הרבה. לגור בהם היה סייט" המונית נכנסת לרחוב גאויאנג, חולפת על פני מה שהיה בזמנו Chaufoong Hein ועוצרת בחזית הבית שבו גרה משפחתו של מוזס בשנים 1945-1947. בחזית הבית ממתנה קסיאומי. מוזס יורד מהמונית ומחבק אותה. היא קורנת מאושר, לוחצת בחום את שתי ידיו. היא מובילה אותו במורד הסמטה, ומעלה אותו לקומה העליונה לדירה קטנה שבה אידה מחכה. על השולחן יש קעריות עם פירות, אגוזים ושורש לוטוס ממולא באורז דביק. "אנחנו לא יודעים מה אתה אוהב לאכול" אומרת קסיאומי, "אז הכנו לך דברים מתוקים". לפני כן, הם נותנים לו מתנות, כולל שוקולד וחיטפים נוספים. "וכאן, יש קצת בגדי חורף לחמם אותך" היא אומרת.

מוזס מחייך וצוחק כשהוא פותח את המתנות. דמעות נוצצות בעיניו הכחולות. אידה מראה לו תמונות משפחתיות, כולל תמונות של אמה של קסיאומי, שזה עתה מלאו לה 90 שנה. קסיאומי מזמינה אותו להתגורר אצלם בפעם הבאה שהוא יגיע לשנחאי. הם מסבירים לו שייתכן שבשנה הבאה יהרסו את הבית שלהם - שהיה ביתו של מוזס לפני 60 שנה.

הוא נדהם מהחום שהם מרעיפים עליו, קם ומחבק אותם בחום, "במשך 60 שנה ניסיתי לשכוח. לא רציתי לחזור. לא רציתי להיות קורבן". בדרך האופיינית לבני שנחאי, אידה וקסיאומי מובילים אותו לשולחן ומפצירים בו להתכבד. הוא אווז בצ'ופ סטיקס (מקלות אכילה סיניים) לוקח שורש לוטוס ממולא, ושם אותו בצלחת שלו. "לא מספיק" אומרת קסיאומי ומוסיפה לו עוד.

"כשהייתי ילד בהונג-קונג, תמיד הייתי רעב", אומר מוזס כשפיו מלא אורז דביק. "האנשים הסינים הטובים האכילו אותי גם כשלהם היה פחות משהיה לי". הוא מנענע את ראשו. "עכשיו אני בא הנה והם מאכילים אותי שוב". בעיניים דומעות מהתרגשות הוא מבט בקסיאומי.

"ברוך שובר הביתה", היא אומרת, "תאכל".

תפוצות: החממה הסינית

www.jewsofchina.org

קהילה יהודית מפותחת התקיימה ושגשגה בערים המרכזיות של סין במשך מאה שנים. בשנות ה-50 של המאה הקודמת התפזרו חברי הקהילה ברחבי העולם, וכמה מהם הגיעו גם למדינת היהודים.

בארץ פועל איגוד של יהודים יוצאי סין, שמחלק מידי שנה כ-150 מלגות לסטודנטים יהודים ממוצא סיני. המפעל האחרון והמרשים של חברי האיגוד הוא תיעוד מקוון של יהדות סין. האתר המשובח הזה מביא מידע רב על שגרת חייה של כל קהילה בערים הגדולות, ומאפייניה העיקריים. האתר מציע לבני הקהילה גם מעין שירות לחיפוש קרובים.

במדור "מחשבים" "דיעות אחרונות".

בית הכנסת בטיינטסין

מאת תדי פיאסטונוביץ'

אפשר לומר כי סיפורה של הקהילה היהודית בטיינטסין ובית הכנסת שלה, תחילתה בעיר חרבין ביולי, 1897, עם תחילת בניית "הרכבת הסינית המזרחית" (הידועה בר"ת ברוסית כ-ק.ז.ד.). היה זה מפעל רוסי הנדסי-אזרחי הגדול ביותר של אותה תקופה. על הקו טארסקיה (מוסקבה) - חאלר - חרבין - ניקולסק - אוסורייסק - פורט ארתור, אשר שימשה כחוליה הראשית שתקשור את רוסיה האירופאית עם הנמל הניתן לגישה בכל ימי שנה. (פורט ארתור נקרא עתה לושון). בניית נתיב הרכבת הביאה עימה לסין הצפונית נחשול של עובדים רוסיים, כולל פקידים, בנאים, טכנאים, מהנדסים, גיאולוגים, כורים, מומחים לבניית רכבות, אנשי עסקים, רופאים, וגם אנשי רוח, מוסיקאים (ברובם יהודים), ציירים, סופרים, וכיצא באלה.

עם בואם לסין, רוב הזרים השתקעו בחרבין שם הם מצאו תעסוקה במפעלים שונים הקשורים ברכבת. עם זאת היו כאלה אשר החליטו להמשיך את דרכם דרומה - אל טיינטסין ושנחאי, ויסדו את הקהילה היהודית אשכנזית הראשונה בערים אלה. בשנת 1904 כ-200 משפחות יהודיות גרוב בטיינטסין. משנדחו על ידי הקהילה הרוסית "הלבנה" האנטישמית (הדומיננטית בין הקהילות הזרות), החליטו המשפחות היהודיות לנהוג לפי הדגם של ההגדרה העצמית וניהול ענייניהם שהונהג בהצלחה רבה בקהילה היהודית של חרבין.

באותה שנה (1904) נרשמה הקהילה היהודית בקונסוליה הרוסית הצארית בטיינטסין.

הקהילה המשיכה לגדול בקצב מתון עד 1924 כאשר סדרת מאורעות בחרבין גרמה לריבוי פתאומי של האוכלוסייה היהודית בטיינטסין: בעיקבות הכרתה של גרמניה במשטר הסובייטי ברוסיה ב-1922, נחתם הסכם סיני-רוסי לפיו סין הפכה לבעליה הבלעדית של הרכבת הסינית המזרחית. אחד מתנאי ההסכם היה כי רק אזרחי סין ורוסיה הסובייטית יוכלו להתקבל כעובדים על ידי הנהלת הרכבת. כפיצוי, הסכימה סין להעניק לרוסיה זכויות מורחבות במונגוליה החיצונית. הסכם זה היווה מכה אנושה ליהודים אשר רובם ככולם לא היתה להם נתינות כלשהי כי הם עזבו את רוסיה עוד בהיותם נתיני המשטר הצאריסטי ועתה הפכו לנתינים של המדינה שכבר לא היתה קיימת.

המצב החרף כאשר בסין נפתחו הקונסוליות הסובייטיות והשלטונות הסובייטים הציפו

לפליטים מהגרים ללא דרכונים (ליהודים וללא-יהודים) את הנתינות הסובייטית. היהודים הועמדו בפני ברירה גורלית: לקבל את ההצעה הסובייטית ולהמשיך לעבוד ברכבת, או לטרב ולהתחיל לחפש אפשרויות פרנסה חלופיות. רבים החליטו לטובת האפשרות השנייה אף על פי שהאפשרויות למצוא מקור פרנסה היו דלות. לא היתה להם ברירה אלא להדרים לטיינטסין ושנחאי אשר היו תחת השפעתן המדינית והכלכלית של המעצמות המערביות.

בין השנים 1925 ו-1935 התרחש ריבוי מהיר ומשמעותי בקהילה היהודית בטיינטסין. רוב תושבי טיינטסין היהודים היו ציונים, חברי תנועה זבוטניסקאית, "הציונים הרביזיוניסטים" (תנועת בית"ר נוסדה בחרבין ע"י לב פיאסטונוביץ' אשר ירד לטיינטסין ב-1932). היו גם סוציאליסטים וחברי "בונד", אולם תהיה השתייכותם הפוליטית אשר תהיה, רובם ככולם היו אנשים שומרי מסורת יהודית. כדי לשמור על הגדרתם העצמית הם יסדו מסגרת של תפילות קהילתיות מסודרות, בית הספר סובסד ברובו על ידי הקהילה. בית החולים היה פתוח ליהודים וללא-יהודים כאחד, בית הכנסת, בית אבות, בית עלמין, מטבח חנים, ומועדון לפעילות חברתית, כולל ספריה עשירה, בעיקר בשפה הרוסית וחדר קריאה של עתונים מכל קצוות העולם. היה בו חדר לשמיעת מוסיקה קלאסית ואופרות. עם גידולה המהיר של האוכלוסייה היהודית בטיינטסין נוסדה גם חברה למתן הלוואות ללא ריבית, "גמילות חסד", בעיקר כסיוע לבעלי מלאכה ואנשי מסחר אשר עמדו לפתוח סדנאות וחנויות משלהם, והוזמן מחרבין רב קהילתי, הרב שמואל שאול לוי. עד אז התקיימו התפילות באולם מושכר קטן ברחוב ביזי, ואילו מאוחר יותר, נוכח דרישת בעל האולם לפנות את המקום, היה ברור כי יש צורך בבניית בית תפילה קבוע.

תוך משא ומתן עם פרנסי הקהילה הסתבר כי מפעל הבנייה של בית הכנסת יחייב מאמץ פיננסי כבד ביותר מצד הקהילה. הרב לוי, אשר היה רוח חיה של המפעל, פנה ליהודי טיינטסין בקריאה נרגשת וכתב, בין היתר:

"מטרת בניית בית הכנסת איננה רק להקים מקום למילוי חובה דתית של קיום מצוות תפילה לבורא העולם ושמירה על המסורת היהודית, אלא בית מדרש בו ילמדו בני ישראל את תורת משה וירכשו את התכונות המבדילות בין בני ישראל לבין האחרים

בכך שהיינו הראשונים באומות העולם אשר עשינו צדקה וחסד, משפט וצדק."

ביולי 1936 קבוצת תושבים יהודיים של טיינטסין בהיותם באתר נופש ביי די-חה נפגשו עם הרב לוי כדי לדון בבניית בית הכנסת. כתוצאה מהפגישה הוקם ועד הבנייה בספטמבר של אותה שנה במסגרת של האגודה העברית של טיינטסין (Tientsin Hebrew Association - THA): יושב הראש - הרב שליון, ה. ויטגוב, הנשיא, י. ליפשיץ - מזכיר, לגרשביץ' (אז נשיא של THA), פ. טופר, מ. באייף, נ. פרבר, י. פקר, א. סקול, מ. שיפריין, פ. מרקין, ל. מרקין, מ. רסקין, א. טיקוטסקי, א. אלטשולר, ד. חבינסקי, ג'ו מוריס, ומהנדס, י. לויטין. הסכום של 8,000 T\$ (Tientsin Dollars) הוקצב על ידי THA לשם רכישת מגרש בסידי רוד פינת דאגלס רוד. על המהנדס לויטין הוטל לשרטט את תכנית בניין בית הכנסת ולחשב את פרטיו. החישובים והשרטוטים הוצאו לאור בשפות הרוסית והאנגלית וחולקו בין הקבלנים לצורך המכרז ובין חברי הקהילה המעוניינים. (רישום זה איננו בנמצא אם כי הוא נזכר בארכיונים). בהמשך התכנון הסתבר כי המגרש שנרכש היה קטן מדי ומגרש גדול יותר נקנה מחברת קולינס ושות' בפית Nanjing Road+Dublin Road (עתה Zhengzhou Roads+Dublin Road) בסך של \$11,847.45 T\$, ואילו האתר שנרכש קודם לכן נמכר בהפסד של \$2,600 T\$. במרכז לזכות הבנייה זכתה חברת הבניין המקומית, לין את יאנג. לגיוס הכספים לכיסוי המפעל, השתמש הוועד בשיטה חדשנית (באותם הימים) של מכירת "לבני הבנייה" של בית הכנסת. בראש המבצע עמד ל. גרשביץ', נשיא ה-THA דאז. המנה הראשונה של 37 "לבנות" נמכרה במכירה פומבית עבור \$6000 T\$. 241 אנשים השתתפו במכירה הפומבית כאשר מחיר כל לבנה נע בין \$3 T\$ - (הזול ביותר) ו-\$750 T\$. רוב "הלבנים" נקנו במחיר של \$5 T\$ - \$10 T\$. כל הכספים הקשורים בבניית בית הכנסת הופקדו בחשבון מיוחד שנפתח במיוחד למטרה זו ב-Tientsin Jewish Bank. כדי להמעיט בהוצאות הבנייה, הוחלט שה-THA תטיל את תפקיד הקבלן על עצמה ותשמש כקבלן משנה ככל שיהיה צורך בכך. הפיקוח על הבנייה נשאר בידי החברה לין את יאנג. אבן הפינה של בית הכנסת הונח ב-13 ביוני 1937, בנוכחות של כל אנשי הקהילה היהודית בטיינטסין. המאורע לא עבר ללא תשומת לב של האוכלוסייה הלא- (המשך בעמוד 21)

לסולי, שלום!

זה עתה חזרתי לירושלים מן המפגש של ותיקי טיינטסין שנערך בבית פונבה בתל אביב. היה זה מפגש "לא נורמלי", כמו שאומרים אצלנו בישראל. תאר לך: עשרים ומשהו חברה מקימים רעש של גדוד שלם. רבים באו עם בני/בנות זוג הלא-סיניים שלהם. חבל שלא היית. אתה הרי תמיד היית פטריוט מוניציפלי של טיינטסין. חיבוקים, נשיקות (אחדים מאנשים לא יכולתי לזהות). האם הם השתנו עד כדי כך? או שזכרונותי מתחיל לבגוד בי? או גם זה וגם זה?

אמנם חלק מאלה שבאו: שמואל ("סמבי") מילר ואשתו, חנה. ג'ורג' קנצפולסקי (עתה קמפול), ספורטיבי ונמרץ כתמיד, בא עם אשתו האוסטרלית, בובי ברשדסקי עם אשתו (תוצרת מקומית), ג'ו פיסל (אשתו נפטרה לפני זמן מה), רוז גרנבסקי (עתה ורדה יורן) עם בעלה (תוצרת חוץ). הם באו מניו-יורק באופן מיוחד! שמואל (סאנה) כסלו (הוא אלוף משנה בחיל אויר - בדימוס) ואחיו אבי. עוד סאנה אחד, בנו של מוניה קרימצ'נסקי ז"ל (שאת אומרת, נכדו של החזן הבלתי נשכח שלנו). סאנה סיפר לי שאמו, מינה, בת 90! עד 120. מוסקה שמרלינג, אחיו של בוב אשר לא יכול היה לבוא בגין מצב בריאותו (איך אומרים ברוסית? "סטארוסט ניה ראדוסט!"), פאליה ליודין, טניה שטג (עתה פריש), אחותו של הפסנתרן משה שטג. הייתי משוגע על נגינתו. הייתה גם ג'ין טיקוסקי החייכנית. האם אתה זוכר את מריאנה מיכאליס הקטנה והמנומשת, בתו של ד"ר מיכאליס? היא עדיין רזה ותמירה, בעלת בלורית כסופה, סמיכה שהיית מקנא בה (סליחה!). הייתה גם ז'ניה אולשבסק, אחותו של ליובצ'יק ז"ל. אה, כן! שאלת אותי לאחרונה על חברך, קבוליאנסקי. הוא היה שם וסיפרתי לו שאנחנו מתכתבים. הוא מוסר לך ד"ש חמה והביע את צערו שלא יצא לו לפגוש אותך כשביקרת בישראל בחודש שעבר.

טוב, נגמור עם ה"מי ומי" ונעבור ל"סיבה למסיבה". תדי זימן את הפגישה לא פחות למען "ביזנס" מאשר למען "פלזר": קריאה אלינו, ותיקי טיינטסין לקחת חלק ב"מבצע טיינטסין". הסיבה לכך שמבצע זה לא החל מוקדם הרבה יותר טמונה בכך שלא היה לנו עם מי לדבר. שלא כבחרבין ושנחאי, בטינטסין לא הייתה לנו "כתובת" בה יכולנו לזרוק עוגן. תדי נתן לנו הרצאה על תולדות העיר, בפוליטיקה ובמסחר העולמיים אשר בתוכם היה לקהילה היהודית של טיינטסין

הרבה מה לומר. המעמד הפוליטי הנוכחי של העיר אינו דומה לזה של שנחאי וחרבין: בעוד שהללו הקימו את מוסדותיהם האקדמיים במסגרת המנגנון השלטוני המחוזי שלהם, הרי לטינטסין (ובייג'ינג) לא היה מנגנון כזה היות והן עצמן מהוות יישות מחוזית. למשל, המרכז לחקר הקהילה היהודית בחרבין הוקם במסגרת האקדמיה למדעי החברה של מחוז היילונג-ג'יאנג. מרכז זה משמש לנו כתובת מצויינת לפעילות בכל הקשור לחיי יהודים בסין - בעבר ובהווה. בטינטסין כתובת כזו לא קיימת. והמטרה המרכזית שלנו כעת היא ליצור אותה.

המגעים הראשוניים עם שלטונות טיינטסין נעשו בתחילת השנה על ידי שמואל מילר אשר מבקר בטינטסין לעתים קרובות בעניין עסקי הפרטיים. הגב' סונג, המחברת של אלבום הצילומים של יהודי טיינטסין אמורה להוות חוליה חשובה בין האיגוד לבין השלטונות הסיניים.

שמואל, אשר דיבר אחרי תדי, סיפר על כך שבמקום בו עמד מועדון "קונסט" שלנו ואשר נהרס ב-1997, עומד מרכז מסחרי חדש וענק. אשר לבית הכנסת, הקהילה היהודית, טרם חיסולה העצמי, מכרה את הבניין לעיריית טיינטסין, אשר מכרה אותו מאוחר יותר למיסיון הקתולי אשר לו הוא שייך עד עצם היום הזה. יש לציין כי קיימת אפשרות להחזיר את הבניין לבעלות העירייה, ומקרה כזה אפשר לשחזר ולשפץ אותו למען ישמש אתר הנצחה לקהילה היהודית המקומית ולמכון לחקר של תולדותיה בו יתקיימו סמינריונים, תערוכות וכו'.

עתה נעשים צעדים ראשונים לקראת סמינריון כזה שאמור להיערך בטינטסין בשנת 2006. לשם כך יבקר ועד הפעולה (הכולל את ת. קאופמן, שמואל מילר ותדי פיאסטונוביץ'), באוניברסיטה העברית בירושלים בו הופקד הארכיון של הקהילה היהודית בטינטסין לשם שמירה, ויבחרו נושאים להרצאות באותו סמינר.

תדי פנה לבאים בבקשה להעביר לוועד הפעולה של האיגוד כל חומר תעודי על חיי יהודי טיינטסין, כגון צילומים, מסמכים מסוגים שונים, על מנת להקים תערוכה. "עלינו להבין", אמר תדי, "כי אנו העדים האחרונים של חיי טיינטסין היהודית וזוהי ההזדמנות האחרונה להנציח חיים אלה למען הדורות הבאים."

אין צורך לומר שאחרי החלק הרשמי של הפגישה, נמשכה החגיגה עד הערב. חזרתי לירושלים קרוב ל-22:00, עייף כמו כלב.

לילה טוב,
שלך,
מוניה (פירוטינסקי-פרת)

בית הכנסת בטינטסין מאת תדי פיאסטונוביץ'

(המשך מעמוד 20)

יהודית של העיר. ב-9 ביוני נתקבל מברק של איחולים לבביים מאת ראש הכנסייה המאוחדת (האנגליקנית), כבוד הכומר ט.ט. פייצ'ני:

הכנסייה המאוחדת,

53 גורדון רוד,

טינטסין,

סין הצפונית

האגודה העברית בטינטסין

126 ויקטוריה רוד

אדונים נכבדים,

קורא אני בעתון כי אתם עומדים להניח את אבן הפינה של בית הכנסת החדש ביום א', 13 ליוני זה. צר לי על שלא אוכל להיות אתכם במאורע מאושר זה, משום שעלי להיות בשנחאי-גואן כדי לערוך תפילות יום ראשון במחנה צבאי בריטי.

הדת שלי חייבת רבות למסורת של העברים הן בפולחן, באמונה, במוסר, ואף בטכסי בית הכנסת, אשר רבים מהם אומצו על ידי הנצרות, והינם בסיס של סדר התפילות הנוצריות עד היום הזה.

תפילות ואיחולי הטובים יהיו עמכם ביום א' ומי ייתן והאל יברך את בואכם וצאתכם מהזמן הזה ועד עולם."

שלכם בכנות,

(על החתום: ט.ט. פייצ'ני)

ב-13 ביוני, 1937 נערכה תפילה חגיגית של הנחת אבן הפינה של בית הכנסת. הרישומים הארכיוניים מספרים על הטכס אשר נפתח על ידי החזן יעקב קרימצ'נסקי בתפילה "פיתחו לי שערי צדק" ודרשה על ידי הרב שמואל ליון. רשימת שמות 32 התורמים הראשונים (כולל ל. גרשביץ', הרב ש. ליון, ל. פיאסטונוביץ' ונכבדים אחרים) הוכנסה לכלי חרס והוטמנה בפינה המערבית של הבניין העתידי לקום. (יש להניח כי הכלי נמצא במקומו עד עצם היום הזה).

בניית בית הכנסת הופסקה באופן זמני בגין המצב הבלתי יציב בסין ב-1937 אך העבודות חודשו זמן מה לאחר מכן למרות הקשיים ובניית חדר שני הושלם בחודש מרץ, 1939. ב-19 במרץ, 1939 הועברו שמונת ספרי תורה מאולם בית הכנסת הארעי בבזי' רוד לבניין הבלתי גמור של בית הכנסת הקבוע.

פגישת יוצאי טינזין בבית פונבה

ת. קאופמן מברך את הנוכחים בפגישה

שמואל (סאני) כסלו ורעיתו ראלי

ג'ו קנפול (גרישה קנצפולסקי) ורעיתו

משמאל לימין בנימין קבוביאנסקי ואיבי כסלו

שלמה ניב ומרי קמיונקה (שורץ)

סמי מילר בהרצאתו על בית הכנסת בטינזין

מפגש יוצאי טינזין

משמאל לימין - בשורה ראשונה: אביגדור ז'קוב, מרי קמיונקה, ורדה ירון (גרנבסקי) בשורה שניה: ישראל קרני (קרימצ'נסקי) ואיבי כסלו

משמאל לימין: זינה לנדזור, לילי קורושי (קרוגליאק) ואיטה חורול (בריליאנצ'יק)

משמאל לימין: משה שמרלינג ועמנואל פרת (פירותינסקי)

משמאל לימין: ד'נה טיקוצקי וטניה פריש

יוסף פיטל ומריאנה ברלי (מיכאלי)

משמאל לימין: איבי כסלו ורפאל לודין

אין כמעט מקום על פני כדור הארץ בו לא ימצאו עקבותיהם של יהודים. סיפורנו עוסק באלו, שעשו דרכם לסין, לפני שנים רבות. השם שי בסינית פירושו אבן. המילה לאי מבטאה יושר ואמינות. צאצא למשפחת שי לאי, מתכונן לשנות את שם משפחתו לאבן. לגבי התוספת לאי - טרם החליט.

האגדה על יהודי קאי-פנג מספרת, שלפני אלפי שנים, קיסר סין שהתקשה לבטא את שמות המשפחה היהודיים, הצמיד להם שמות לפי ראות עיניו. וכך, נושאים צאצאי אותם היהודים שמות על פי הצו של שושלת סונג: שי, צ'זאו, לי, אי, צ'זאן, גאו, צזן.

שי לאי, משוכנע, שמשחר ילדותו ידע על מקורותיו היהודיים. הוא נולד בקאי-פנג לפני 26 שנה.

מבנה גופו, צבע עורו, שערו ועיניו זהים לחלוטין לסינים. ספורים רבים שמע מסבו ומאביו, אך על ההיסטוריה והמסורת היהודית לא ידע דבר. הוא אחד משלוש מאות הצאצאים של הקהילה היהודית שהתקיימה פעם בקאי-פנג. הרב האחרון של הקהילה, נפטר לפני 150 שנה, המשפחות התפזרו, לא נותר איש שיוכל להעביר מידע על יהדות, מלבד ספורים בודדים שקשרו את הצאצאים לעברם.

תייר אמריקני, רב, ביקר בקאי-פנג בשנת 2000. הוא הציג לשי לאי ללמוד שנה בישראל. שי, הסכים ללא הסוס. באותו זמן, הרב, מרוין טוקאייר, שהיה בזמנו הרב ביפן, עמד בראש קבוצה של יהודים אמריקניים שחקרו קהילות יהודיות ביפן ובסין. שי לאי, בוגר מכללה ושולט בשפה האנגלית שימש כמדריך לקבוצה. באותה הזדמנות, המטיר על הרב שאלות אין ספור בכל השייך להיסטוריה היהודית.

העיר קאי-פנג שוכנת על שפת נהר האַנְהָה, מרחק 15 שעות נסיעה ברכבת מבייג'ינג ומשם עוד 15 שעות טיסה עד תל-אביב. המרחק לא הרתיע את שי לאי, גם לא הניתוק ממשפחתו. עבורו ישראל הייתה ארץ אבותיו ולגביו הייתה זו חזרה למולדת.

שנה למד יהדות באוניברסיטת בר-אילן ועוד שנתיים בשיבה "מכון מאיר" בירושלים, לראשו חובש כיפה. כיום, אין הוא הנציג היחיד לצאצאי יהודי קאי-פאנג בארץ. באותה דרך, הגיעה גם משפחה סינית נוספת - צזן גואניואן, אישתו צ'זאן צזינלין והבת צזין ונצזין.

צזין גואניואן בן 48, מומחה למתכות, קורא לעצמו שלמה. הוא מספר, שיהודים שעזרו ליהודי רוסיה להגיע לישראל, פנו לצאצאי

היהודים בקאי-פנג, בשאלה האם ברצונם לחזור למולדתם ההיסטורית.

משפחת צזין נענתה בחיוב. במסמכיו של ראש המשפחה מצוין שהוא יהודי ("יוטאי"). מאז ומתמיד רצה לחיות בישראל, לשמור על קדושת השבת ולהתפלל בבית הכנסת ככל יהודי.

במאמר שפרסם אירון מ. ברג בשנת 2000, הוא כותב, שמסוכן לצאצאי היהודים בקאי-פנג לגלות נאמנות ליהדות. ממשלת סין אינה מכירה במעוט היהודי, ולא מכירה בחוקיהם. על אף העובדה שהממשלה הסינית מעודדת תיירות, היא מתנגדת לגילויים דתיים בפרט כאשר הם מגיעים מעבר לגבול.

אישתו של שלמה, צ'זאן צזינלין בת ה-45 קיבלה את ההחלטה לעזוב את קאי-פנג בלב כבד. היא אינה יהודיה ומשתייכת למגזר האתני-סיני האן. אמנם עוד לפני נישואיה ידעה, שבעלה לעתיד הוא צאצא ליהודי קאי-פנג, אך באותו זמן לא הייתה לכך כל חשיבות. על מנת לא לפרק את התא המשפחתי, הסכימה להצעתו של בעלה לעלות איתו לישראל. הבת, שבאותה עת הייתה בת 16, סיימה את לימודיה בבית ספר חיפאי וקיבלה תעודת בגרות. את לימודי היהדות השלימה ברבנות חיפה ועל פי הצעתם אימצה לעצמה את השם שלוה שתואמת את השם הסיני צזין ונצזין. על אף העובדה, שמאז ומתמיד ראתה את עצמה כיהודיה, נאלצה להתגיר על פי דרישות ההלכה.

בין צאצאי יהודי קאי-פנג לאבותיהם, קושרת היסטוריה בת אלפי שנים. דרך המשי, הביאה קבוצה של יהודים פרסיים לקאי-פנג בתקופת שושלת סונג. העיר הפורחת הפכה לביתם. כשי לקיסר, הגישו לו הבאים מעשי אריגה, שהתקבלו על ידו בברכה. הוא אף אמר:

"הגעתם לסין. שימרו וכבדו את מנהגי אבותיכם ותעבירו אותם לדורות הבאים".

הם מיילאו אחר דברי הקיסר. חיו על פי הנהגה הסינית, אך יחד עם זאת הקפידו לשמור את המסורת.

הם הורשו להתחתן עם סיניות במידה והן קיבלו על עצמן את היהדות.

הרב טוקאייר מבהיר, שסוד קיומם של יהודי קאי-פנג, טמון בשמירתם על המורשת. לצערנו, קיימת בעיה הלכתית חמורה. מאחר והיהדות עוברת מדור לדור דרך האם, אין אפשרות להכיר בהם כיהודים. אמנם, קיימת אפשרות להתגבר על הבעיה.

ההיסטוריה לימדה אותנו, שיהודים נאלצו במשך שנים להתכחש ליהדותם, על כן, קיימת דרך מיוחדת להחזרת הרוצים בכך לשוב למקורותיהם.

לדוגמה אפשר להביא את המאראנים (אנוסים) שהגיעו במאה השש עשרה לאמסטרדם, וכמה חמישים שנה מאוחר יותר פליטי האינקוויזיציה מספרד.

לפתרון הבעיה הוקמה מערכת הלכתית, שמטרתה לסייע למשפחות יהודיות מקאי-פנג, ספרד, פורטוגל, דרום אפריקה, וכן משבטי ישראל אבודים אחרים לחזור ליהדות.

לגבי קהילות אחרות שהגיעו לאחרונה לישראל, קיימים ספקות להשתייכותם ליהדות. על כן, נמשכת תקופת הגיור בין 2-3 שנים, וכוללת טבילה במקווה ומבחן בהלכות היהדות.

הארגון "שבי ישראל" ממשיך את דרכו של "עמישב", שהוקם לפני שלושים שנה בירושלים על ידי הרב אליהו אבי-חיים. כיום, מצוי הארגון בבניין הרבנות הראשית בירושלים.

הסופרת האמריקנית הידועה פרל ס. בק סיפרה, שעם סיום ספרה על יהודי קאי-פנג נפגשה עם שי לאי. נדמה היה לה שהאיש פשוט יצא מתוך דפי הספר.

ארגון "שבי ישראל", עוזר לצאצאי יהודי קאי-פנג לפתור את בעיית שובם ליהדות ותומך בהם בקשיים הנערמים עליהם מצד השלטונות. הרב אבי חיים, דרשוקיבלתרגום לשפה הסינית של עקרונות הפילוסופיה היהודית והפיכתה של הלכה למעשה. היום, הוא מקים מחלקה לספרות עברית באוניברסיטת ננקינג. הוא מקווה, שבדרך זו יצליח לארגן לימודי יהדות בסין, ליצור קרן מלגות, ולשלוח את חסרי האמצעים ללמוד בישראל.

קהילת יהדות קאי-פנג עמדה במשך שנים מול אסונות טבע, מלחמות, נישואי תערובת והתבוללות. קריאתם לעזרה, לא נשמעה בעולם. כיום קיימת אפשרות לתקן את המעוות. יתכן, שרוב צאצאי היהודים בקאי-פנג, לא מתכוונים כלל לחזור ליהדות. הם רק רוצים להכיר את ההיסטוריה של אבותיהם כדי לשמר את זכרם.

פרופ' סיו סין, דיקן הפקולטה ללימודי חוץ באוניברסיטת ננקינג, אשר בתקופת מהפכת התרבות היה אחד מחברי ה"משמרות האדומים", משמש היום כמומחה לספרות עברית ולחיי הקהילה היהודית בקאי-פנג. (המשך בעמוד 25)

סין לאורך הדורות

שנה סינית חדשה

ע.פרת

(הפעם - בסימן כלב)

הקדמית פנוייה לקבלת העושר החדש. בחצות ליל החג יש לפתוח לרווחה את כל הדלתות והחלונות, כדי לאפשר לשנה הישנה לצאת את הבית ולפנות את מקומה לשנה החדשה. ואז מתחיל לרעום רעם הרעשנים וזיקוקי די-נור. כך מקבלים הסינים את פני השנה החדשה.

תכונות אופי של אנשי שנת הכלב

כפי שאמרנו, כל שנה בלוח הסיני נקראת על שם בעל חיים אחר, והסינים מאמינים שאדם שנולד בשנה של בעל חיים מסוים, יש לו תכונות אופי של אותו בעל חיים. לפי המסורת הסינית, האדם שנולד בשנת הכלב ניחן בחוש נאמנות, אמינות ויושר. עם זאת, איש שנת הכלב הוא חשדן ואין עקשן ממנו. אין הוא רודף שררה ובכל זאת יש לו תמיד מספיק כסף כדי לחיות להנאתו. הוא ביקורתי ובעל לשון חדה. אפשר תמיד לסמוך על איש שנת הכלב. וינסטון צ'רצ'יל היה אחד מהם.

ערב ראש השנה הסיני-5/2/06

ערב ראש השנה הסיני צויין בתאריך 5/2/06 באוניברסיטת תל אביב - קמפוס ברושים, בבית הספר להכשרת מטפלים ברפואה משלימה. בארוץ השתתפו למעלה מ-170 איש, ביניהם, השגריר הסיני ואישתו, שגרירת ישראל בסין לשעבר אורה נמיר, מרצים בכירים בתחום סין, סטודנטים סינים, יהודים יוצאי סין, אנשי עסקים ישראלים בעלי אוריינטציה לסין, סטודנטים וצוות אקדמי במקצועות הרפואה הסינית מקמפוס ברושים וסטודנטים מאוניברסיטת תל אביב בחוג ללימודי מזרח אסיה. במסגרת האירוע נערכו מופעי תרבות סיניים וישראלים והוגש כיבוד סיני בחסות ה"מכולת הסינית". הערב נפתח בהתנסות באמנות הקליגרפיה בהדרכת גברת תרצה פייטן-סלע וביקור בתערוכת קליגרפיה שהוצגה לראשונה לקראת ארוץ זה. כמו כן, השתתפו האורחים בתרגול צ'י-קונג בהנחיית סיני הראל, מורה בכיר במגמת מורי צ'י קונג בקמפוס ברושים. הערב האומנותי כלל מופעי מחול ומוסיקה: ריקוד מניפות של אשת השגריר, קבוצת מחול מהשגרירות הסינית, הרקדנית הסינית מ"נולד לרקוד", כנרת סינית וזמרת סינית - שתייהן סטודנטיות באוניברסיטת תל אביב המשתתפות בפרוייקט. תודה רבה לאגודת ידידות ישראל סין, CIVC, אגודת הסטודנטים של אוניברסיטת תל אביב, החוג למזרח אסיה באוניברסיטת תל אביב, המכולת הסינית, שגרירות סין בישראל ולקמפוס ברושים. כתבה בנושא התפרסמה בעיתון הרשמי של סין - xin hua.

חגיגות השנה הסינית החדשה מתחילות בזריחת הירח בלילה הראשון של השנה החדשה ומסתיימות 15 ימים לאחר מכן. יומה האחרון של השנה החדשה הרי הוא חג הפנסים הססגוני בו נערכות תערוכות ותצוגות של פנסים שונים ומשונים והילדים עורכים תהלוכות ובידיהם פנסים.

לוח השנה הסיני הוא בעל 12 מחזורים חודשיים בעלי 29.5 ימים כל אחד, כאשר כל מחזור נקרא על שמו של בעל חיים מסוים. כדי "להדביק" את הקצב של הלוח השמשי, נוהגים הסינים להוסיף חודש אחד פעם אחת ב-19 שנים. זה שווה להוספת יום אחד לשנה מעוברת של הלוח השמשי. לכן השנה החדשה הסינית נופלת כל פעם על תאריך שונה.

כניסת השנה החדשה נחגגת בסין כחג משפחתי גרידא, עת מתכנסת המשפחה סביב שולחן חגיגי בהודיה לשמים ולארץ ולאלילים הביתיים ולאבות שלהם לעולמם על אשר העניקו להם במשך השנה היוצאת.

הקורבן שהוקרב לזכר האבות מהווה את הפולחן המרכזי אשר איחד סביב שולחן אחד את החיים עם אלה אשר אינם עוד כקהילה אחת גדולה. המשתה מסמל את אחדות המשפחה ומכבד את הדורות, הנוכחי ואלה שקדמו לו.

המאכלים המסורתיים של ראש השנה הסיני

במשך השבועיים של חגיגות השנה החדשה, נאכלת בסין כמות אוכל גדולה מזו של תקופה דומה בכל ימי השנה. כמויות עצומות של מזון מוכנות לסעודות המשפחה ואירוח של קרובים, ידידים ואבות אבותיהם הקדומים, כמוכן. אולם לא כל מאכל ראוי להגשה ביום חג זה: בהרכבת תפריט משמשות בעיקר אמונות טפלות ומנהגים שהשתרשו בסין במשך מאות בדורות.

כך, למשל, אין להגיש לשולחן תבשיל משעוית לבנה או טופו, כי צבע לבן הרי הוא צבע אבל על קרוב מת. כן אסור להגיש אטריות חתוכות, כי האטריות מסמלות חיי אדם ואין לגזוז אותם. לעומת זאת, זרעי לוטוס מסמלים ריבוי ילדים ממין זכר ואילו זנגביל מנבא קבלת מטילי זהב.

קבלת השנה החדשה

יש לנקות ולטאטא את הבית כולו ולסלק את כלי הניקוי מוקדם ביום לפני כניסת החג. אין לנקות או לטאטא את הרצפה במשך חמשת הימים הראשונים של החג מחשש לטאטא החוצה את האושר החדש. ביום השישי אפשר להתחיל ולהוציא פסולת החוצה, אך רק דרך הדלת האחורית, כדי להשאיר את הדלת

הוא מונה את הסיבות להתעוררות היהודית בקרב צאצאי היהודים בקאי-פנג. ראשית, המסורת שנשמרה בקרבם, שנית, המדיניות הפתוחה של שלטונות סין יצרה קשרים עם יהודים בארצות שונות, מתנות נושאות אופי דתי נשלחו על ידם לקאי-פנג, ספרים על יהדות בשפה הסינית (חלק מהבאים ערכו כנסים דתיים ושמירה על קדושת השבת), שלישית, קיימות כיום אפשרויות רבות ללמוד את ההיסטוריה היהודית, אורח חיים יהודי, ורביעית, גידול במספר החוקרים הסיניים, אשר חקרו את ההיסטוריה של צאצאי היהודים בקאי-פנג ותוך כדי כך עוררו רגשות רדומים.

פרופ' סיו סין מציין את הפעילות הרבה של הצאצאים ביצירת קשרים אישיים עם יהודים הגרים בסמוך וגם אלו הנמצאים בארצות רחוקות. אמנם, מנהל הארגון "שבי ישראל" מייקל פרוינד טוען, שקל יחסית, לשחזר היסטוריה, אך עדיין קשה להוכיח השתייכות ליהדות.

בתקופת הפריחה של שושלת מינג (-1368) מנתה הקהילה היהודית בקאי-פנג כחמשת אלפים איש. כיום היא מונה כמה מאות בלבד. בשנת 1986, נערך מפקד אוכלוסין אחרון בסין, על פיו מספר "היהודים" בקאי-פנג עמד על 700 עד 1000 איש. מפאת החשש, שמא המיעוט הנ"ל יבוא בתביעות לממשלת סין, שונה מעמדם מ"יהודים" (יוטאי חוואודאי) למעמד של האן. עשר שנים מאוחר יותר, ברישום לא רשמי, נרשמו כיהודים שלוש מאות איש בלבד. אך גם נתונים אלו אינם אמינים. על מנת להימלט מהצו המתיר ללדת ילד אחד בלבד, חלקם הצהירו שהם מוסלמים, ואלו מוכרים כמיעוט בסין. אחרים, מעדיפים להסתיר כל קשר עם יהדות ומציגים עצמם כבני "האן".

יש לציין, שבסין העתיקה והעכשווית לא היו מעולם סימנים לאנטישמיות. יחד עם זאת, הממשלה אינה מעודדת תנועות דתיות המקבלות תמיכה מארצות שמעבר לגבול. האם יש לאי ומשפחת צ'זן חשים ייחודיות בחזרה ליהדות? התשובה שלילית. על פי דבריו של שלמה צ'זן, כמוהו יש רבים ואם הם ידעו שהוא קיבל אזרחות ישראלית, ילכו גם הם בעקבותיו. לצאצאי היהודים בקאי-פנג יש קושי רב להגיע לישראל בגלל קשיים כלכליים. אך ל, הוא אומר, היה רצון עז.

שי לאי ומשפחת צ'זן אופטימיים לגבי עליית צאצאי יהודי קאי-פנג לישראל. שי לאי מקווה, שבעזרת השפות אנגלית וסינית יוכל ליצור היענות מצד יהודי העולם. שלושה צ'זן, השולטת בסינית ובעברית שרכשה בארץ, מוכנה לתרום את חלקה בהעלאת צאצאי היהודים מקאי-פנג לישראל. הם רואים בשהייתם הארוכה בסין כגלות מישראל ורואים בארץ את ביתם.

מלחינים יהודים

ממוצא רוסי בסין

מאת: פרופ' קסיו בוזנג, שנחאי

משנות ה-20 ועד תחילת שנות ה-50 של המאה שעברה, מספר מוסיקאים יהודיים תושבי שנחאי תרמו רבות לתרבות המוסיקלית המערבית של שנחאי. ביניהם ניתן למנות את: אריגו פוא, אלפרד ויטנברג, וולפגנג פרנקל, וולטר יואכים ואת אהרון אבשלומוב.

אריגו פוא (1900-1981) הגיע מאיטליה. הוא סיים את הקונסרבטוריון של מילאנו במקום הראשון והוזמן לשנחאי בשנת 1921. הוא מונה לנגן הראשי (Concertmaster), למנצח המשנה ואחר כך למנצח של התזמורת העירונית של שנחאי (התזמורת הסימפונית של שנחאי) שנוסדה בשנת 1879. פוא גם לימד בקונסרבטוריון הלאומי למוסיקה בשנחאי (כיום נקרא Shanghai conservatory of Music).

מאז היווסדו בשנת 1927 כראשון מסוגו בסין, הקונסרבטוריון והתזמורת היו ונתרו שני המוסדות המוסיקליים החשובים ביותר בשנחאי. פוא עבר להונג קונג בשנת 1952 וניצח על התזמורת הסינו-בריטית (שמה שונה ל"תזמורת הפילהרמונית של הונג-קונג").

פוא זכה בעיטור כוכב הסולידריות מטעם ממשלת איטליה בשנת 1952 כהוקרה לפועלו רב השנים בתחום המוסיקה בשנחאי.

ויטנברג ופרנקל היגרו מגרמניה לשנחאי בשנת 1939 כפליטים, בעוד שיואכים עזב את גרמניה שנה לאחר שהיטלר זכה בבחירות בשנת 1933. הוא הגיע לשנחאי מקואלה לומפור בשנת 1940.

אלפרד ויטנברג (1880-1952) רכש את השכלתו המוסיקלית באקדמיה למוסיקה Konigsliche בברלין, וניגן בקוניגשליש ככנר ראשון בין השנים 1903-1900, ובטריו לפסנתר הראשון של ארתור שנאבל. הוא היה אחד מהכנרים ההונגרים המפורסמים ביותר בעולם באותה תקופה. הוא היה תלמידו המצטיין והבולט ביותר של ג'וזף יואכים, ונודע בזכות הצליל המופלא והמרשים.

הופעותיו הוירטואוזיות, זיכרוננו המדהים וידענותו המוסיקלית המפליגה, אפשרו לוויטנברג להדגים ולהסביר בצורה טובה את הפירוש וההבנה המוסיקלית השונה והאישית שנתנו המבצעים בקונצרטים

שלהם בבואו לשנחאי. בזמן שבו רמת ההיכרות של המוסיקה המערבית בשנחאי הייתה ברמה הבסיסית ביותר, שיטות הלימוד וההדגמות של ויטנברג הרחיבו את ההשכלה ואת הפרספקטיבה של תלמידיו, שחלק גדול מהם הפכו במרוצת השנים לכנרים יוצאים מגדר הרגיל.

כמו אריגו פוא, גם וולפגנג פרנקל (-1897/1983) וגם וולטר יואכים, ניגנו בתזמורת העירונית של שנחאי ולימדו במקביל בקונסרבטוריון הלאומי.

פרנקל למד כינור, פסנתר ומוסיקה תיאורטית בקונסרבטוריון Klindworht Scharwenke בברלין. בשנחאי הוא לימד קומפוזיציה, הרמוניה וקונטרפונקט (במוסיקה-לחן המורכב משתי מנגינות המושמעות יחד). הוא הציג טכניקות קומפוזיציה חדשות שפותחו בבית הספר היוני השני שנוהל על ידי ארנולד שונברג-היוס והכניס אותם למחוזות שהיו עלומים עבורם.

פרנקל עזב את שנחאי והיגר לארה"ב בשנת 1947, והתזמורת שלו (Symphonische Aphorismen) זכתה בפרס ראשון בתחרות הבינלאומית שנערכה במילאנו.

יואכים לימד בבית הספר למוסיקה (Hochschule fur musik) בקלן שבגרמניה. לאחר שסיים את הלימודים, הוא ערך הופעות ברחבי אירופה ואסיה. בשנחאי הוא זכה להערכה רבה הן בתזמורת והן בקונסרבטוריון. בין תלמידיו היתה גם סיטו זיאן (Situ Zhiwen) שהפכה במרוצת השנים ליושבת ראש של אגודת הצ'לנים בסין.

יואכים עזב את שנחאי והיגר לקנדה שם הוא הצטרף לתזמורת הסימפונית של מונטריאול כצ'לן ראשון ושימש בתפקיד זה עד שנת 1979. במקביל, הוא לימד במשך שנים ארוכות ב-McGill ובמספר מוסדות מוסיקליים נוספים. הוא לימד והכשיר כמה וכמה צ'לנים צעירים מוכשרים כמו שהוא עשה בשנחאי.

בשנת 1992 הוא עוטר כאביר המסדר של קוויבק כהוקרה לתרומתו היוצאת דופן לחיי התרבות בקנדה. בשנת 1987 הוא הוזמן על ידי הקונסרבטוריון של שנחאי לחגוג שם את יום הולדתו ה-60. המפגש המחודש עם עמיתיו מהעבר בחלוף 30 שנה, העניק לו שמחה ואושר מרובים. בחודש נובמבר

1991 הוא ביקר בסין פעם נוספת, הפעם עם רעייתו מוניק, והפעם גם העביר שעורי אימון חנים, ללא כסף לתלמידי צ'לו לתואר השני בשנחאי - יין (בירת מחוז של שאנדונג) ובבייג'ין.

אהרון אבשלומוב (1894-1965) נולד למשפחה יהודית רוסית בעיר ניקולייבסק על האמור (השם הסיני שלה הוא Miao Jie שפירושו רחוב המקדש) שבחלק המזרחי ביותר של סיביר שבו הנהר אמור נשפך לים יקוצק (Okhotsk). האזור נכבש על ידי צבא רוסיה בשנת 1850 והבעלות על האזור הועברה לצאר הרוסי על ידי קיסר יפן במסגרת אמנת פקין הרוסו-סינית בשנת 1960.

ניקולייבסק שימשה כנמל וכאזור דיג וכן שימשה כבסיס הראשי של הצי הרוסי באוקיאנוס השקט עד שהוא עבר לעיר וולדיבוסטוק בשנת 1872, 12 שנים לאחר שהיא נמסרה לרוסיה על ידי סין בשנת 1860.

אהרון אבשלומוב היה נכד של יהודי מהרי הקווקז שהוגלה לסיביר כעונש על הריגה שביצע בשנות ה-70. לאחר שהוא הואשם, הוא נשלח לגלות עם אשתו ועם בנו היחיד בן השנה. הוא יסד שם ובחצי האי קמצ'טקה אזור דיג שבהמשך, ירש וניהל, בנו אשר.

בשנות ילדותו של אהרון, עוד הייתה בעיר ניקולייבסק אוכלוסייה סינית גדולה עם חנויות, מסעדות ובתי תיאטרון. עסקי הדיג של אשר אביו פרחו ועשו חיל. הוא העסיק עובדים רבים, רובם סינים. אחד מעובדיו הנאמנים של אשר היה סיני מבוגר שהיה אחראי לשמור ולהשגיח על אהרון הקטן. הוא לקח לעיתים קרובות את אהרון אליו הביתה ולתיאטרון הסיני כדי לראות הופעות של האופרה של פקין. הוא פתח לפני אהרון את תרבות סין, אגדות סין, מוסיקה עממית, סיפורים ועוד.

אהרון היה מוקסם במיוחד מהאופרה הסינית והוא חש שג'אנר ייחודי זה משלב באופן מתוחכם ושנון משחק, העמדה, והבעות פנים עם שירה וריקוד בלווי תזמורת לידי מכלול אורגאני מושלם וייחודי. הוא גם התרשם שהמוסיקה של האופרה הייתה עשירה וצבעונית, אולם הוא האמין שיחד עם זה, לפעמים, המוסיקה הייתה "מחוספסת", מעייפת ומשעממת, והיו חזרות אינסופיות

של מלודיות פשוטות. הוא חשב שחבל שאוצר מוסיקלי עצום ורחב כל כך שמשוּבֵּץ בפולקלור הסיני יישאר כך סתם ללא שינוי. מאוחר יותר הוא התחייב להקדיש את חייו לקידום המוסיקה העממית הסינית והאופרה של פקין.

לאחר סיום הגימנסיה, נשלח אהרון לציריך ללימודי רפואה. די מהר הוא הבין שלימודי רפואה ממש לא התאימו לאופיו והוא המיר אותם בלימודי מוסיקה בקונסרבטוריון של ציריך בלי שאביו ידע.

בשלב מאוחר הוא נקרא ללוות את אחותו שרה ללמוד מוסיקה בשווייץ עם פרוץ מהפיכת אוקטובר בשנת 1917 ברוסיה. אהרון, כבן יחיד במשפחתו, אזרחותו נושלה. הוא נסע דרך צפון-מזרח סין (מנצ'וריה) וצפון סין לכיוון אזור שנשלט בידי ארה"ב. החוק באותם זמנים שלל מנשים שנישאו לזרים את האזרחות שלהן. אסתר איבדה את האזרחות שלה כמו בעלה. הזוג עלו על אנייה לכיוון סין בשנת 1918 ובנם, יעקב, המלחין והמנצח לעתיד נולד בצ'ינגטאו (כיום קינדאו) בשנת 1919.

בשנת 1921, אהרון ומשפחתו עברו לטיינזין ואחר כך הגיעו לפקין (כיום בייג'ין). הוא עבד למחייתו כספרן בספרייה הצרפתית וכמוכר ספרים. באותו זמן הוא אסף מוסיקה עממית סינית לקומפוזיציות שאותן הוא התכוון לכתוב בעתיד שהיו בהם מאפיינים סיניים.

האופרה הראשונה שאבשלומוב כתב הייתה על אלת הרחמים קואן-ין (בודיסאטווה). הופעת הבכורה התקיימה באולם הנשפים של הוטל גרנד בפקין בשנת 1924. אחותו שרה, שסיימה את הכשרתה כזמרת ופסנתרנית, הגיעה מסיביר שבברית המועצות, הצטרפה ללהקה ומלאה את התפקיד של האלה קואן-ין. האופרה הועלתה גם באורגון שבארה"ב בשנה שלאחר מכן. היא הוצגה גם בניו-יורק בבימויו של הרווארד ברלוב.

בשנת 1926, בפקין, הלחין את היצירה "הנשמה של צ'ין", יצירת בלט דרמטית שנכתבה על ידי יפני בשם קן נקזאווה. הבלט הועלה לראשונה במאי 1933 בשנחאי בתיאטרון גרנד, וב-19 בינואר 1936 בתיאטרון Lyceum שבו נוגן על ידי התזמורת העירונית של שנחאי בניצוחו של המלחין (מנצח אורח).

בארה"ב הוצג הבלט ב-1928 על ידי ז'אק גרשקוביץ', חברו של אבשלומוב, שניצח על התזמורת הסימפונית הצעירה של פורטלנד, וכמנצח אורח של התזמורת הסימפונית של ניו-יורק.

בשנת 1997, יעקב בנו של אהרון, ניצח בבירה הרוסית על התזמורת הסימפונית של מוסקבה על היצירה "הנשמה של צ'ין", לצורך הקלטה של דיסק. הוא סבר שהיצירה שנכתבה חצי מאה קודם לכן בסין, תתפרש ותבוצע בצורה הנכונה והמדויקת ביותר דווקא על ידי תזמורת רוסית.

בעוד שאהרון הקדיש את עצמו להלחנה, אשתו, אסתר, כילתה בו את זעמה לעיתים קרובות על שאינו ממלא את חובותיו לבית ועל כך שההצלחה שלו לא תורגמה לכסף, קרי שהוא לא התעשר מכך, כמו מהגרים אחרים שכן הצליחו בסין מבחינה חומרית.

המריבות הבלתי פוסקות על רקע זה, הובילו בסופו של דבר לגירושין. אהרון עקר לבד לשנחאי, שם חיפש אפשרויות תעסוקה כמוסיקאי. הוא נשא את טטיאנה (ממוצא רוסי) בשנת 1934. אסתר נשארה בפקין. היא מצאה את פרנסתה ככתבת וטיפלה ביעקב הקטן.

כשאבשלומוב הגיע לשנחאי, היא עוד הייתה מטרופולין תזזיתית הפועמת במלוא כוחה ומתאימה מאוד לקליטת תרבות חדשה.

הוא ערך היכרות עם מוסיקאים סיניים רבים כגון ניי-אר, קסיאן צינג-היי, רן גואנג ואחרים, וכן עם כותבים, שחקנים ואנשי תיאטרון.

ניי-אר היה מלחין פורה. בין השאר של היצירה "המארש של המתנדבים" שהפכה יותר מאוחר להמנון הלאומי של הרפובליקה העממית של סין. ניי-אר כתב את הפסקול לסרט "ילדי וילדות השעה" בעת ששהה ביפן בדרכו לברית המועצות. הוא שלח את היצירה לשנחאי אולם הוא היה עסוק מדי מכדי לעשות את העיבוד התזמורתי בעצמו. ידידו He Luteng (שלימים ימונה למנהל הקונסרבטוריון של שנחאי וכיום, בגיל 95 הוא נשיא הכבוד שלו), נעתר לבקשת העזרה של אבשלומוב.

אבשלומוב, הפיק את העיבוד התזמורתי הראשון של השיר לבקשתו של He, והעיבוד היה שונה מהעיבוד המאוחר יותר, כולל זה הנמצא היום בשימוש של התזמורת הצבאית של סין, שאותה הוא עשה בסולם 5 טונים (פנטטוני) ללא הרמוניה מערבית, ושילב בה כלים כגון DIZI (חליל סיני), ERHU (כינור סיני עם 2 מיתרים), SANKXIEN (כלי מיתר סיני עם 3 מיתרים), SHENG (אורגן פה סיני), PENGU (תוף סיני) ועוד כלי נגינה סיניים אופייניים וייחודיים.

מצער ביותר שסמוך למועד זה, ניי-אר טבע בחוף הים ביפן, ולא הייתה לו את ההזדמנות לשמוע את העיבוד שלו למארש שלו. הוא נפטר בגיל 23 בלבד. ניי-אר עוד הספיק להשתתף בפרמיירה של הסקיצה הסימפונית של אבשלומוב "Peiping Hutungs" שהתקיימה בשנחאי ב-7 בפברואר 1932 וגם בבכורה של הפנטומימה "Incense Shadows". בשני המקרים, ניי-אר, בדומה לחברים סינים אחרים של אבשלומוב, הילל את ההופעה ופרסם מאמר ביקורת שבו הוא ניתח את עבודתו המוסיקלית של אבשלומוב בצורה אובייקטיבית, שיבח את היתרונות, ולא חסך בציון הנקודות החלשות.

בשנחאי, אבשלומוב עבד כמנצח התזמורת בחברה הצרפתית Pathe' Marconi. בין

השנים 1933-1943 הוא היה מנהל הספרייה הציבורית של שנחאי שהייתה שייכת למועצה העירונית של שנחאי, הגוף השולט בהתיישבות הבינלאומית שנוהלה במשותף על ידי הבריטים והאמריקנים. הודות לניסיונו הרב כספרן בספרייה הצרפתית בפקין ובעבודתו בהוצאת הספרים הסיני-אמריקנית בשנחאי, הוא עבר בהצלחה את בחינות ההתמחות של מדעי הספרות ובמערכת המיון העשרונית של דיואי. הוא מונה כספרן הראשי.

שכר חודשי נדיב של 250 טיאלס הספיק לו לחיות ברווחה ובנוחיות. בספרייה הוא יכול היה לפטפט בחופשיות עם סופרים חשובים ורמי מעלה כמו סומרסט מוהם ופרל ס. בק ועם הדמות השנויה במחלוקת איגנציוס טימותי טריביש לינקולן (1879-1943), שהיה הרפתקן בינלאומי ובלשן מופלא ממוצא יהודי שנולד בהונגריה והפך לנזיר בודהיסטי בסין.

לאבשלומוב הייתה חיבה עמוקה ונטייה מיוחדת לחומרים, חפצים ודברים סיניים עוד מילדות. בשנחאי, חדר האורחים שלו קושט בציורים סיניים ובתלבושות ותחפושות מהאופרה הסינית, וכן בכלי נגינה סיניים מגוונים כגון SHENG (אורגן פה סיני), XIAO (חליל צד במבוק סיני) ו-GU (תוף סיני), SIZI (חליל במבוק סיני), SUONA (כלי נשיפה סיני מעץ) ו-LUO (גונג סיני). הוא אהב ללבוש גלימה סינית ארוכה ולנעול נעלי בד סיניות. הספרייה העצומה שלו כללה אינסוף תרגומים ממיטב הקלאסיקה הסינית, וכן מונוגרפיות (מאמר המתייחס בפירוט לדמות אחת או לנושא אחד) בנושאי מוסיקה, היסטוריה ותרבות של סין. בין החברים הסינים של אבשלומוב, היו שלושה שהציעו ונתנו לו סיוע אינסופי והם Jiang Chungfang, והם Shen Zhibai, Yuan Likang.

Jiang Chungfang: נתן לאבשלומוב סיוע בתחומים מגוונים. היה לו חוג חברים ומכרים רחב מאוד ובהם סופרים, עיתונאים, עובדים בתעשיית הקולנוע ושחקנים שאותם הוא הכיר לידידו אבשלומוב. הם הזמנו לדיונים על עבודתו המוסיקלית של אבשלומוב.

כמנהל היומון "Shidai Ribao" ("התקופה") הוא סיקר לעיתים קרובות וניתח את עבודתו של אבשלומוב וכך פרסם אותו ברבים.

בשנת 1943 פוטר אבשלומוב על ידי היפנים מעבודתו כספרן הראשי וחי במשך שנתיים חיי עוני ומחסור עד לכניעת יפן באוגוסט 1945. בכל אותה תקופה קשה ואפלה, Jiang סייע חומרית, כספית ונפשית יחד עם הידידים הסינים הנוספים כמו Yuan ואחרים.

Yuan Likang: היה פטריט סיני חובב מוסיקה מושבע. הוא היה סוחר פחם עשיר למדי מחרבין שבמנצ'וריה. ששם הוא עמד בראש מועדון הרמוניקה אנטי-יפני. כשפעילויות המועדון האמיתיות נתגלו על ידי היפנים (המשך בעמוד 28)

חיה ברכה - בת 80

ב-4 בדצמבר, 2005, בפגישת הצהריים השבועית, שנערכה בבית פונבה בתל אביב, צוין יום הולדתה ה-80 של חיה ברכה. בהגישו לחיה עוגת יום הולדת, בירך אותה תדי קאופמן בברכת עד 120 וצוין את עבודתה הנאמנה כמארגנת הפגישות השבועיות המסורתיות במשך שנים רבות. הוא גם בירך אותה על לידת נינתה - בתם של מירה ואיסי פיאסצקי.

פוליה אסולינה - בת 80

איגוד יוצאי סין מברך את פוליה אסולינה ומשפחתה ביום הולדתה ה-80 ומאחל לה אושר ובריאות טובה עד 120.

משפחת יודוביץ' חוגגת לידת נין

ב-23 בדצמבר חגגו סטלה דודו יודוביץ', נציג הכבוד שלנו באוסטרליה, את לידת הנין. איגוד יוצאי סין מברך את משפחות זינה ופול סולווי (הורי הרך הנולד) ויודוביץ' באיחולי בריאות, אושר ועושר עד 120.

מוניה פירוטינסקי (פרת) בן 85

ביום א' 5 במרץ 2006 חגגו בבית פונבה לעמנואל פרת (מוניה פירוטינסקי), יום הולדת 85.

במשך שנים רבות מוניה הוא אחד הפעילים הבולטים בתרומתו להוצאת הבולטין. הוא מתרגם מאמרים בשלוש שפות עברית, אנגלית ורוסית ותורם בכך תרומה גדולה להוצאת הבולטין.

לברך את מוניה הגיעו מ"מ י"ר איגוד יוצאי סין יוסי קליין, חנה ושש יעקובי מירושלים וג'ו פיטל מנתניה. ברכו את בעל השמחה תדי קאופמן, יוסי קליין ושש יעקובי, כן הגושה למוניה עוגת יום הולדת. מוניה הודה למברכים ולכל הנוכחים על ברכותיהם.

מינה קרימצ'נסקי בת 90

איגוד יוצאי סין מברך את מינה קרימצ'נסקי ביום הולדתה ה-90 ומאחל לה ולבני ביתה אושר ובריאות עד 120!

לחנים סיניים וקומפוזיציה מערבית וטכניקות חדשניות של עיבוד תזמורת.

מה שאבשלומוב ניסה לעשות באמצעות חיו היצירתיים היה ליצור סינתזה של חומרים מוסיקליים סיניים ותבניות ומדיה מערביות. הוא למד והכיר על בורין לא רק מוסיקה סינית קלאסית עתיקה, אלא גם מוסיקה עממית, ומוסיקה של מקדשים, וכן מוסיקת רחוב. הלחנים שהוא יצר (כמעט לא העתיק אף פעם) היו בתחום 5 הטונים (הסולם הפנטטוני). הוא שילב את הלחנים בסגנון סיני עם צלילים משניים נוספים כגון משקלים קלים של 2/4 ותווים במינור.

השם המקורי של הסקיצה הסימפונית "Peiping Hutungs" היה "The impressions of Peiping Hutungs". Hutungs היה דיאלקט שהיה קיים בפקין והשם Peiping היה השם הזמני של העיר פקין בשנים 1928-1949 כשביירתה של סין עברה לננקין. היצירה הקצרה בת 10 הדקות שנכתבה ב-1931-1932 הייתה תמהיל של צלילי רחוב שנשמעים לאורך היממה כולה, מבוקר עד ערב. היו בה קולות רחוב השכם בבוקר, בתים ממוסיקה בכנסיות, מוסיקה פופולארית וגם מוסיקת לוויות עם מקצב של תופים לגרש את הרוחות הרעות. לאחר שהגיע לשיא, היצירה מסתיימת בקצב שלו שבו היא התחילה. השמעת הבכורה העולמית של היצירה המוסיקלית המתארת את חיי השלווה של העיר העתיקה התקיימה ב-7 בפברואר 1933 בשנחאי. ב-21 במאי 1933 היא נוגנה שוב יחד עם היצירה "הנשמה של צ'ין" על ידי התזמורת העירונית של שנחאי בתיאטרון גרנד בשנחאי בניצוחו של המלחין. היצירה הוקלטה שנתיים מאוחר יותר על ידי הסניף המקומי של חברת Path Marconi הצרפתית עם אותה תזמורת בניצוחו של המנצח האיטלקי ג'ובני סגמפאטי. ההקלטה נעשתה במסגרת הסחר בין חברת Path Marconi וחברת ההקלטות קולומביה. השמעת הבכורה של היצירה מלאת החן המזרחי בוצעה בארה"ב ב-8 בנובמבר 1935 על ידי התזמורת של פילדלפיה בניצוחו של ליאופולד סטוקובסקי. השמעת היצירה בארה"ב, הביאה להקלטת היצירה על ידי יעקב אבשלומוב יחד עם התזמורת הסימפונית הצעירה של פורטלנד.

ששלטו אז במנצ'וריה, הוא הצליח להימלט בדקה ה-90 ולהגיע לשנחאי. כאן, הוא עשה חייל בעסקים והוא למד מידידו Jiang Chungfang על כך שאבשלומוב פוטר מעבודתו ונקלע למצב כלכלי קשה, הוא החל לסייע לאבשלומוב ולמשפחתו בהוצאות מחייה יומיומית, ויסד יחד עם חברים נוספים חוג דרמה ומוסיקה סינית והחל בחזרות והופעות של המחזה "The Great Wall" (החומה הסינית).

יואן סייע לאבשלומוב לא רק עם כספו שלו, אלא לקח הלוואות מבנקים, חברים וקרובי משפחה. העזרה שהוא העניק הייתה עצומה, רציפה וקבועה. אבשלומוב היה אסיר תודה מעומק ליבו. הוא כתב לבנו יעקב שללא העזרה הכספית של יואן הוא היה מוצא את עצמו קבצן ברחוב.

Shen Zhibai: היה משכיל סיני מלומד ובעל ידע רחב בתחומים רבים ומגוונים. הוא הכיר לפני ולפנים מוסיקה סינית וכן גם מוסיקה מערבית, היסטוריה, תיאוריה, וקומפוזיציה של טכניקות. הייתה לו השכלה מעמיקה במוסיקה, משחק, ריקוד ותלבושות סיניות שהוצגו באופרות של פקין ו-Qungu, ובתרבות העממית. הוא חשב שיש ליצור ג'אנר חדש של מוסיקה עממית סינית בסגנון עממי סיני. עם מוטיבים של מלודיות אופראיות ומוסיקת עם, ולנגן אותה עם כלי נגינה מערביים מוכרים. SHEN ואבשלומוב לימדו רבות והפרו הדדית זה את זה. SHEN הציג לאבשלומוב את נבכי הלחנים ונושאי הכתיבה הסיניים, בעוד שאבשלומוב סייע ל-SHEN לשלוט ברזי הטכניקות של הקומפוזיציות המערביות. היה להם מכנה משותף של קידום המוסיקה העממית הסינית.

הלחנים שבהם אבשלומוב השתמש במערכה השנייה (אדג'יו) ובשלישית (אלגרו נון-טרופו) של הקונצ'רטו לפסנתר ב-G-הוצעו לו על ידי SHEN. הוא השתמש בלחנים אלה באופרה "לזכרו של אדם מכובד" באופרה של Quangu ובאופרה "המלך הגמון משיל את השריון שלו" עבודת הבמה של אבשלומוב כגון "הנשמה של צ'ין", "החומה הגדולה" ועוד, נוצרו אנוכרובי שיתוף פעולה מלא עם SHEN. מערכת היחסים ההדוקה בין SHEN לאבשלומוב מזכיר במידה רבה את מערכת היחסים בין מבקר האמנות והמוסיקה הסובייטי וולדימיר סטאסוב (1824-1906) לבין המלחינים כגון אלכסנדר בורודין, מודיטט מוסורסקי וניקולאי רימסקי-קורסקוב מאסכולת המוסיקה הרוסית החדשה (שמכונה "היד הכל-יכולה").

בעבודתו של אבשלומוב, ליצירות הרבה של SHEN היה תפקיד חשוב כיועץ וכמזכיר אישי. ללא סיועו של SHEN, בספק רב אם אבשלומוב יכול היה להתקדם קדימה בצעדים בוטחים בכיוון המטרה שהייתה יצירת מוסיקה המורכבת משילוב של

מ
י
ג
ו
ד

י
ו
י
ס
י
ו

לקוראינו הכותבים

מערכת (כלשונו), ואין מערכת "בולטין" מקבלת על עצמה כל אחריות על תוכנו.
3. חומר שנשלח למערכת "בולטין" לא יוחזר לשולח.
4. כבעבר, שמחה מערכת "בולטין" לקבל מקוראינו מכתבים ומאמרים, ומזמינה אתכם להמשיך ולהשתתף השתתפות פעילה בחיי בטאונו.

העורך

בזה הרינו להביא לתשומת לב חברינו כי החל מן המהדורה הנוכחית של "בולטין" נכנסו לתוקף הכללים הבאים:

1. כל חומר הנשלח ל"בולטין" לשם פרסום חייב להיות מודפס. מאמרים ומכתבים בכתב יד לא ייתקבלו לטיפול.
2. כל מאמר-זכרון פרטי חייב להיות חתום ע"י הכותב. המאמר יפורסם ללא עריכת

ספרדית? צרפתית? תשכחו מזה. עשרות אלפי ילדים אמריקנים לומדים בזמן האחרון סינית מנדרינית. הסיבה: השוק המתעורר בסין וההצלחה הכלכלית שם, שולחים את האמריקנים לעשות עסקים עם הענק הכלכלי החדש.

הילדים בני החמש בכיתת הגן של בית הספר היסודי "וודסטוק" בפורטלנד, אורגון, התבוננו בקשב רב במורה שלהם, שין יין. היא אחזה בידה פיסת קרטון עגולה, צבועה אדום, וביקשה מהילדים לזהות את הצורה. הבקשה לא נשמעה מסובכת מדי, אלמלא היה מדובר בשיעור במנדרינית, השפה השולטת בסין. המורה, שין יין, ביקשה לדעת כיצד אומרים "עיגול" במנדרינית, והפעוטות זרקו לה בנון-שלאנטיות "יואן", כאילו היתה המנדרינית שפת אמם. מנדרינית היא השפה המדוברת ביותר בעולם. כיתת הגן של בית הספר "וודסטוק" בפורטלנד היא ההמחשה הטובה ביותר למאמץ המיוחד שעושה ממשלת ארה"ב, באמצעות משרד החוץ ומשרד ההגנה, להנחיל ליותר ויותר ילדים בארה"ב את רזי המנדרינית. התוכנית ב"וודסטוק" נחשבת לתוכנית ייחודית, שכן היא הראשונה בארה"ב שמלווה את התלמידים בלימוד מנדרינית מגיל הגן ועד למכללה.

המנדרינית אינה השפה הזרה הראשונה ששלטונות ארה"ב מעודדים את לימודה בבתי הספר, תמיד ביחס ישיר להתפתחויות הפוליטיות והכלכליות בעולם. בשנות ה-50 וה-60, למשל, בעיצומה של המלחמה הקרה, היה לשפה הרוסית ביקוש רב ואילו בשנות ה-80, כשיפן הפכה למעצמה כלכלית אדירה, תפסו לימודי היפנית את מקום הרוסית. בשנים האחרונות, נחשב השוק הסיני לשוק מתעורר: ב-2004 הגיע היקף הסחר בין ארה"ב לסין לכ-230 מיליארד דולר, הגבוה ביותר אחרי קנדה ומכסיקו. סין הפכה לענק הכלכלי החדש של העולם, והמנדרינית הפכה לשפה מבוקשת במיוחד בבתי ספר ברחבי ארה"ב. אם בשנת 2000 למדו מנדרינית כ-5000 תלמידי תיכון בארה"ב, הרי שב-2003 קפץ המספר ל-20,000 וכיום הוא עומד על כ-25,000 תלמידים. אמנם אין מה להשוות זאת ל-3 מיליון התלמידים שלומדים ספרדית כשפה שנייה, אלא שראוי לזכור כי 25% מתושבי ארה"ב כיום הינם "לט'ניוס" ממוצא ספרדי.

העניין האמריקני בסינית הוא גם חלק מהתפתחותם של המוסדות האמריקניים,

ובהם הצבא האמריקני, לשפות זרות. מאז אירועי ה-11 בספטמבר הגדיל משרד ההגנה האמריקני את העניין שבהוראת שפות זרות, בין השאר בשל השיעור הנמוך של דוברי שפה זרה שנייה בארה"ב, העומד על 9 אחוז (לעומת 50 אחוז באירופה). בתקופה שלאחר אסון התאומים, חיפשו רשויות ההגנה בארה"ב אזרחים דוברי ערבית, פרסית ופאשטו (אפגנית), ואף החלו ללמד שפות אלה בבתי ספר צבאיים. עתה מצורף גם משרד החוץ ליוזמה ומפתח תוכנית מיוחדת, שמטרתה "לעודד יותר סטודנטים ללמוד סינית וערבית" - כפי שהודתה באחרונה קארן יוז, מי שהיתה בזמנו היועצת האישית של של בוש וכיום משמשת כאחת מסגניה של מזכירת המדינה קונדוליסה רייס.

חולמים בסינית

זו גם הסיבה לכך שה"וועדה ליחסי חוץ" של הסנאט בווינגטון שוקלת להקציב 1.3 מיליארד דולר, כדי לעודד לימודי מנדרינית בבתי ספר ציבוריים (ולא רק פרטיים) בארה"ב. ממשלת סין מצידה תומכת ביוזמה, ומשרד החינוך הסיני כבר יצר "שותפויות" ישירות לחילופי מורים עם כמה מדינות בארה"ב.

אז נכון, המנדרינית נחשבת לשפה קשה במיוחד, בעיקר מפני שאין בה אלף-בית כמקובל בשפות אחרות, אלא 3500 סימנים בסיסיים, שצירופים שלהם יוצרים מילים ומשפטים. זו גם הסיבה שהשפה הזאת קלה יותר ללימוד כשמדובר בילדים קטנים ולא בחיילים בוגרים. שין יין, המורה של כיתת הגן ב"וודסטוק", מספרת שהלימוד נעשה לאט ובהדרגה: בהתחלה לומדים הילדים כ-20 עד 25 סימנים, ומשננים אותם. בכל שנה לומדים התלמידים כ-150 סימנים, וכך בסיום השנה הרביעית הם כבר יכולים לפטפט במנדרינית.

אחת מאותן אלפיי לודות אמריקניות, שעוברות לדבר עם חברותיהן לכיתה במנדרינית כדי שההורים לא יבינו, היא לילי רפפורט, ילדה יהודייה בת ה-9, הלומדת בתוכנית הסינית של "וודסטוק" זו השנה החמישית. "לפעמים אני אפילו חולמת בסינית", היא מודה. "זה היה המקצוע היחיד שבו ההורים לא יכלו לעזור לי בשיעורים. אני היחידה במשפחה המדברת מנדרינית ובתחילת הדרך הייתי צריכה לעשות הכל בעצמי".

אבל הקושי, מסתבר, לא פוגע בפופולריות. לפני 8 שנים, כאשר התוכנית ללימודי המנדרינית רק נפתחה ב"וודסטוק", היו מרבית הילדים בכיתה בני מהגרים סינים. כיום, מספרת המורה שין יין, לומדים

בתוכנית תלמידים מכל הגזעים, אפילו נפתחה רשימת המתנה. הפופולריות כל כך גדולה, עד שמורים כמו שין יין, המדברים מנדרינית כשפת אם, אינם יכולים להתלונן יותר על בעיות פרנסה.

גם בישראל אנשי עסקים מסתערים על המנדרינית

גם כאן, אצלנו, צוברת המנדרינית פופולריות מפתיעה. נכון, אנחנו לא צריכים לדעת מנדרינית כשאנחנו אוספים מהרחוב פועל זר מסין לצורך שיפוצים. אבל עשרות יזמים ואנשי עסקים, המנהלים קשר עסקי עם חברות בסין, מוכרחים ללמוד מנדרינית אם הם רוצים להצליח. "יש עלייה של מאות אחוזים בדרישה ללימודי מנדרינית", אומר גדי בלייכר, מנכ"ל ביה"ס לשפות "ברליץ" בישראל. "אנחנו מקבלים פניות רבות מחברות ישראליות שיש להן עסקים בסין או מאנשים פרטיים שמקימים שם מפעלים. בסין יש חמישה ניבים עיקריים ואנחנו מלמדים את כולם".

קורס מנדרינית ב"ברליץ" עולה 4,000 שקל ונמשך שלושה חודשים, פעמיים בשבוע. מלבד לימודי השפה, לומדים אנשי העסקים גם על המנטאליות של מלוכסני העיניים. "אנחנו עושים גם הכשרות בין-תרבותיות", מספר בלייכר. "במקרה של רי-לוקיישן, אנחנו מכשירים את הנציג הישראלי ולעתים גם את משפחתו ומעדכנים אותם בהבדלים התרבותיים, מה מקובל שם, מהם המנהגים. זה דבר שמקל על קליטתם".

מסתבר שכמו בכל ארץ זרה, רצוי לדעת מה לעשות, ובעיקר מה לא לעשות. אם, למשל, תכבד את עמיתך הסיני בשעון ברייטלינג איכותי, הוא עלול להרוג אותך או לפחות לגדוע את המשא ומתן, שכן הגשת שעון לסיני כמוה כאמירה: "אני קוצב את זמנך". "השיעורים מתקיימים אצל הלקוח או אצלנו", אומר בלייכר, "ויש גם מקרים שאנשי העסקים רוצים ללמוד מנדרינית, אבל לא רוצים שהסיניים יידעו שהם מבינים".

ויש גם מי שלומדים מנדרינית בארץ המקור: ורד קמיניסיקי, מורה לקולנוע ובעלת משרד לשירותי כתיבה, שהתה שנה בסין במסגרת שליחות משפחתית, וחבשה את ספסלי האוניברסיטה הסינית במשך 5 חודשים. "בסוף הלימודים כבר יכולתי לנהל סמול טוק ולשבור את הקרח", היא אומרת. "להגיד לך שיכולתי לנהל משא ומתן? זה יותר להראות להם שאכפת לך מהם, שאת רוצה להתחבר. כיום יש לי בתיק ספר לימוד סיני, ואני מחזרת אחרי כל מי שנראה לי סיני כדי לדבר קצת". (פורסם בדיעות אחרונות, 9.1.2006)

סטודנטים נותנים

לכבוד איגוד יוצאי סין א.ג.נ.

ברצוני להודות לכם על הסכום הנכבד שהענקתם לי בעבור לימודי, סכום אשר אין ספק שמאוד יעזור לי במימון חלק נכבד מההוצאות. כל הכבוד על היוזמה, ועל הרצון לעזור לכל אותם אשר מעוניינים ללמוד ולהתפתח יישר כח!

בברכה והמון תודות, הראל הרשקוביץ הנכד של של ברונר לובה ואריה ז"ל.

התמזל מזלי וזכיתי להיות חלק מקהילה יוצאת דופן - קהילת יוצאי סין. זו זכות שיש להעריך, כי מדובר בשייכות לקבוצת אנשים מקסימים, חכמים, אצילים, אדיבים - גדולי הארץ. כל פעם שאני מגיעה לטקס חלוקת מלגות אני מתמלאת גאווה מחדש, על כך שיש לי את הזכות להיות חלק מ"הנבחרת".

רציתי להודות לכם מכל הלב על מתן המלגה, על היחס החם והאישי שאני קיבלתי מכם לאורך כל השנים.

תודה על מתן ההרגשה שאני חלק ממשפחה אוהבת, משקיעה, תומכת, מקדמת ומפתחת.

תודה על זה שאתם קיימים ושיש לכם את הכוח והרצון להעניק.

חג חנוכה שמח לכם ולבני משפחותיכם.

שוב תודה בברכה

רינת אורנשטיין, גן יבנה.

שלום רב

ברצוננו להודות לכם על השי והמתנות שקיבלנו מכם לחגים.

מאוד משמח אותנו להיות חלק מאיגוד יוצאי סין בארץ ובתפוצות, להיות דור המשך לאנשים כה נכבדים ונאמנים לחברים ולמקום מוצאם ואשר ממשיכים את העשייה והקשר וחיזוק הידידות ישראל סין.

ישר כח, ושוב תודות.

בברכה

שניר ושי שניידמן

נכדיו של עוזרלוביץ אברהם (אברשה) ממגדל העמק.

ברצוננו להודות לכם על המלגות היפות שקיבלנו אני, וינר דליה ובני אורי וינר.

בעזרת המלגות שלכם נוכל אני ובני להתרכז יותר בלימודים ולהשקיע יותר.

ברצוננו להודות במיוחד לאסיה קוגן עבור מילגה ע"ש מ. קוגן ז"ל וכן לקרן ע"ש מייזין שעל שמם קיבל בני את המלגה לטכניון.

ברצוננו להודות גם על שני הספרים שקיבלנו "יהדות חרבין אשר בליבי" של תדי קאופמן, בזכות ספרים אלו הראינו לילדים את חרבין ואימי לאה קלורמן התרגשה מאוד לראות ולקרוא ספר זה.

ברגשות כבוד ושמחה.

וינר דליה

וינר אורי, חיפה, 2006

ברצוני להודות לכם מקרב לב על המילגה שהוענקה לי. אני תלמידת תואר שני בעבודה סוציאלית ונכדה של נתן גרמנט ז"ל. סבי נפטר לפני שנתיים בדיוק בתאריך 28.12 כלומר ביום הטקס. עבורי היה הטקס גם ארוע

לזכרו של סבי, אשר היה אדם מיוחד במינו - מפקד באצ"ל, גיבור אמיתי, וגם סבא נפלא ואני חסרה אותו בכל יום בשנתיים שחלפו. תודה לכם על פועלכם

ויישר כוח!

טלי חורב ואיתי כמוזן

כל משפחתו המורחבת של נתן גרמנט ז"ל.

לתדי קאופמן, ליוסי קליין, לרוני, ולכל אנשי איגוד יוצאי סין - כל הכבוד!

גם השנה הפקתם אירוע מאורגן כהלכה, "מתוקתק", מהנה, ומעל לכל משרה אווירה חברית, לבבית וחמה. האירוע פשוט נהדר ומוצלח, לא רק בגלל חשיבותו לדור ההמשך, אלא גם בזכות התרומה הייחודית במישור הדיפלומטי שלא תסולא בפז.

תודה על הכל, ממעריצה קבועה של האיגוד ואנשיו, בת-עמי מלניץ

ברצוני להודות לכם על מגלת הלימודים הנאה שניתנה לי בטכס שנערך בחג החנוכה.

סבי אלכסנדר (שורה) לויטין ז"ל היה פעיל בארגון במחצית היובל הראשונה להקמת הארגון.

הטכס ומפעל המלגות מחזק את שורשי הקהילות של יוצאי סין בישראל ואני גאה להימנות על צאצאי יוצאי קהילה זו.

בתודה ובברכה,

אסתי לויטין, ירושלים

שלום לחברי איגוד יוצאי סין, תומכיו והי"ר.

שמי קוטקין בנעד, נכדם של קוטקין יצחק שיחיה וקוטקין גלינה זכרה לברכה,

שניהם יוצאי סין, אשר נולדו בחרבין. כיום הנני סטודנט בחוג למדעי המחשב באוניברסיטת חיפה, שנה שנייה.

ביום רביעי בערב, ה-28.12.2005 הייתי בטקס חלוקת מלגות לסטודנטים בני, נכדי וניני יוצאי סין החברים באיגוד.

מעבר לדף הנייר עליו היה מוטבע סכום המלגה, אני חייב לומר שהתרגשתי מאוד ועודני מתרגש להיות חלק ממשפחה גדולה, שאי שם בעבר הלא רחוק, נטעה שורשים בסין, בערים השונות. יפה לראות את ההמשכיות, את הגיבוש, את החברות הטובה שנשמרת לאורך השנים, זה באמת ארגון קטן, משפחתי, מנוהל היטב, שמתוך כוונות טובות של שימור מורשת יהדות סין והסיפורים של האנשים השונים, עושה עבודה נאמנה במילוי תפקידו.

אין מספיק מילים לתאר את ההתרגשות שהייתה בטקס, ולפניו, המפגש בין האנשים, החיוכים, העלאת הסיפורים של פעם, הריגוש...

אני לא כל יום רואה את סבא שלי מתרגש ככה... אני חש הערכה רבה ותודה על קבלת המלגה מהאיגוד, הדבר עוזר באופן לא מבוטל, ואני מניח שהמינימום שאני יכול לעשות חזרה, זה לומר תודה, ויחד עם זאת גם ללמוד ולקרוא ולשמע יותר על יהדות סין מהמקורות השונים, שהרי זו בסופו של דבר אחת ממטרות האיגוד, שימור הסיפורים והמורשת של יהדות סין.

אז תודה, תודה רבה... בנעד

לתדי קאופמן, יוסי קליין וכל חברי איגוד יוצאי סין - יישר כוחכם!

לכבוד היה לנו להיות נוכחים בטקס המסורתי של חלוקת מלגות בחנוכה.

סוף סוף, הצלחנו להבין את אוירת המשפחה החמה והמלוכדת של יוצאי סין, למרות השנים הרבות שעברו מאז חדלו קהילות מלהתקיים. אין ספק שדור ההמשך יכול לשתות לרוויה מהמעין שמקורותיו בסין ותוצאותיו עד ימינו אנו בישראל.

שוב, יישר כוחכם!

ספי דובב ורוני רחמים - "פרופיל - יציוב, הפקה והוצאה לאור בע"מ".

כבכל שנה אני נרגשת מחדש בטקס חלוקת המלגות ונהנית להיות חלק מתוך קבוצה ייחודית זאת. אני רוצה להודות לכל האנשים שעובדים כל השנה וטורחים שמוסד זה ימשיך להתקיים, הרי בלי העבר שלנו אין לנו עתיד... המשיכו בעשייה המבורכת! דנה סרבר נכדתם של בלה ואברהם סרברו ז"ל.

ת.ת. - 29786

ת.ת. 29786
אנא העבר למר תדי קאופמן בדוא"ל ובפקס בקשתנו זו לחיפוש מידע נוסף אודות אדם בשם פוליצר, המידע שבידינו מצ"ב כפי שקיבלנוהו מהוואן, תודה לו מאוד בשמי על נכונותו לסייע ולפרסם בבוליטין של האיגוד את בקשת המידע הנ"ל, כאמור, הרקע הידוע לנו עליו מצורף. בברכה נדב אשכר

אני סטודנט שנה ב' לתואר ראשון בכלכלה, באוניברסיטת בן גוריון בבאר שבע. כמו כל השנים בהן שירתתי כחייל וקיבלתי מכתבי "שנה טובה" מכם, גם השנה קיבלתי את המלגה (הענקית) ללימודים. שהייתי זקוק לה כמו חמצן לנשימה. אין לי מילים בכדי לתאר כמה אני מודה לכם על המאמץ, שנה אחרי שנה. ללא שום כוונת רוח. כיצד קהילה קטנה כל כך (יחסית) של יהודים מצליחה לעזור אחרי כל כך הרבה שנים לצעירה. שוב תודה רבה בשמי ובשם משפחתי. נ.ב.

לפני כשנה טיילתי בסין, בשנגחאי. שם נפגשתי עם פרופ' שו זו בנג. הוא הדריך אותי ברחובות הגטו עצמו. ממש "יד ביד" עם כל הסבלנות שבזולם (ועם אשתו) כולל גם ביקור בבית הספר שסבי למד בו. אני ממש מרגיש כיצד נסגר פה מעגל ובאמת התרגשתי. **שוב תודה רבה לירן, הנכד של סאני איזיקס זכרוננו לברכה ואווה איזיקס תיבדל לחיים ארוכים.**

לכבוד איגוד יוצאי סין. אני הנכדה של רחל מישורי ז"ל. השנה התחלתי ללמוד לימודי הנדסה באוניברסיטת תל-אביב. שמחתי לקבל השנה את מילגת הלימודים שתעזור לי מאוד. תמיד שמעתי מסבתי ז"ל סיפורים מבית אביה בסין וידעתי על פעילותה והתנדבותה באיגוד למען אחרים. תודה לכם על ארגון הערב המהנה ועל הפעילות שלכם למען הכלל. **גיתית אורן**

אנשי האיגוד היקרים והעומד בראשו מר קאופמן היקר! קיבלתי בהתרגשות מלגת סטודנטים ושי, לכבוד חנוכה תשס"ו. לצערי, נבצר ממני להשתתף בטקס קבלת המלגות עקב שרות מילואים, על כן לא יכולתי להודות על התשורה באופן אישי. כדור רביעי ליהודי סין - אב-סבתי נאום וייסבין היגר-ברח מרוסיה לחרבין בשנות ה-20 והיה זה שהוביל את המשפחה לישראל עם קום המדינה - שמחתי והתגאתי בהשתייכותי לקהילה היודעת לתמוך ולהשקיע בדור הצעיר - כאז כן היום.

תודתי מקרב לב לאיגוד יוצאי סין ולעומדים בראשו על הדאגה לנו הסטודנטים. כולי תקווה שבבוא שעתנו, הדור הרביעי, לשאת את הדגל, נדע לעשות זאת בגאון לפחות טוב כמוכם, לשמר את לפיד הציונות "הסינית" ולהעבירו הלאה. **שלכם בברכה, עמיר הרן, סטודנט שנה ב' למשפטים באוניברסיטה העברית בירושלים. נין לנאום ולובה וייסבין. ונכד לגליה גנץ (וייסבין) - יוצאי חרבין.**

לכבוד מר תדי קאופמן תחילה ברצוני לציין את הזכות והכבוד אשר נפלו בחלקי להיות חלק מדור ההמשך של איגוד יוצאי סין בישראל. השכלה גבוהה למען נוכל להיות חלק מעמודי התווך במדינת-ישראל. גאה אני להיות נכדתם של בובי ופנינה ברשדסקי אשר הם הקושרים אותי לקהילה החמה והמלוכדת של יוצאי סין. סמוכה ובטוחה כי מערכת יחסים חמה זו בין צאצאי איגוד יוצאי סין לבין יוצאי סין עצמם תמשך לאורך דורות רבים. **ברכה, לירן ברשדסקי**

חיילים בותנים

ברצוננו להודות לכם על השי הנאה ששלחתם לנו לקראת חג החנוכה. שמחים אנו וגאים בהשתייכותנו ל"משפחת הסינים". אנו מעריכים את מאמצכם להרחיב ולחזק את קשרי הידידות בין ארצנו לבין סין. שלכם, **שניר ושי שניידרמן (נכדיו של אברהם איזרלוביץ)**

ברצוננו להודות לאיגוד בעבור מלגת הלימודים שקיבלנו בחג החנוכה. אנו סטודנטיות למנהל עסקים ואומנות, ונכחנו בטקס המרשים שהתקיים בחג החנוכה במעמד שגריר סין בישראל. במיוחד התרשמנו מהנכוחות הרבה של הסטודנטים הסינים בארצנו, ומהתרגשותם הרבה מהשירים ומהנאומים בשפתם. ברצוננו לחזק את ידכם בפועלכם הנפלא ותרומתכם לציבור הסטודנטים שכן תרומה זו משמעותית ביותר עבורנו. **ברכה מקרב לב, גל כהן וליטל שפירא-כהן**

חיפוש מידע נוסף

על פוליצר (Pollitzer)

אדם הידוע בשם משפחתו פוליצר, יהודי ממוצא אוסטרי, עבד בשנות ה-20-40' (של המאה העשרים) כנספח למניעת מגפות של מחלקת הבריאות של גואומינדנג. ב-1921 סייע לסין להשתלט על התפרצות מגיפה בצפון-מזרח סין.

ב-4 בנובמבר 1941, הטילו מטוסים יפניים מאגרים עם בקטריות על העיר צ'אנגדו (Changde) שבפרובינציית הונאן שבמרכז סין. כתוצאה מכך פרצה שבוע לאחר מכן מגיפה בעיר.

בדצמבר 1941 בהיותו בן 56 (לפיכך נולד בסביבות 1885) הוצב בעיר צ'אנגדו למשך שלוש שנים במטרה ליעץ ולפעול למניעת נזקי המגיפה.

לאחר סיום המלחמה הפך פוליצר למומחה עולמי למניעת מגיפות, ועבד במסגרת זו בארגון הבריאות העולמי (WHO) בשנת 1946, פרסם ה"ניו-יורק טיימס" מאמר על פוליצר ופעילותו במסגרת מלחמת העולם השנייה.

בשנת 1955 פרסם את הספר "PLAGUE" (מגיפה), שהפך קלאסיקה בתחום ההיסטוריה של מניעה וטיפול במחלות מידבקות.

היא הייתה טניה. רק טניה. מעולם לא שאלתי לשם משפחה, מהיכן הגיעה וכיצד. לעתים נדמה, שאפילו היא מחקה מזיכרונה את קורותיה ברוסיה וקמה ונבראה מחדש בחרבין אצל סיומה ואוליה קליין.

אם אגיד, שהייתה מטפלת או עובדת במשק בית אחטא לאמת. למעשה הייתה טניה קליין, כך פשוט, חלק בלתי נפרד של המשפחה, לוקחת חלק בשמחות ובצער כאילו היו שלה.

היא התחילה לעבוד במשפחת קרול, כשאויליה עוד הייתה נערה, ועם נישואיה של אוליה לסיומה קליין השתכנה בביתם. את יוסי, בנם גידלה מינקות כאילו היה בנה. אהבתה של אישה שלא ילדה מעולם התרכזה בילד שנולד לזוג הצעיר. והייתה בה כל כך הרבה אהבה.

אמא סיפרה לי, שבחצי השנה הראשונה לחיי, טיפלה בי טניה. סיומה חשש, או לא סמך על הורי, שיטפלו בי כראוי. ועל כן ביקש מטניה להתגורר בביתנו כחצי שנה. אבל את זה, אני ממש לא זוכרת. הכיצד אוכל?

רק מאוחר יותר, הרבה יותר מאוחר, נהגתי להיכנס אליה למטבח שם ריח התבשילים עמד באוויר. ולא אדע למה, אך זכורות לי דווקא קציצות העוף הקטנות שהייתה מטגנת על מחבת, במיוחד עבורנו הילדים. וככל שאשתדל היום, לא אצליח להגיע לאותו הטעם.

כאשר כולנו עלינו לארץ היא נשארה בחרבין, פרבוסלבית מאמינה שידעה על חוקי היהדות מספרי הקודש אולי יותר מאתנו. לעולם לא אדע כיצד עברו עליה אותם שנתיים ומחצה בחרבין, שהפכה לזרה מיום ליום, כיצד התגברה על הבדידות הגוברת ועמדה בכאב הפרידה.

אנחנו כאן, בארץ, עברנו את ייסורי הקליטה בארץ חדשה. סבתא שרה נפטרה זמן קצר לאחר שהגענו ארצה. נסעתי אז עם אמא לתל-אביב, בלב דוסק של ילדה, פוחדת לפגוש במוות, יראה עד כאב.

לפני הבית פגשנו בסיומה. הוא הלך לקראתנו ובסבר פנים חמור אמר:

- סבתא שרה מתה, את יודעת? לא יכולתי לומר דבר, עונית שהתפרשה כחיוך הופיעה על פני.

- זה לא מצחיק, אמר, והמשיך ללכת. ואני שתקתי מבושית, נעלבת, ולא יכולתי אז לומר - דוד סיומה, אני לא צחקתי, רק פחדתי נורא.

הייתה זו הלוויה היחידה לבית משפחת קליין שטניה לא נטלה בה חלק, היא עדיין שהתה בחרבין.

לעולם, תישאר בעיני התעלומה כיצד

הצליח סיומה להביא אותה לארץ. מה סיפר? מה אמר? כיצד שכנע את הרשויות? את הסוכנות או את הג'וינט, שהיא חלק ממשפחת קליין, ושמקומה כאן, איתנו?

לאורך השנים הקפידה לשמור על מרחק של כבוד. פנתה לאוליה וסיומה בגוף שלישי. מסרבת בתוקף לשבת עם האורחים למרות ההפצרות. מגישה את מטעמיה לשולחן ונעלמת במטבח כלעומת שבה. צלחות עמוסות פירוזקי מטוגנים, ממולאים בבשר ובכרוב, קלופס בשר ובאמצעו ביצה קשה, נחתך כמו נייר. קייבסקייה קטליטה, שגרמו לה למתח רב, האם תיזל החמאה מתוכם אם לאו. ועוגות, שלא אזכור כבר את טיבם.

והכל עם חיוך, בענווה, שערותיה משוכות לאחור דבוקות זו לזו כמו עם דבק. מאוחר יותר, שהחל שעה להאפיר, כרכה סביב ראשה מטפחת קשורה לאחור. פניה גלויות, שמלתה נקייה ומגוהצת למשעי, מכופתרת עד צוואר. דמות של נזירה.

טניה, יקרה, גם את היית חלק מילדותי, חלק מבגרותי. וכל כך אהבת את פושקין. קראת בו שוב ושוב, עד שיכולת לדקלם באזני בעל פה קטעים שלמים מ"רוסלן ולודמילה", קטעים מ"יבגני אוניגין".

לרוב מצאתיה במטבח. יושבת עם ספר. גומעת מספל

תה וקוביית סוכר מתחת ללשונה. נדמה היה לי, שמעולם לא יצאה מהבית שברחוב ליברמן. יוסי העמיד אותי על טעותי. בימי א' בשבוע הקפידה לנסוע לכנסיה אשר באבו-כביר. לעתים הייתה יורדת לים, מוקסמת מהגלים. צופה בהם נשברים שוב ושוב אל החוף.

לביתי הגיעה רק פעם אחת, לחגיגת פדיון הבן של אורי. בסרט שצולם אז, גיליתי אותה עומדת ליד הדלת, רצינית, צופה בטכס המוזר.

"זכית לכבוד גדול", אמר לי יוסי, "שהיא הסכימה לבוא לביתך".

עם מותו של סיומה התרוקן הבית. טניה ואוליה נותרו בו לבד. מחזקות זו את זו, כמו שתי חברות. עדיין פונות זו לזו בגוף שלישי. מתווכחות פה ושם כשתי נשים צעירות.

מדי פעם, בשבת בבוקר נהגתי לבקר אותן. לוקחת איתי את בתי הקטנה ענת. זו הייתה נצמדת לרגלי ברגע שנפתחה הדלת. וטניה

נהגה לומר בעודה צוחקת:

"וכי פלא שהילדה פוחדת? רואה מכשפה כזאת זקנה, הכיצד לא תפחד?"

ואז מהירה להוריד מראשה את המטפחת: "נו, איך עכשיו? יותר טוב?" ומיד פתחה את ארון הצעצועים הקטן שהיה שמור לילדיו של יוסי.

"בואי, בואי, מתוקה, תראי מה יש לנו כאן!" ואחר כך הגיע השוקולד, הסוכריות והעוגיות כמובן. והכל ברוסית צחה, ללא מילה בעברית. לאט לאט היה סר הפחד, ועל השטיח הגדול פוזרו הצעצועים, והידיים התמלאו בכל אותם דברי המתיקה שהביאה.

עם מותה של אוליה נותרה לבד בדירה. רק יוסי וילדיו נותרו לה לפליטה. ניר, נהג לבקרה ולדבר איתה שיחות ארוכות בשפה לא ברורה. רוסית לא רוסית, עברית לא עברית.

רק פעם אחת ביקרתי ב"גבעת השלושה", שם שהתה באחרית ימיה. מצאתיה על ספסל בצילם של עצים. ידיה שלובות בחוסר מעש. עצבות של סוף דרך בתוך עיניים כבויים. ואני לא שאלתי דבר.

טניה, יקרה, יכולת לתת לנו כל כך הרבה תשובות. לחסוך ממני את חיפושי הבלתי נלאים אחר שורשים. הרי ידעת הכל. חיית עם כל יקירינו וכמו שומר נאמן לקחת איתך הכל.

בגיל 91 נפטרה. לפתע הוברר, שאין מקום בארץ בו ניתן להביאה לקבורה. לאחר מאמצים מרובים, הסכימה הכנסיה היוונית אורתודוקסית להקצות לה מקום בבית הקברות ביפו. קרוב לים שכה אהבה. קומץ אנשים ליווה את ארונה. כומר בשחור אמר דברי תפילה, מזליף מים קדושים וקטורת על הארון בתנועות של צלב. עמדנו סביב תלולית מכוסה בטון, באמצעה דלת פתוחה, הארון הוכנס פנימה וחבר לארונות אחרים. הדלת נסגרה.

המומים עמדנו שם, פעורי פה. ממאנים לתפוש את אשר ראו עינינו.

"אין מקום אחר לקבורה, הסביר השומר הערבי. אין מקום. המדינה לא נותנת. רק ליהודים.

אז מה נעשה? קוברים ככה ביחד. בקבר אחים."

ולא נותר דבר לעשות, או לומר, רק לחוש כאב של אין אונים.

לוחית שיש עם שמה הונחה על התל. "טניה סופובה 1897-1988"

שלום טניה. שלום יקרה. רק עכשיו נודע לי שם משפחתך.

י. סנדל

חרבין היהודית מאי 2005

צולם על ידי זלדה שוהם ומרים יקיר

1. בנין בית החולים היהודי. היום בית חולים למחלות עיניים ברח' בורז'באיה

2. ז. שוהם. ומ. יקיר על רקע בית האבות ובית תמחוי ברח' ארטילריסקאיה

3. בית הקברות היהודי בחרבין

4. על יד הבנין בו שוכן המרכז ללימודי יהדות וההיסטוריה של יהודי חרבין משמאל לימין: פרופ' לי שו סיאן, ז. שוהם, סבטלנה - עובדת המרכז, מ. יקיר והמזכירה קריסטי

מיטת סורגים ילדות בחרבין - יהודית סנדר. קובץ סיפורי ילדות מהשנים 1940-1950, כולל הכיבוש הרוסי ב-1945, הצדעים הראשונים לקראת קומונזם והפיכת סין לרפובליקה עממית ב-1949. הוצאה עצמית, 100 עמ'.
 ילדות בחרבין

**ניתן לקבל את הספר
 במזכירות האיגוד
 תמורת תרומה לקרן
 עזרה סוציאלית
 של האיגוד**

חגיגת קניות בסין היבשתית

(ראיון עם איש עסקים סיני)

היבשתית גדלו מ-0% עד 20%. וזו קפיצה ענקית. כאשר לאנשים יש "כסף חופשי" הם מתחילים לחשוב בכיוון השקעות בדברי אמנות. כך היה. כך יהיה. פ. ב.: ואתה מאמין שהסינים יתחילו לקנות דברי אמנות מערבית? ק.י.: בסופו של דבר, כן. זהו תפקידי כאן, "לדחוף" את האמנות המערבית. פ.ב.: האם "קריסטל" מנסה "לחנך" את הקונה הסיני? ק.י.: יש והמומחים שלנו מארגנים סדרות של הרצאות על האמנות המערבית. אני עצמי נתתי מספר הרצאות על שיטות האספנות. הנוכחות בהרצאות אלה הולכת וגדלה. פ.ב.: אם כך, האם יש סיכוי לראות בעתיד הקרוב את "החמניות" של וואן גוך תלויות על קיר טרקלין האירוח אצל מיליונר סיני כלשהו? ק.י.: לא אתפלא אם יקרה דבר שכזה, בעתיד הקרוב או רחוק יותר.

מיליון דולרים כל אחת (המכונות היקרה ביותר בעולם), שלא לדבר על המכונות כמו "פורשה" ו"רולס רוייס". עם זאת, הגבירים החדשים של סין החדשה מתעניינים לא רק במכונות יוקרתיות, שעונים ולבוש. מספר ההולך וגדל של סינים עשירים מתחילים להשקיע כסף רב בדברי אמנות ועתיקות, בעיקר בסין עצמה. הם קונים כל דבר הבא ליד - החל מקליגראפיה סינית שבה הם מומחים ועד לתמונות מתקופת המאה ה-19 המאוחרת עד למאה ה-20 המוקדמת, אשר הן עתה "במודה" ונמכרות ב-3-4 מיליונים של דולרים כל אחת. פ. ב.: האם השוק הסיני חשוב כל כך ל"קריסטל" העוסקת בעיקר במכירות של דברי אמנות מערבית? ק.י.: הוא חשוב לנו מאד! זוהי הסיבה מדוע עברתי מניו יורק לסניף שלנו בהונג-קונג. במשך השנים אחרונות המכירות שלנו מסין

"מאז ומתמיד היתה תקופת חג השנה החדשה בסין, עת לקניות הטובה ביותר". אומר קן יוה, סגן מנהל 'קריסטל אסיה', בית מכירות פומביות של דברי אמנות המפורסם בעולם, בראיון עם פרדריק בלפור, כתב עתון עסקים 'ניוזווק אסיה', כששנת הכלב נובחת בעליזות ליד פתח השנה החדשה הסינית (ראה סיפור בעמ' 25). "סקר השווקים שלנו מגלה כי יותר מ-300,000 תושבי סין היבשתית "שוויים" \$1,000,000 נטו במזומנים, להוציא את רכושם הנוסף", אומר קן יוה. פרדריק בלפור: "מה הם קונים, המיליונרים החדשים הללו? ק.י.: סין היבשתית הינה הצרכן השלישי בגודלו בעולם של מצרכי מותרות, המוציאה מיליארדים של דולרים לשנה על רכישת לבוש יוקרתי, שעוני יד, מזוודות ותיקים עשויי עור, ובעיקר מכונות. "בנטלי" בייג'ין לבדו מכר חצי תריסר מכונות העולות 1.2

א
ו
ג
ד
ו
ו
צ
א
ו
ס
ו
ו

תל אביב

שישי חורפי: הגשם הראשון העביר מטלית לחה על רחובות התחנה המרכזית הישנה ולמרזבים היה רגע של הולדת.

הבית: בניין ישן, טיח מתקלף, חוטי חשמל גלויים, קומה שלישית, סורג מתכת, דלת עץ, אדי סויה, מקרר ירוק, רצפת באוהאוס (חיננית), שני חדרים (לשינה ולבישול), מטבח רב שכבתי, מרפסת אחורית (עם מיטה), מרפסת קדמית (עם אופניים, בגדי עבודה ושאריות מאווררים), שירותים ומקלחת.

מקלחת: קול פכפוף. בכיור נשטף לאיטו ראש חזיר. מי שקונה בשר בנווה שאנן (רחוב סמוך), ביותר מ-130 שקל, מקבל מתנה.

חוזרים למטבח: שעת צהריים. על הכיריים סיר ומחבת. בסיר אטריות, במחבת ביצה. בקרוב יאוחדו אל תוך קערות עמוקות.

קערות עמוקות: שו וצו, מצוידים במקלות, מושכים בעמידה את הנודלס. למרות שהם אוכלים ביחד, כל אחד עומד לחוד. "ככה זה אצלנו".

אצלנו: ארבעה. כולם פועלים סינים (ברישיון), עובדי חברת הבנייה "ארנסון". שניים מהם (הורן ואו-לן צ'ה) לא בבית, נמצאים בעבודות.

שו מדבר עברית.

מי גר איפה: שו על מיטת נוער בחדר הגדול ליד ארונות קש וחולצות יציאה שתלויות על הקיר, צו במרפסת הסגורה על מיטה זוגית מפנקת, אל מול די-וי-די שממנו בוקע פס-

קול הסרט הסיני "הושה" (התקופה שלי). שני הדוברים האחרים חולקים את החדר הסמוך שבו שתי מיטות עם כילות (כחולות) ומיטה שלישית (לאורח). בכל חדר יש סיר חשמלי לבישול, ליד כל מיטה מאפרה עם בדלים.

הסיגריות: "יו פין מיי" סיניות, שחבר הביא מסין. לא מעשנים כבדים ("כל אחד קופסא ביומיים").

ארבעה בדירה אחת: "אף פעם לא רבים. בבית כולם כמו אח".

השכירות: 400 דולר בחודש (חברת "ארנסון" משלמת).

עבודה שו: רצף ומומחה להדבקת חרסינה וקרמיקה. עובד באתר בנייה ברחוב יגאל אלון בתל אביב ("מתחם אמקור"), חמישה ימים וחצי בשבוע, מ-6 וחצי בבוקר עד

5 לפנות ערב (שישי עד 12), נוסע וחוזר על אופניים ("קניתי מערבי ב-50 שקל"), משתכר 5,000-6,000 שקל בחודש, שולח את כל הכסף (כמעט) הביתה.

הביתה: אל האשה מיי ("לא עובדת כרגע") והבנות - שון ון (12) ושו מיי (6).

היסטוריה: שו, בן יחיד ("בגלל שלאבא היה ילד אחד, לי מותר שניים"), נולד בחי-אן, כפר

ליד שנחאי, בשנת 71, בן לאיכר שגידל אורז (3 דונם) ואם שסייעה בעבודות החקלאיות. יסודי ("יו ווא") ותיכון ("צ'או שייה") סיים בכפר שלו ובשנחאי (בהתאמה), למד בעיקר סינית ("שמדברים בטלוויזיה") ואנגלית, לא זומן לצבר ("יש מספיק אנשים"), עבד בהנהלת חשבונות במפעל לחומרי בנייה ואחרי הצהריים עשה ריצוף ("הכסף לא הספיק"). כשהיה בן 23 פגש את מיי.

הפגישה: היא אמנם בת הכפר שלו, אבל הוא לא הכיר אותה וחבר עשה ביניהם

שו זי-ניי (מימין) וצו הון בדירתם השכורה בתחנה המרכזית הישנה בתל אביב

הכרה. הלכו ביחד לקולנוע, קנה לה אופניים והתחתנו. "היא יפה", אומר שו ושולף תמונה עם הבת הקטנה שו מיי ("מתגעגע, אבל צריך כסף").

שנתיים אחרי החתונה הגיע לישראל בפעם הראשונה.

ישראל (פעם ראשונה): 1996. עבד 3 שנים בבאר שבע בשכונת "נחל עשן" וחזר לסין ("בבאר שבע אין כלום, בתל אביב יותר טוב").

ישראל פעם שנייה: ב-2001 השיג שוב רישיון עבודה ובא לתקופה של 63 חודשים ("עם חמישים חברים, כולם משנחאי") שתסתיים (לצערו) ביוני 2006. את האשה והילדים רואה פעם בשנה (פעם אחרונה - באוקטובר 2004).

לעבוד בישראל: הרישיון עלה לו 8,000 דולר והוא לקח הלוואה מהבנק, שאותה הוא מחזיר בשנה.

גאות יחידה: "אנחנו עובדים עם טורקים ורומנים, אבל אנחנו הכי טובים".

תוכניות: כשיחזור יקנה דבר ראשון "וילה" על דונם ויגדל ירקות ("נעשה מסביב קצת עגבניות ומלפפונים"). כמו כן יקנה אוטו

("ניסן") ויפתח עסק ("אולי חנות לסיגריות וודקה"). לא מוציא מכלל אפשרות פעם שלישית בישראל. אם יקבל רישיון ישמח לשוב לכאן ("כסף טוב, אנשים טובים"). החברים בסין, לדבריו, בטוחים שהוא כבר מיליונר.

עתידי הילדים: שו ישלח את הבנות לאוניברסיטה, מקווה שילמדו רפואה, או שיהיו מורות.

צו: נולד בכפר של שו, למד באותם בתי ספר, בן יחיד לאב שמכר תשמישי קדושה בודהיסטיים ("הוא כבר מת"), לא מגדיר עצמו כדתי ("אין לנו דת"), נשוי למו מיי, אב לצו צן וואה (בן 9). הנשים שלהם אינן נפגשות ("גרים רחוק"). גם צו עובד בקרמיקה ויום אחד אולי יפתח מינימרקט ("עם שו").

סדר יום: קמים ב-5 וחצי, שוטפים פנים, שותים מים, עושים נודלס-ביצה בסיר, אוכלים (ארוחת בוקר), שמים חלק בקופסת פלסטיק ויוצאים ברכיבה. השעה 6:10. כשמגיעים, יעקב מנהל העבודה ("בחור טוב") אומר להם מה יש לעשות. עובדים עד 12 ויוצאים לחצי שעה הפסקת צהריים (אוכל מהקופסה). ממשיכים עד 17:00 וחוזרים הביתה. בבית עושים מקלחת, אחרי זה אוכל, אחרי זה טלוויזיה.

טלוויזיה: רק סרטים סיניים בדי-וי-די.

אוכל: כל אחד לעצמו. אוהבים בעיקר בשר חזיר. מבשלים תמיד בסיר עם מים, ומוסיפים ירקות וביצה.

כיבוי אורות: 9 וחצי. אם מישהו במקרה מרגיש לא טוב מזמינים רופא ("יש ביטוח"). לסרט או בילוי אחר, לא הולכים ("אף פעם").

משטרה: אין בעיות, יש להם אישורי עבודה. לפני שבועיים גנבו להם מהדירה 6,000 שקל וטלוויזיה. הזמינו משטרה "אבל לא תפסו את הגנבים".

שבת: משחקים פוקר עם חברים ("אבל לא על כסף").

ישראלים: "יש רעים אומר 'קוס אוחתק, בן זונה, לך תזדהה'. אבל יש יעקב תמיד אומר 'מה נשמע, בוקר טוב'".

בגדים: מכנסיים 40 שקל בנווה שאנן, חולצות מסין.

ניקיון: "אנחנו מנקים בשישי-שבת". שו עושה סמרטוט בחדר. את המטבח, מודה, אף אחד לא מנקה. בבית שלהם בסין, מדגיש, נקי מאוד ("אבל כאן אין אשה, רק אנשים").

נשים: אין קשרים עם ישראליות. שו חושב שהבחורות בישראל יפות, "אבל יש להן שערות קטנות על הגוף".

טיול: בראש השנה שעבר (ינואר 2005) החברה אירגנה טיול לירושלים. ביקרו "איפה (המשך בעמוד 36)

(המשך מעמוד 35)

שיש הרבה חנויות" והיו גם בכותל. **פיגועי:** ב-2002, צו הלך ברחוב נווה שאנן ו"פתאום ערבי אחד התפוצץ, אז הוא הלך הביתה ושום דבר לא קרה לו".

מהות הסכסוך: "לישראלי יש כסף, לערבי אין כסף, אבל אולי בגלל אדמה".

אריאל שרון: "זה בעל הבית גדול גדול". על ביבי לא שמעו, על רבין - כן. "הוא מת. אתם יהודים הרגתם עם אקדח, ככה" (מדגים).

מאו: "הוא מת ב-76, אני לא יודע כלום" (שו). אולימפיאדה: שמחים שמכל העולם יבואו לבייג'ין, אבל לא יסעו לראות. "זה הרבה כסף. צריך מטוס, אולי שעה וחצי".

פלאפלי: "בשבילנו יקר, אולי 7-6 שקל. אנחנו בחודש מוציאים על אוכל אולי 250 שקל". שו אכל פעם שווארמה ונהנה ("אם היה לי כסף, הייתי קונה").

חמוסי: לעולם לא. "זה בעיה בבטן". מסעדה סינית: אכלו פעמיים (ליד הים) ונהנו ("אבל יקר").

מוסיקה: רק סינית. אוהבים את לאו שאו צ'י (זמר פופולרי היום).

מוסיקה ישראלית: לא שומעים. שו מצוין שיר אחד שמצא חן בעיניו - "אללה מוטי לך הביתה". יש לו מפוחית.

הפצרות: שו נענה. מנגן מנגינה עצובה ששמה "סן זן ציו ממה חו" (אמא טובה).

חלומות: שו - ג'יפ 4x4 "ניסן", צו - "לפתוח מינימרקט בשנחאי".

טלפון הביתה: כל יום שישי, 20 דקות בסלולרי. שו: "האשה שלי אומרת, בוא כבר הביתה, אבל אני מסביר לה - אין כסף, אני חוזר הביתה? מה יהיה".

הרינגטונים: שו - כרמן (ביזה). צו - הדנובה הכחולה (שטראוס).

געגועים: "הכי הרבה בשישי-שבת".

האושר (מ-1 דע 10): שו וצו מסכימים - "כל יום 9, שישי-שבת 8". מוסף הארץ 30.12.05

סיפור יהודי-סיני

התפוצה היהודית מגיעה לכל כנפי תבל: לא רק באירופה, בצפון אפריקה ובאמריקה יש קהילות יהודיות ענפות ותוססות, אלא גם בסין היתה אחת כזאת שהתפזרה ברחבי העולם באמצע המאה הקודמת. את סיפורה של הקהילה תמצאו באתר הבא, שהוקם על-ידי יהודי סין שהגיעו לישראל והחליטו להמשיך את המורשת - לפחות באינטרנט. באתר (באנגלית) תמצאו מידע על הקהילות השונות, הכולל אירועים שהשפיעו עליהן, ביוגרפיות של אנשי מפתח, לינקים לעשרות אתרים ברשת המוקדשים ליהדות סין, תמונות נבחרות בעלות ערך היסטורי ונוסטלגי, ואפילו מלגות לסטודנטים צאצאי יהודי סין. ותודה ליוסי קליין.

www.jewsofchina.org

מעיתון מעריב 29/01/06

סליחות בבייג'ין

מאת ברברה סופר

"ועכשיו, במעמד זה אני נודר נדר ללכת לבית הכנסת כל ערב שבת, כאשר אחזור הביתה".

עם תום הסעודה, כאשר האורחים החלו מתפזרים, אחד מהם ניגש לפרנק ואמר, "ודאי הסיכוי הוא קלוש, אבל בכל זאת, אולי הכרת בבוכנוואלד את אבי, ליאונרד כץ אשר גם הוא ניצול אותו מחנה?" דמעות מילאו את עיניו של פרנק. "ודאי אני זוכר אותך, כמוני, הוא היה אחד הכוהנים. האם הוא עדיין בחיים?" כן, הוא חי - בקונקטיקט, ארה"ב.

שבוע אחד לאחר מכן נסע הרב שמעון לניו יורק, ובערב שבת התארח באופן בלתי רגיל ב"כולל" של הרב מסאטמר. אחרי הסעודה, שאל המארח את הרב שמעון, "נו, רב שמעון, מה נשמע בבייג'ין?" סיפורו של פרנק היה עדיין טרי בזיכרונו של הרב שמעון והוא סיפר אותו. לתדהמתו ראש ה"כולל" החל לבכות. לבסוף ניגב את פניו המקומטים כאגוז ואמר: "אנא, ספר לפרנק כי יענקל, הכהן השלישי, עדיין חי גם הוא".

הרב שמעון סיפר את הסיפור לי ולבעלי כאשר אנו הגענו מוקדם מידי לתפילת הסליחות. אשתו של הרב שמעון, דינה, חזרה זה עתה מדירת משפחה יהודית, שם היא עזרה להם להכשיר את כלי מטבח החדשים. לקראת חצות הפך חדר האורחים לבית כנסת ותפילת הסליחות החלה.

וכאשר בקולו הרם השמיע הרב את דבריו של הנביא ישעיהו בהם נפתחת התפילה, "ביתי בית תפילה ייקרא לכל העמים", ידעתי כי הגעתי לכתובת הנכונה.

בקר באתר

של איגוד יוצאי סין

www.jewsofchina.org

האתר כולל מידע רב בתחומים הבאים:

- סדר כרונולוגי של אירועים בסין בהם היו מעורבים חברי הקהילה.
- פרסומים ותמלילי נאומים מקונגרסים וכנסים.
- מידע חשוב ממחקרים וספרים.
- קישורים לאתרים אחרים באינטרנט.
- רשימת קברים בבית העלמין בחואן שאן בחרבין.
- פורום חיפוש קרובים.
- תמונות (חלקן נדירות, המפורסמות בפעם הראשונה).

(ג'רוסלם פוסט")
"אתה יודע מתי ביקרתי בבית הכנסת בפעם האחרונה?" שאל פרנק, אורח בא בימים מאוסרליה.

הרב שמעון פריידליך רגיל לשאלות מסוג זה בקרב קהילתו יוצאת הדופן אשר בראשה הוא עומד בבייג'ין, סין. היא קיימת כמעט 4 שנים מאז נוסדה על ידי תנועת חב"ד וכוללת כ-1000 יהודים המזדמנים בבייג'ין מידי יום ביומו, ביניהם תיירים, אנשי עסקים וסתם תרמילאים צעירים הנוודים ברחבי העולם. ככל שליחי חב"ד, גם הרב שמעון ואשתו דינה נאלצים לפנות לנדבנים ולבקש תרומות כדי לשרוד ולהמשיך בפעילותם בעמדת ספר יהודית נידחת זו. האתגרים הם רבים ועצומים, החל מהשלטונות הקומוניסטיים. עם זאת, קהילתו של הרב שמעון הולכת וגדלה, בעיקר הודות להתקדמות בצעדי ענק של הכלכלה הסינית והתנופה האדירה לקראת האולימפיאדה העתידה להתקיים בבייג'ין ב-2008. זה לא מכבר היתה זו קהילה זעירה בקושי בת מניין אחד של יהודים, והנה, בסעודת ראש השנה תשס"ו, (הכשרה), שנערכה במלון "רנסנס" נכחו למעלה מ-120 איש.

בימי שישי בערב, בית חב"ד מתרחב באורח פלא מחוץ לממדיו הטבעיים ומסוגל לקבל כל מי שיקיש בדלת. אחדים באים מתוך סקרנות, אך הרוב - בגלל הארוחה הטעימה והאווירה הידידותית והחמימה. הרבי מליובביץ' רצה שהאתרים בהם פועלי שליחיו יקראו "בתי חב"ד" כי הוא רצה שהרוח שתשרור בהם תהיה רוח משפחתית חמה.

בית חב"ד היה עדיין מוסד חדש בבייג'ין כאשר פרנק הגיע אל פתחו לראשונה. עם זאת, ישבו סביב השולחנות יותר מ-60 איש. הרב שמעון הזמין אותו לשבת לצידו. "בדרך כלל", אמר, "כאשר שואלים אותי 'מתי הייתי בבית הכנסת לאחרונה', מתכוונים לבר מצווה של אותו אדם. כך הבנתי גם אותך". אבל לפרנק היה סיפור שונה תכלית שוני. הוא סיפר לרב כי הוא התכוון ל-13 באפריל, 1945. יומיים לפני כן חיילי הארמיה השלישית של ארה"ב שיחררה אותו ממחנה ההשמדה בוכנוואלד, שם הומתו 56,000 גברים, נשים וטף. בין הנרצחים היו גם בני משפחתו של פרנק.

בהמשך הסעודה, ביקש הרב שמעון את אורחיו להציג את עצמם ואת פרנק לספר את סיפורו. פרנק סיפר כי במלבורן, אוסטרליה, הוא הפך לאיש עסקים מצליח, אך מעולם לא נכנס לבית תפילה. "לא הייתי מודע לכך שנפשי עדיין היתה מחפשת את אשר אני מצאתי היום כאן בבייג'ין", אמר,

א
י
ג
ו
ד
י
ו
א
י
ס
י
ו

מרכז למדעי היהדות והמדעים

הבין-דתיים באוניברסיטת שנדונג

"Modern Jewish Religious Movements", "A Short History of the Jewish People", "The Guide for the Perplexed" ועבודות אחרות. בתכניתו על הפילוסופיה ההומניסטית היהודית בת זמננו, הוציא המרכז לאור את "Modern Judaic Philosophy" ועבודות חשובות בשדה המדעים הבין-דתיים: "Judaism and Confucianism", "The Comparison of the Concept of Messiah in Judaism and Christianity", "Christianity and Judaism: Dialogue, Problem and Prospect". ביולי, 1999 נערך סמינר על דתות המערב בעיר ויי האי ויי במחוז שנדונג. בסמינר הושמעו הרצאות שונות על הפילוסופיה היהודית, הפילוסופיה הערבית בת זמננו, דאואיזם וקונפוציאניזם, הסוגיה של טרוריות ודת ועוד. בעבודתו לקראת העשור הבא מתכנן המרכז להמשיך בתרגום הספרות הדתית-פילוסופית העולמית, עריכת סמינרים שנתיים והקמת מרכז מידע לאומי על מדעי התרבות היהודית.

מעסיק אנשי מדע ידועים ומאידך גיסא, הוא מספק אוירה אקדמית חיובית. אשר למחקר אקדמי, המאמץ בן עשר השנים הביא להצלחה ניכרת. בנוסף לדגש על הדת היהודית והפילוסופיה שלה, ידע המרכז להרחיב את שדה המחקר של המדעים הבין-דתיים הנוגעים לנצרות, לאיסלם, לבודהיזם, לקונפוציאניזם, לשינטואיזם, לדת הבהאית, ועוד. לגבי פיתוח קשרים אקדמיים וחילופי סטודנטים ופרופסורים. שלח המרכז את פו יו-דה ופרופסורים אחרים לאנגליה, ארה"ב, הונג-קונג, וטאיוואן, כדי להרחיב את המחקר ולהיות בקשר תמידי הדוק עם האקדמיה בעולם הרחב. בתמורה, הזמין המרכז עשרות מומחים זרים להרצות וללמד את הסטודנטים באוניברסיטת שנדונג. בין המוזמנים היו גם פילוסוף דתי ידוע, ריצ'רד סוינברן ומדענים ידועי שם כמו: מלויל סטיוארט, ג'ונתן מגנט ואחרים. מאז שנת 1990 תירגם הפרופסור פו יו-דה לשפה הסינית שורת ספרים על התרבות היהודית. הסדרה כוללת ספרים כגון: "Everyman's Talmud", "Judaism o Trial",

המרכז למדעי היהדות והמדעים הבין-דתיים עלה והתפתח מתוך המרכז למדעי היודאיקה של אוניברסיטת שנדונג ב-2003. בראש המרכז עומדים פרופסור פו יו-דה ושני סגניו. היועץ של המרכז הוא פרופסור ג'או דון-חוא מאוניברסיטת פקין. המרכז מורכב מארבעה מכונים: מכון הדתות, מדע ומדעי החברה; מכון הדת הבהאית; מכון מדעי הנצרות; ומכון למדעי בודהיזם. במרכז מועסקים 15 עובדי מחקר במשרה מלאה, ו-12 במשרה חלקית. בשנת 1994, עם סיום השתלמותו באנגליה, חזר פרופסור פו יו-דה לאוניברסיטת שנדונג ויסד במסגרתו את המרכז למדעי היהדות המתמקד בדת ובפילוסופיה היהודית וכן על המדעים הבין-דתיים. מאז קיבלו מדעי היהדות גישה שיטתית ומדעית. בעשור האחרון הינו עדים לשכלול והתפתחות תמידיים. ב-2003 קם מרכז למדעי היהדות והמדעים הבין-דתיים המספק בסיס מוצק למחקר יסוד לקראת התפתחות נוספת בעתיד. במהותו האקדמית הקדיש המרכז מאמץ רב בגיוס כח אדם מוסמך. הוא

איגוד יוצאי סין שמח להודיע על הוצאתו לאור של ספרו המעניין של תדי קאופמן. ניתן לקבל את הספר במזכירות האיגוד תמורת תרומה בסך 40 ש"ח לקרן עזרה סוציאלית של האיגוד.

תדי קאופמן, יו"ר איגוד יוצאי סין, יליד חרבין 1924, שהיה פעיל במוסדות הקהילה ובנו של אחד ממנהיגי ד"ר א. קאופמן. ביוזמת ידידו וממלא מקומו באיגוד, יוסי קליין, אף הוא יליד חרבין, העלה קאופמן את זיכרונותיו על הכתב. הספר פורש בפני הקורא יריעה היסטורית רחבה אודות הקהילה בראשית המאה העשרים. תחילה שלטו הסינים בחרבין, לאחר שהם הגיעו הכיבוש היפני, כעבור זמן כבש הצבא האדום את מנצוריה, ולבסוף נכנסה לעיר הארמייה השמינית המהוללת של מאו-צה-טונג. ובתוך הסערות שהתרגשו ובאו, הצליחו פרנסי הקהילה לנווט את בני עדתם כך שהמשיכו לחיות לא רק חיים יהודיים מלאים, כי אם גם חיים ציוניים. מבצע לעיניו של קאופמן מתגלה תמונה מרתקת, לעתים משעשעת לעתים נוגה, המאירה פן נוסף בסיפורה של יהדות סין.

בת-עמי מלניק
עורכת הספר

אבא אלרן, ז"ל

ב-9 בינואר 2006, אחרי מחלה ממושכת, הלך לעולמו אבא אלרן (הלפרין), בנם של ידידינו הוותיקים משה ז"ל ונחמה תלח"א אלרן (הלפרין) לשעבר מחרבין. בן 60 היה במותו.

אבא הגיע לישראל עם הוריו בגיל חמש, למד בבית הספר "רחביה" בירושלים וסיים את חוק לימודיו בטכניון של חיפה. במשך שנים רבות מילא תפקידים חשובים בחיל האוויר הישראלי. הוא יישאר בזכרון חבריו כאדם נעים הליכות, משכיל ותרבותי, בעל מוח חריף וחוש הומור. אבא אלרן השאיר אחריו אשה, צילה, ושלושה ילדים, אליהו, אסף ואביטל.

הלווייתו של אבא נערכה בבית העלמין של קיבוץ עינת ע"י פתח תקוה. ללוותו בדרכו האחרונה באו קרובים וידידים רבים. במילים חמות הספיד אותו קצין, חבר לעבודתו בחיל האוויר. קברו כוסה בזרי פרחים, ביניהם זר איגוד יוצאי סין. יהי זכרו ברוך.

אירה פליישמן ז"ל

ב-5 בינואר, לאחר מחלה ממושכת, הלכה לעולמה אירה פליישמן (פוגרנצקי). היא הייתה בת 86 במותה.

אירה נולדה באירקוטסק, סיביר ובגיל רך עברה עם הוריה לחרבין, ומאוחר יותר לטיינטסין ושנחאי. בשנחאי, עם סיום לימודיה ככימאית מוסמכת, בוגרת אוניברסיטת סנט ג'ון נישאה אירה למישה קליינמן ובשנות ה-50 המוקדמות הגיע הזוג לישראל, שם עבדו שניהם במקצועם (שניהם היו כימאים). כאן עברה עליהם טרגדיה: בנם, וולודיה, נהרג בתאונת דרכים.

במשך מספר שנים גרו מישה ואירה בהונג-קונג וארה"ב וחזרו לישראל כדי להשתקע בביתם ברמת גן. ביתם מכניס האורחים של הפליישמנים היה תמיד פתוח לידידים. במשך שנות חוליה של אירה, לא מש מישה ממנה ועטף אותה בחום ואהבה עד יומה האחרון. מי שהכיר את אירה, יזכור אותה כאשה לבבית, משכילה וחכמה.

הלווייתו של אירה נערכה בבית העלמין בקריית שאול בתל אביב. ללוות אותה בדרכה האחרונה באו קרוביה וידידים רבים מישראל וסין. מישה אמר קדיש והקבר הרענן כוסה בזרי פרחים רבים, ביניהם זר מטעם איגוד יוצאי סין. אירה הניחה במותה את בעלה, שתי בנותיה, מאיה וג'ורג'יה

ואחות, מוניקה המתגוררת בארה"ב. הלכה מאתנו עוד ידידה אחת, אהודה ואהובה. יהי זכרה ברוך.

זיקה בלוצרקובסקי, ז"ל

זיקה בלוצרקובסקי (בנבור), לשעבר ממוקדן ושנחאי הלכה לעולמה בחיפה ב-3 בינואר. היא הייתה בת 86 במותה.

זיקה נולדה במוקדן ומאוחר יותר עברה לשנחאי שם היא נישאה לעזר בלוצרקובסקי, לשעבר מחרבין. ב-1950 עלה הזוג לישראל והשתקע בחיפה שם נולד להם בן, גרשון. מתחילת היווסדו של סניף איגוד יוצאי סין בחיפה, שימשה זיקה חברה פעילה במחלקת נשים של ארגוננו.

הלווייתו של זיקה נערכה בבית העלמין של תל רגב, על יד כפר חסידים. בנה, גרשון, אמר קדיש. אסתר ונדל הניחה על קברה זר פרחים מטעם איגוד יוצאי סין.

זיקה השאירה אחריה את בנה, גרשון המשמש מנהל בית ספר לתיאטרון בן צבי ברמת גן ואחיינית, מרה בלוצרקובסקי. יהי זכרה ברוך.

פוליה פיינברג ז"ל

ב-3 בדצמבר, 2005, הלכה לעולמה פוליה פיינברג (פלדמן), לשעבר מחרבין. היא הייתה בת 86 במותה. פוליה הייתה אחת החברות המצטיינות ב"מכבי" של חרבין. במיוחד היא הצטיינה בטניס שולחן (פינג-פונג) ובמספר מקצועות אתלטיקה קלה. במשך שנים רבות היא עבדה כרואת חשבון בחברת אסקין. ב-1944 היא עברה לגור בשנחאי, שם נישאה וילדה בן. בשנת 1949 עלתה פוליה עם משפחתה לישראל והשתקעה בקרית ביאליק שם נולדה לה בת. היא עבדה בחברת "מגדל בטוחים".

פוליה זכורה למי שהכיר אותה כאשה נבונה, משכילה, נוחה לבריות, ידידותית, ובעלת חוש הומור מפותח. היא הייתה חברת איגוד יוצאי סין במשך שנים רבות. לפני 17 שנים נפטרה בעלה ובשנים האחרונות גרה בבית אבות ברמת אפעל.

הלווייתו של פוליה נערכה בצור שלום, על ידי חיפה בנוכחות משפחתה וידידים רבים מסין וישראל.

תדי קאופמן הספיד אותה ואסתר ונדל, יו"ר סניף חיפה של א.י.ס., הניחה זר פרחים על קברה מטעם איגוד יוצאי סין. פוליה השאירה אחריה בן ובת ומשפחותיהם. יהי זכרה ברוך.

פרופסור חיים תדמור ז"ל

ב-11 בדצמבר, 2005, בירושלים, הלך לעולמו פרופסור חיים (פימה) תדמור, לשעבר מחרבין. היה בן 82 במותו.

הלווייתו נערכה בבית העלמין גבעת שאול בירושלים ב-12 בדצמבר. בני משפחה, ידידים, חברים לעבודה באוניברסיטה העברית בירושלים והאקדמיה הישראלית למדעים, סטודנטים ומוקירי זכרו רבים, ליוו אותו בדרכו האחרונה.

פימה השאיר אחריו אשה, מרים, בן ובת. יהי זכרו ברוך.

אלה מזובר, ז"ל

אלה מזובר (מרקין), לשעבר מטיינטסין, הלכה לעולמה ב-18 בדצמבר, 2005. היא השאירה אחריה אחות, רבקה שמרלינג ומשפחתה. אלה הייתה בת 82 במותה.

איגוד יוצאי סין מביע את צער העמוק על פטירתה של אלה, אשת חיל. יהי זכרה ברוך.

נורברט סמוליאנסקי, ז"ל

נורברט סמוליאנסקי, בעלה של פרידה היימן, לשעבר מחרבין, הלך לעולמו באוסטרליה. איגוד יוצאי סין מביע את צער למשפחתו של הנפטר.

לזכר ידד פרופסור חיים תדמור ז"ל

פרופסור חיים תדמור, או פשוט, פימה, כפי שאנחנו, ידידי הקרובים קראנו לו, איננו.

הרבה נכתב, הרבה עוד יותר יסופר על חיים תדמור (פרומשטיין, לשעבר מחרבין), המדען הדגול, בעל שם עולמי בתחום תולדות המזרח התיכון הקדום והתפתחות כתב היתדות של אשור ובבל. אולם עבורנו הוא היה ויישאר יותר מזה - ידיד.

דרך ארוכה עשה פימה מספסל הלימודים ב"תלמוד תורה" בחרבין עד לכהונה הרמה של סגן נשיא האקדמיה הישראלית למדעים בירושלים. הוא היה אדם בעל שכל חריף וחודר למעמקי הסוגייה ולב רך שידע לאהוב. הוא היה בעל ידע אדיר, אך היה תמיד צנוע, פשוט הליכות ובעל חיוך שובב. מי שהכיר אותו מקרוב או אפילו באקראי יסכים עם כך.

היה זה לפני קצת יותר משנה כאשר פימה נסע לסין, מלווה באשתו, מרים ובנו, עו"ד דוד תדמור, כדי להשתתף בסמינר שהוקדש לתולדות הקהילה היהודית בחרבין ולהשתתף על קברי הוריו אשר נטמנו בבית

מתהצייר פימה = אפרים וויטנברג

"פימה היה אסכולה של אדם אחד. הוא הכיר רבים מהאמנים הישראלים, אך מעולם לא השתייך לקבוצה או זרם שלהם. המסד האמנותי, ברובו, היה אדיש ליצירתו".

תערוכות שלו גם הוצגו במוזיאון בולטימור ובמוזיאון היהודי בניו יורק. ציוריו נמצאים באוספים שונים, ובהם אוסף המוזיאון לאמנות מודרנית של פאריס, בגלריה לאמנות של ויניפג בקנדה, במוזיאון ישראל, במוזיאון תל אביב ובמוזיאון חיפה.

יצירתו, המושפעת מהתרבות הסינית שבה החל את דרכו האמנותית, כוללת ציורים מופשטים, ציורי דמויות וטבע דומם.

מאת: דנה גילרמן
עיתון "הארץ" 19/10/05

הצייר אפרים וויטנברג, הידוע בכינויו "פימה", מת בירושלים באוקטובר 2005. וויטנברג נולד בחרבין שבסין ב-1914, למד שם ציור ועלה לישראל ב-1949. במשך שנים רבות חי ויצר בירושלים ובפאריס, ולפני כשלוש שנים השתקע בירושלים. פימה הציג בעיקר בארץ, בגלריה גבעון ובגלריה בינט בתל אביב. ב-1969 הוצגה תערוכה שלו במוזיאון ישראל, ב-76 במוזיאון תל אביב ולפני כשבע שנים הוצגה תערוכה מקיפה שלו במוזיאון מאנה כץ בחיפה.

לפני כשלוש שנים הוצגה תערוכה גדולה שלו בגלריה בינט ובגלריה גבעון. "ההחלטה על תערוכה זו נפלה עקב שתיתקם של המוזיאונים ומתוך כוונה ליצור עניין ציבורי ביצירתו", מספרת רודי בינט מגלריה בינט.

העלמין היהודי בעיר - היחידי ששרד את חורבן המהפיכה התרבותית. שניהם השאירו בו רושם עמוק ונוגה.

מאז ומתמיד התעניין פימה בפעילות איגוד יוצאי סין ואגודת הידידות ישראל-סין וייחס להן חשיבות רבה כמכשיר להעברת המורשת של יהודי סין הלאה לדורות הבאים. כל פגישה איתו היתה מלאת תוכן והקרינה השראה ועידוד. כמה טוב היה לראות אותו ולהאזין לו. והנה, הוא איננו. בן 82 היה במוותו.

אנו משתתפים באבלם של מרים, דודי ונעמי על האבדן שאין להשיבו וקשה לנו מאד להשלים עם היעדרות מאיתנו.

לא נשכח אותו!
תדי קאופמן

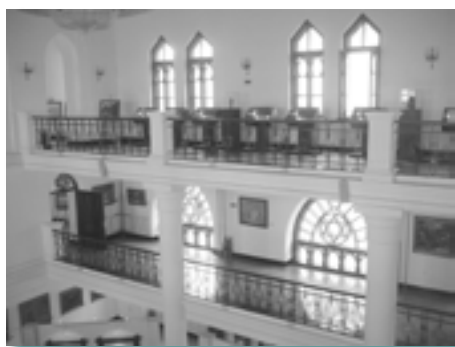
סוניה פסלניק, ז"ל - בגיל 100

ב-4 בינואר הלכה לעולמה סוניה פסלניק (לשעבר מחרבין), שלושה חודשים לפני יום הולדתה ה-100. היא השאירה אחריה בת ומשפחה: שני נכדים וננים עם משפחותיהם. סוניה נטמנה בבית העלמין בחולון. יהי זכרה ברוך.

"בית הכנסת החדש בחרבין ינואר 2006"

חזית בית הכנסת

אחד מחלונות בית הכנסת

טכס לזכרם

של יהודי חיילר שנפלו

קורבן לתוקפנות היפנית

ב-25 בנובמבר, בבית הכנסת לזכר קהילות יהודי סין בתל-אביב, התקיים טכס אזכרה ל-12 יהודים, אשר נרצחו באכזריות על ידי היפנים לפני 60 שנה, ב-9 באוגוסט 1945 בחיילר.

כ-30 קרובי משפחה הגיעו לטכס. גבאי בית הכנסת שלום שפילמן קרא את תפילת "אל מלא רחמים", דוד פרידמן, אשר משפחתו נספתה בחיילר, קרא קדיש.

את הטכס פתח ת. קאופמן, וגב' לינה קגנר (לשעבר גנקינה), שאביה היה בין הקורבנות, סיפרה על אירועי אותו יום נורא.

שתי האחיות, זלדה פרידמן וליקה קגנר, שאביהן נרצח, הזמינו את הנוכחים ל"קידוש", שנערך במרכז התרבות הסמוך לבית הכנסת. ת. קאופמן הודה מקרב לב לגבאי שלום שפילמן, לאליעזר שייב וצבי פרג על ארגון טכס האזכרה.

לאחר התפילה לזכר הנרצחים, התפללו הנוכחים להבראתו המהירה של טימה ליטוין, שחלק ממשפחתו היה בין הקורבנות בחיילר. טימה מאושפז בבית חולים בחיפה, ועל כן נבצר ממנו לקחת חלק בטכס.

בבית פונבה

הרצאתו של תדי קאופמן על תולדות יהודי סין בתאריך 22 בפברואר 2006

